

Bu kitaba sığmayan
daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

**BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.**

ISBN: 978-975-11-6913-6

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

SAĞLIK TURİZMİ SÜREÇ YÖNETİMİ

11-12 DERS MATERYALİ

SAĞLIK TURİZMİ SÜREÇ YÖNETİMİ

11-12 DERS MATERYALİ

MEB_212750 - SAĞLIK TURİZMİ SÜREÇ YÖNETİMİ 11-12

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

SAĞLIK TURİZMİ SÜREÇ YÖNETİMİ

11 - 12

Ders Materyali

Yazarlar

Burcu AKBAŞ
Emre ÇORUH
Eylem ADALI
Güldal KAYHAN
Kadriye TÜRKMEN
Sevim ÇOLAK

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI 8428
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ 2320

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin,
soru şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Dil Uzmanı

Buket AYKURT ÇAMEL

Program Geliştirme Uzmanı

Seçil YILDIRIM PALABIYIK

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

İlkay ÜÇGÜL ÖCAL

Rehberlik Uzmanı

Zahide Merve KÜÇÜKÇELİK

Görsel Tasarım Uzmanı

Gamze GÜDER

ISBN: 978-975-11-6913-6

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve
Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

BASKI

Ayrıntı Basım Yayım ve Mat. Hiz. Sanayi Ticaret A.Ş.

Saray Mahallesi 126. Cadde No: 20

Kahramankazan/Ankara

Sertifika No: 49599

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

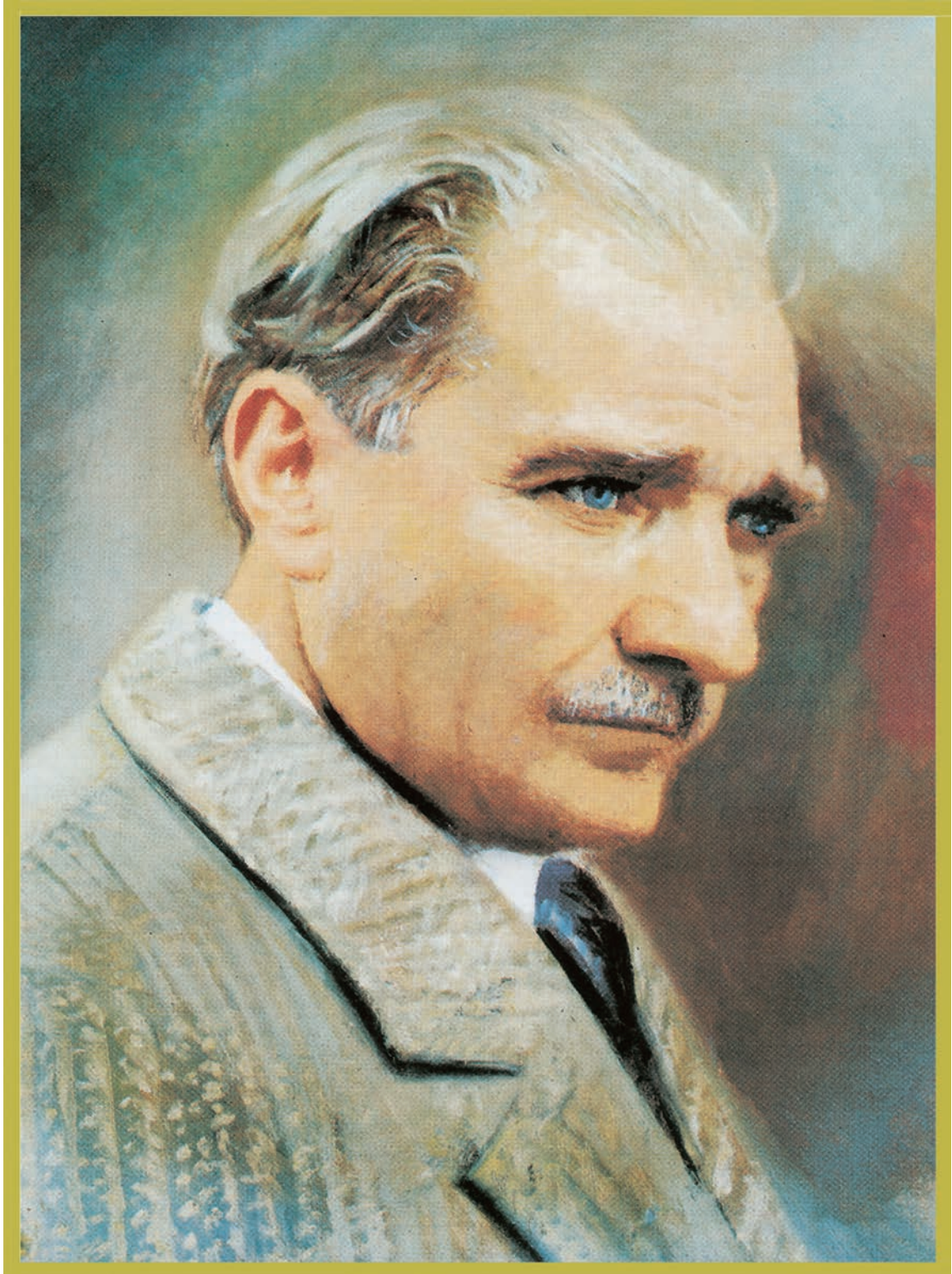
GENÇLİĞE HITABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI	12
----------------------------------	----

1. ÖĞRENME BİRİMİ .....

15

1. SAĞLIK TURİZM TÜRLERİ .....

16

1.1. SAĞLIK TURİZMİ VE TURİSTİN SAĞLIĞI	16
1.1.1. Sağlık Turizmi	16
1.1.2. Sağlık Turizminin Faydaları	18
1.1.3. Sağlık Turizminde Türkiye'nin Yeri	19
1.1.4. Sağlık Turizminin Özellikleri	21
1.1.5. Turist Sağlığı	21
1.1.6. Turist Sağlığı Kapsamında Turistlerin Karşılaşabileceği Sorunlar	22
1.1.7. Turist Sağlığını Korumak İçin Alınacak Önlemler	22
1.1.8. Turizm Sektöründe Çalışanların Sağlığı	23
1.1.9. Turist Sağlığı ve Sağlık Turizminin Farkları	24
1.2. SAĞLIK TURİZMİ TÜRLERİ	26
1.2.1. Medikal (Tıbbi) Turizm	26
1.2.2. Türkiye'de Medikal Turizm	27
1.2.3. Termal Turizm	28
1.2.4. Kür Uygulama Türleri	29
1.2.5. Türkiye'de Termal Turizm	30
1.2.6. Termal Turizm İşletmelerinin Özellikleri	31
1.2.7. Yaşlı (Üçüncü Yaş) Turizmi	32
1.2.8. Yaşlı Turizmi Talep Nedenleri	32
1.2.9. Yaşlı Turistlerin Ortak Özellikleri	32
1.2.10. Türkiye'de Yaşlı Turizmi	33
1.2.11. Medikal, Termal ve İleri Yaş Turizminin Farkları	34

2. ÖĞRENME BİRİMİ 39

2. SAĞLIK HUKUKU 40

2.1. HASTA HAKLARI VE SAĞLIK PERSONELİ SORUMLULUKLARI	40
2.1.1. Hasta Hakları	43
2.1.2. Sağlık Personelinin Hizmet Sunumundaki Sorumlulukları	48
2.2. SAĞLIK TURİZMİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER	50
2.2.1. Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik	52
2.2.2. Kaplıca Yönetmeliği	55
2.2.3. Konaklama Tesisleri Bünyesinde Kurulacak Sağlık Tesisleri Konulu Genelge	57
2.2.4. 6322 Sayılı Kanunla Getirilen Sağlık Turizminde Gelir ve Kurumlar Vergisi İndirimi	59
2.2.5. Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş (USHAŞ) Görev, Yetki ve Sorumluluğu	60

3. ÖĞRENME BİRİMİ 67

3. SAĞLIK KURUMLARINDA SAĞLIK TURİZMİ YAPILANMASI 68

3.1. SAĞLIK KURUMLARINDAKİ ULUSLARARASI HASTA BİRİMİ	68
3.1.1. Uluslararası Hasta Birimi Özellikleri	68
3.1.2. Uluslararası Hasta Birimi Görevleri	71
3.1.3. Sağlık Turizm Hastasının İzleyeceği Yollar	73
3.2. SAĞLIK TURİZMİNDE ULUSLARARASI HASTA DÖNGÜSÜ PAYDAŞLARI	75
3.2.1. Uluslararası Hasta Döngüsü Paydaşları	75

4. ÖĞRENME BİRİMİ 85

4. SAĞLIK TURİZMİNDE ARACI KURUM/KURULUŞLAR 86

4.1. SAĞLIK TURİZMİ ARACI KURUMLAR	86
4.1.1. Sağlık Turizminde Aracı Kurum/Kuruluşlar ile İlgili Usul ve Esaslar	86
4.1.2. Sağlık Turizmi Aracı Kurum/Kuruluş Çeşitleri	88
4.1.3. Aracı Kuruluşlarda Bulunması Gereken Özellikler	90
4.2. SAĞLIK TURİZMİ ARACI KURUMLARIN GÖREVLERİ	93
4.2.1. Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşların Görev ve Sorumlulukları	93
4.2.2. Sağlık Turizminde Aracı Kurumların Yerine Getirmesi Gereken İşlemler	94
4.2.3. Sağlık Turizmindeki Aracı Kurum/Kuruluşların Genel İşleyişi	96
4.2.4. Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşları Talep Nedenleri	97

5. ÖĞRENME BİRİMİ 103

5. SAĞLIK TURİZMİNDE DEVLET DESTEĞİ VE TEŞVİKLERİ 104

5.1. SAĞLIK TURİZMİ ALANINDA VERİLEN DEVLET DESTEK VE TEŞVİKLERİ	104
5.1.1. Devlet Teşviklerinin Sınıflandırılması	105
5.1.2. Devlet Teşviklerinin Temel Özellikleri	107
5.1.3. 2015/8 Sayılı “Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar	107
5.1.4. Sağlık Turizmi Alanında Verilen Devlet Desteği Ve Teşviklerin Alana Etkileri	108
5.2. SAĞLIK TURİZMİ İLE İLGİLİ DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMET TİCARETİ	111
5.2.1. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar ve Sağlık Turizmi	111
5.2.2. Sağlık Turizmine Yönelik Destek Unsurları	112
5.2.3. Sağlık Turizmi ve Eğitim Sektörlerine Yönelik İlave Destek Unsurları	116
5.2.4. Sağlık Turizmine Vergisel Teşvikler	118
5.2.5. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Kararın Sağlık Turizmine Katkıları	119

KAYNAKÇA	124
GENEL AĞ KAYNAKÇASI	125
GÖRSEL KAYNAKÇASI	127
CEVAP ANAHTARI	128

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Hazırlık Çalışmaları

Konuya başlamadan önce yapılması gereken hazırlık çalışmalarını gösterir.

Konu hakkında kritik bilgilerin yer aldığı kutuyu gösterir.

Bilgi Kutusu

Biliyor muydunuz ?

Konu hakkında dikkat çekici bilgilerin yer aldığı kutuyu gösterir.

Konu hakkında bireysel ya da grup olarak yapılması gereken etkinlikleri gösterir.

ETKİNLİK

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Sıra Sizde

Konu hakkında öğrenilen teorik bilgilerin pekiştirilmesi amacıyla verilen çalışmaları gösterir.

Konu hakkında ek belgelere ulaştırın karekodların bulunduğu kutuyu gösterir.

Ek Belge

Beni tara

Okuma Parçası

Konu hakkındaki çeşitli okuma parçalarını gösterir.

DERS MATERYALİ TANITIM ŞEMASI

4. SAĞLIK TURİZMİNDE ARACI KURUM/KURULUŞLAR

21. yüzyılda ülkeler ekonomik ve sosyal şartlara bağlı olarak birçok değişikliklere karşılamaktadır. Küreselleşmenin de etkisiyle daha kaliteli sağlık hizmetlerine erişme isteği ve sağlık maliyetlerinin artması son yıllarda sağlık turizminin gelişmesini sağlamıştır. Sağlık turizmi, yurt dışındaki tedavi seçenekleri için hastanın başvurusu ile başlar. Tedavi amaçlı başka ülkelere seyahat eden bu hastalar farklı kültür ve tıbbi uygulamalarla karşı karşıya gelebilmektedirler. Bu aşamada hastalar hem tıbbi hem de diğer konularla ilgili tedavi öncesi, sırası ve sonrasında çeşitli desteklere ihtiyaç duymaktadırlar.

4.1. SAĞLIK TURİZMİ ARACI KURUMLAR

Hazırık Çalışmalar

1. Yaşadığınız ülkede tedavisi olmayan bir hastalığınız varsa nasıl bir çözüm yolu ararsınız?
2. Sağlık turizmi amaçlı ilk defa yurt dışına çıkılması gerektiğinde tüm işlemlerin uzman bir şirket tarafından yönetilmesinin size yararları nelerdir?

Sağlık turizmi, hastanın sağlık hizmetini yaşadığı ülke dışında başka bir ülkeden almak için seçenekleri araştırmasıyla başlanmaktadır (Çörsnef 4.1). Uluslararası hastaların sağlık turizmi alanında sağlığını ve canını, kültürünü ve dilini bilmediği kişilere teslim etmesi bu hastalarda kaygıya sebep olmaktadır.

Görsel 4.1: Sağlık turizmi

Ayrıca gereksiz işlemler, yanlış tedavi ve sonuçları, ücret konusunda zarara uğrama gibi yaşananlar endişe nedeni olmaktadır. Bu sebeple uluslararası hastalar tedavi amaçlı seyahat ettikleri ülkelerde güvenebilecekleri bir aracı kuruluşa gereksinim duymaktadırlar. Bu gereksinim dünya sağlık turizm sektöründe "sağlık turizmi aracı kuruluşu" isminde yeni bir iş tanımı oluşturmuştur. Sağlık turizminde aracı kuruluşların sağlık turizminin en önemli aktörlerinden biridir. Sağlık turizminin geleceği açısından bu aracı kuruluşların güvenilir olması oldukça önemlidir.

4.1.1. Sağlık Turizminde Aracı Kurum/Kuruluşlar ile İlgili Usul ve Esaslar

Uluslararası hastalar ve sağlık hizmeti sağlayıcıları arasında iş birliği sağlayarak hastalara seyahat, danışmanlık, sağlık hizmeti ile ilgili tüm sürecin koordinasyonunu sağlayan araçlara aracı kuruluşlar adı verilmektedir.

66

Alt konu başlıklarını gösterir.

Konu anlatımını gösterir.

Öğrenme birimi sonlarında konular hakkındaki çoktan seçmeli türü ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini gösterir.

Sağlık Turizm Türleri

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmine başvurma nedenlerinden **değildir**?
A) Sağlık geliştirme
B) Tedavi olma
C) Rehabilitasyon olma
D) Kır uygulamalarından faydalanma
E) Uluslararası yarışmalara katılma
2. Aşağıdakilerden hangisi yağlı bireyleri diğer ülkelere sağlık hizmeti almaya yönelten sebeplerden **değildir**?
A) Tatil yapma düşüncesi
B) Gelişmiş ülkelerdeki geniş aile yapısı
C) Gelişmiş ülkelerdeki sağlık hizmetinin özelleşmesi
D) Yaşadığı ülkedeki fiyatların yüksek olması
E) Bireysel sağlık sigortalarının başka ülkelere hizmet almayı teşvik etmesi
3. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizminin özelliklerindedir?
A) Sağlık turizmi hizmetleri her ülkenin kendi belirlediği standartlarda verilmelidir.
B) Ulaşım, konaklama gibi hizmetleri turistler kendileri sağlamalıdır.
C) Sağlık hizmeti verilen millete göre belirlenmelidir.
D) Sağlık turisti yanında dil çevirisi yapacak rehber bulundurmamak zorundadır.
E) Sağlık hizmeti fiziki ve ekonomik açıdan kolay ulaşılabilmelidir.
4. Sağlık turisti sayılabilmek için aşağıdakilerden hangisi gereklidir?
A) İkamet ettiği sınırlar içinde bulunmak
B) 24 saatten az kalmak
C) Bir yıldan uzun kalmak
D) Bir yıldan az kalmak
E) Para kazanma amacı gütmek
5. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizminin faydaları arasında **yer almaz**?
A) Ülkelerin sağlık hizmet kalitesini artırır.
B) Ülkelerin arası dostluğu güçlendirir.
C) Ülkelerin arası rekabeti artırır.
D) Sağlık hizmetinin gelişmesini sağlar.
E) Kamu ve özel sektör işbirliğini sağlar.
6. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi süreci içinde **yer almaz**?
A) Seyahat planlama
B) Sağlık hizmeti alma
C) Konaklama
D) İyileşme
E) İyileşme sonrası
7. Aşağıdakilerden hangisi kişiler için sağlık turizmi talebini artıran faktörlerdendir?
A) Hizmetten memnun kalanların tavsiyesi
B) Başvuran kişilerin kendi ülkesinde tedavi olma isteği
C) Yaşadığı ülkede fiyatların makul olması
D) Kendi ülkesinde tatile imkânlarının yeterli olması
E) Hayattan beklentisinin az olması

37

Bu ders materyalinde ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılmıştır.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

SAĞLIK TURİZM TÜRLERİ

► NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Turizm Kavramı
- Sağlık Turizmi
- Turist Sağlığı
- Sağlık Turizmi ve Turist Sağlığı Arasındaki Farklar
- Sağlık Turizmi Türleri

► TEMEL KAVRAMLAR

- turist
- turist sağlığı
- medikal turizm
- termal turizm
- yaşlı turizmi

► KONULAR

1.1. SAĞLIK TURİZMİ VE TURİSTİN SAĞLIĞI

1.2. SAĞLIK TURİZMİ TÜRLERİ

1. SAĞLIK TURİZM TÜRLERİ

İnsanlar eski çağlardan itibaren sağlıklarını koruma ve tedavi olma amacıyla seyahat etmişlerdir. Sağlıklı ve zinde olma amacıyla yaşadıkları yerin dışına çıkarak şifalı sulardan içmiş, kaplıcalara girmiş, geleneksel uygulamalardan faydalanmışlardır. Günümüzde ise kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ulaşımın kolaylaşması, insanların sağlıkları konusunda bilinçlenmesi ve dünyadaki gelişmelerden haberdar olmaları kişilerin başka ülkelerden sağlık hizmeti alma eğilimini artırmaktadır. Tedaviyi tatil yapma, tarihi ve turistik yerleri gezme fırsatıyla birleştirmek isteyen turistler sağlık turizmine dâhil olmaktadır. Böylece hem sağlık hizmetlerinden hem de çeşitli turizm sektörlerinden yararlanan turistler, gittikleri ülkenin ekonomilerine önemli katkılar sağlamaktadır.

1.1. SAĞLIK TURİZMİ VE TURİSTİN SAĞLIĞI

Hazırlık Çalışmaları

1. “İnsanlar para kazanmak için önce sağlıklarını sonra da sağlıklarını kazanmak için paralarını harcarlar.” sözü sizce ne ifade etmektedir?
2. Sağlık turizmi denince aklınıza hangi kavramlar geliyor?

Kişiler akraba ve arkadaş ziyareti, tatil, iş gezisi, tedavi, hac ziyareti gibi birçok nedenle seyahat ederler. Çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunarak gittikleri ülkelerde harcamalar yaparlar. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre **turizm**, insanların normal ikamet yerleri dışındaki yerlere hareketleri ile ilgili sosyal, kültürel ve ekonomik olgudur. İkamet ettiği yeri psikolojik fayda sağlama amacıyla geçici süreyle terk edip seyahat eden ve konaklayan, gittiği yere gelir bırakan kişiye ise **turist** denilmektedir (Görsel 1.1). Seyahat etme turistlere beden ve ruh sağlığını iyileştirme, kendini yenileme ve zenginleştirme gibi faydalar sağlarken turizmciler için gelir ve istihdam sağlama fırsatı sunar.

Görsel 1.1: Turist

1.1.1. Sağlık Turizmi

Dünya genelinde ve Türkiye'de turizmin gelişmesiyle birlikte sağlık turizminin önemi de giderek artmaktadır. Son yıllarda gündemde olan sağlık turizminin tarihçesi aslında antik çağlara dayanmaktadır. M.Ö. 4000'li yıllarda Sümerlerin sıcak su kaynakları yakınlarına inşa ettikleri yapılar kaplıcaların varlığını göstermektedir. Sağlık turizminin resmî olarak temelleri ise dünyanın ilk sağlık merkezini kuran Eski Yunanlılar tarafından atılmıştır. Bu merkeze dünyanın her yerinden insanlar hastalıklarına çare aramak için ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. Hastalar tamamlayıcı tedavi yöntemlerinden yararlanmak için Hindistan'a, şifalı sularından faydalanmak için Japonya'ya gitmişlerdir. 18. yüzyılda insanlar Roma hamamlarının termal sularında şifa aramışlardır. Kahire'de ücretsiz hizmet veren hastane kurulmuş, Emeviler tarafından tıp fakültesi inşa edilmiş ve bu iki hastane tedavi olmak isteyenlere ev sahipliği yapmıştır.

1900'lü yıllara gelindiğinde ise Avrupa ve ABD'nin gelişen teknolojileriyle birlikte sağlık turizmi merkezi konumuna geçtikleri görülmektedir.

Yirminci yüzyılın sonlarına kadar az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan varlıklı kişilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmak için gelişmiş ülkelere gittikleri gözlenirken yirmi birinci yüzyılda bu durum yön değiştirmiştir (Görsel 1.2). Gelişmiş ülkelerde sağlık uygulamalarının yüksek fiyatlı olması, bekleme sürelerinin uzun olması orada yaşayan kişileri az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönlendirmiştir.

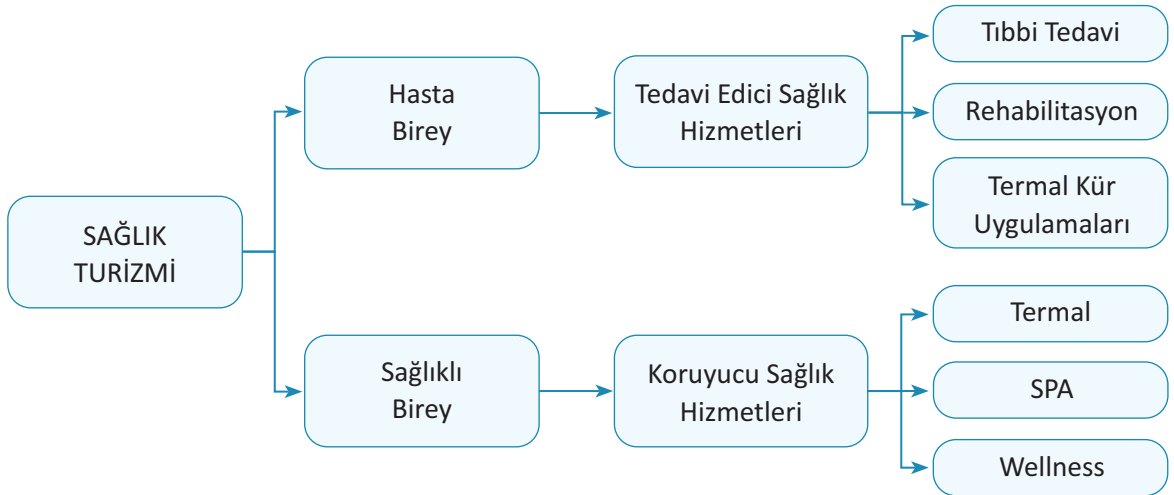

Görsel 1.2: Dünyada hasta hareketliliği

Sağlık turizmi kişinin sağlığını geliştirmek, tedavi olmak ya da rehabilitasyon amacıyla ikamet ettiği yerleşim yerinin dışına seyahat etmesine denir. Bireyler yaşadığı ülkeden başka bir ülkeye tıbbi ya da tıbbi olmayan hizmetlerden faydalanmak amacıyla giderler. Kişiler için orada kaldıkları süre boyunca konaklama, ulaşım, eğlenme, vakit geçirme aktiviteleri planlanarak kişilerin bedensel ve ruhsal iyileşmeleri amaçlanır.

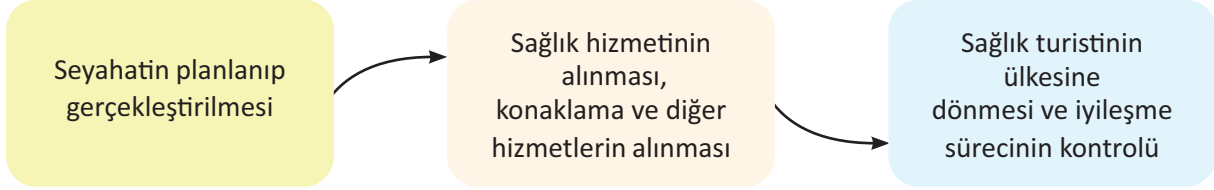
Sağlık hizmeti almak için seyahat eden kişiye ise **sağlık turisti** denilmektedir. Sağlık turisti sayılabilmek için gidilen ülkede 24 saatten fazla ve 1 yıldan az kalmak, orada yaşama ve para kazanma amacı gütmek gerekmektedir.

Bireylerin sağlıkları konusunda bilinçlenmesi, kitle iletişim araçları sayesinde diğer ülkelerdeki fırsatlardan haberdar olmaları, yaşam standartlarını yükseltmek istemeleri, ulaşım araçlarına kolay ve ucuz ulaşabilmeleri onları başka ülkelere sağlık hizmeti almaya yönlendirmektedir. Sağlık turizminden hasta bireyler tedavi ve rehabilite olmak amacıyla faydalanırken sağlıklı bireyler de ruhsal olarak iyileşmek ve dinlenmek amacıyla termal kaynaklardan, SPA (sudan gelen sağlık) ve wellness (masaj, pilates, yoga vs.) hizmetlerinden faydalanırlar (Şema 1.1).

Şema 1.1: Kişilerin sağlık turizmini kullanma amaçları

Sağlık turizmi sadece turistin misafir olduğu ülkede geçirdiği süreyi kapsamaz. Sağlık turizmi, turistin gideceği ülkeye seyahatinin planlanmasından konaklamasına, kaldığı süre boyunca yapacağı aktivitelerden tedavisine, ülkesine dönmesinin planlanmasından oradaki iyileşme sürecine kadar ilgilenen bir süreçtir. Bütüncül olarak ele alınması gereken sağlık turizmi üç aşamadan oluşur (Şema 1.2).

Şema 1.2: Sağlık turizminin aşamaları

1.1.2. Sağlık Turizminin Faydaları

Sağlık turizmi kişilerin fiziksel ve mental iyileşmeleri amacıyla tatil konseptiyle tasarlanmış bir hizmet sektörüdür. Ülkelerin ekonomilerine büyük katkılar sağlayan sektör, turist çekmek amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Kurumlar tarafından sağlık turistlerinin konforu ön planda tutularak en iyi hizmeti vermek hedeflenmektedir. Sağlık turizmi turistlerin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olarak kendilerine ve toplumlarına daha yararlı olmalarını sağlar. Sağlık turizminin başlıca faydaları şöyle sıralanabilir:

- Turistler birçok sektöre gelir bırakarak ülkelerin ekonomik büyümesine katkı sağlar.
- Ülkelerin sağlık hizmetini geliştirmesini zorunlu hâle getirir.
- Kamu ve özel sağlık kurumlarının iş birliği yapmasını sağlar.
- Ülkenin kendi vatandaşları da gelişen sağlık hizmetinden faydalanmış olur.
- Ülkelerin birbiriyle temasını ve dostluğunu güçlendirir.
- Ülkeler arası kültürel etkileşimi ve bilgi paylaşımını sağlar.
- Ülkeler arası rekabeti artırır.
- Hasta memnuniyeti ve sağlık hizmeti kalitesini artırır.

Sağlık turizminde en çok tercih edilen ülkeler Türkiye, Almanya, Hindistan, Tayland, Malezya, Singapur, Tayvan, Güney Kore, ABD, Meksika ve Kosta Rika'dır.

Bilgi Kutusu

Kişiler sadece sağlık hizmeti almak için farklı ülkelere gittikleri gibi tatil amaçlı gittikleri geziler sırasında da hastalanıp sağlık hizmeti alabilirler. Her ülkenin sağlık turizmi kapsamında tercih edilme sebebi birbirinden farklıdır. Hindistan, Tayland, Kore gibi ülkeler geçmişten gelen geleneksel sağlık uygulamaları nedeniyle sağlık turizmi amacıyla tercih edilen ülkelerdir. Malezya, Singapur, Meksika gibi ülkeler gelişmiş ülkelere göre daha ucuza hizmet sundukları için tercih edilmektedir. Almanya ve ABD'nin tercih edilme sebebi sağlık hizmeti kalitesinin ve teknolojik donanımın yüksek olmasıdır. Türkiye ise iklim, coğrafi konum, fiyat avantajı gibi birçok avantajı birlikte barındırdığı için en çok tercih edilen ülkeler arasındadır.

Kişilerin sağlık turizmi talebini artıran faktörler şunlardır:

- Tedavi amacıyla gittikleri ülkede tatil yapma isteği
- Yaşadığı ülkede tedavi olanaklarının, teknolojinin ve alanında uzman kişilerin az olması ya da olmaması
- Alacağı sağlık hizmetinin yaşadığı ülkede daha pahalı olması
- Daha kaliteli sağlık hizmeti alma isteği
- Hizmetten memnun kalanların tavsiyesi
- Yapılan sağlık uygulamasının ikamet ettiği ülkede bilinmesinin istenmemesi
- Kendi ülkesinde sağlık sistemlerinin ve sigorta hizmetlerinin yetersiz olması
- İkamet edilen ülkede tatil imkânlarının kısıtlı olması
- Kendi ülkesinde uzun bekleme sürelerinin olması
- Kronik hasta, yaşlı ve engellilerin daha elverişli ortamlarda tedavi olma isteği
- Bağımlılığı olan kişilerin yaşadığı yerden farklı bir ortamda tedavi olma isteği
- Avrupa Birliği'nin getirdiği avantajlardan faydalanma isteği
- Hayata tutunma ve yaşama isteği

Biliyor
muydunuz ?

1980 yılından bu yana her yıl 27 Eylül Dünya Turizm Günü olarak kutlanmaktadır.

1.1.3. Sağlık Turizminde Türkiye'nin Yeri

Dünya ülkeleri, turizm türleri arasında önemli ekonomik getirisi olan sağlık turizminden istedikleri verimi alabilmek için rekabete girmektedirler. Türkiye de pastadan kendi payına düşeni alabilmek için stratejiler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Türkiye stratejik konumu, ulaşımı, iklimi, denizi, kumsalı, termal suları, yaylaları, kayak merkezleri sayesinde her mevsim turist ağırlamaya uygunluğu ile sağlık turizmi açısından avantajlı konumdadır (Görsel 1.3). Gerek özel gerek kamu hastanelerinde verilen hizmetin kalitesini yükselterek bu avantajlarını katlamaktadır. Teknolojik gelişimleri yakından takip

Görsel 1.3: Kleopatra Antik Havuzu

etmekte ve personelin eğitimini en üst seviyede tutmaktadır. Bunun yanı sıra uyguladığı ücret politikasıyla da Amerika ve Avrupa ülkelerinden daha düşük fiyatlandırma yapması turistler açısından tercih edilme sebebidir. Türkiye özellikle ortopedi, kadın doğum, göz, iç hastalıkları tedavileri başta olmak üzere estetik ve saç ekimi gibi uygulamalarıyla da fazla sayıda turist çekmektedir.

Türkiye'nin sağlık turizmi amacıyla tercih edilme nedenleri şunlardır:

- Coğrafi konumu, doğal ve tarihi güzellikleri ile iklim koşullarının uygunluğu
- Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve farklı inanıştaki insanlara hitap ediyor olması
- Sağlık kuruluşlarının alt yapı ve teknik donanımlarının iyi olması (Görsel 1.4)
- Sağlık personelinin tecrübeli ve eğitim düzeyinin yüksek olması
- Kaplıca zenginliği açısından Avrupa'da 1. ve dünyada 7. sırada yer alması
- Türkiye'nin Joint Commission International [Joint Komisyon İnterneyşinil (JCI)] akreditasyon belgesi alan kamu ve özel kırkın üzerinde hastanesiyle dünyada ilk üçte olması
- Turizm tesislerinin kaliteli ve çalıştırdığı personelin iyi derecede yabancı dil biliyor olması
- Kaliteli sağlık hizmetlerinin uygun fiyata sunulması
- Sağlık turizminin diğer turizm türleri ile birleştirilerek ortak bir tur planı yapılabilmesi

Görsel 1.4: Türkiye'de robotik cerrahiyle yapılan bir ameliyat

JCI, sağlık hizmetlerinin kalitesini ve güvenliğini artırmaya yönelik çalışmalar yapan uluslararası akreditasyon kurumu olup JCI'nin hasta güvenliği hedefleri şunlardır:

- Etkili iletişimin geliştirilmesi
- Hastanın doğru tanımlanması
- Yüksek riskli ilaçların güvenli kullanımı
- Cerrahi işlemlerde doğru hasta, doğru taraf, doğru işlem uygulanması
- Düşmelerin önlenmesi
- Enfeksiyon riskinin azaltılması

Bilgi Kutusu

Biliyor muydunuz ?

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre 2003 yılında Çin'de ortaya çıkan SARS (*Şiddetli Akut Solunum Sendromu*) nedeniyle dünya genelinde sağlık turisti sayısında 0,4 oranında azalma yaşanmıştır. 2019 yılında Çin'de başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını da sağlık turizmini önemli ölçüde etkilemiş ve UNWTO tarafından 1,3 trilyon dolar zararla 2020 küresel turizmin en kötü yılı ilan edilmiştir.

1.1.4. Sağlık Turizminin Özellikleri

Diğer turizm türleri arasında sağlık turizminin farklı bir yeri bulunmaktadır. Sağlık turizminin insan sağlığını merkeze alması onu özel kılmaktadır. Diğer turizm türleri belli sezonlarda yapılmasına rağmen sağlık turizmi yılın her mevsimi yapılmaktadır. Sağlık turizminin kaliteli ve devamlı olabilmesi için bazı standart özelliklerin sürekli sağlanması gerekmektedir. Sağlık turizminde olması gereken özellikler şunlardır:

- Sağlık turizmi kapsamında sağlık hizmeti veren sağlık kuruluşları (özel kurumlar ve devlet kurumları) uluslararası standartlara uygun olmalıdır.
- Sağlık hizmeti sunan kuruluş, sağlık turisti ile ortak dili konuşabilen yeterli personel bulundurmalıdır.
- Sağlık turistlerine sunulan tedavi şekilleri uluslararası düzeyde kabul görmüş, kullanılan cihazlar ise teknolojik açıdan gelişmiş olmalıdır.
- Sağlık turistlerine ulaşım, transfer, konaklama, altyapı gibi hizmetler sunulmalıdır.
- Verilen sağlık hizmeti fiziki ve ekonomik açıdan kolay ulaşılabilir olmalıdır.
- Sağlık hizmeti etik değerler gözetilerek verilmelidir (Görsel 1.5).

Görsel 1.5: Turistlere sağlık hizmeti verilmesi

1.1.5. Turist Sağlığı

Turist sağlığı, turistik amaçla seyahat eden kişilerin ülkelerinden ayrı kaldıkları süre boyunca sağlıklarını ve güvenliklerini koruma, geliştirme, acil ve tıbbi durumlardaki müdahalelerini planlamanın yanı sıra çalışanların ve çevrenin de sağlığını kapsayan ilişkiler bütünüdür. Turist sağlığı turistlerin sakin, dinlendirici ve güvenli bir ortamda bulunmalarını, kişisel hijyeni, besin güvenliğini sağlamayı amaç edinir. Turistlerin her türlü kazadan ve bulaşıcı hastalıklardan korunmalarını sağlar. Ayrıca turistlere hizmet verenlerin ve toplumun sağlığını korumak da turist sağlığı kapsamında değerlendirilir.

Sağlık turizminin kalitesi ülkelerin turist sağlığına verdikleri önemle doğru orantılıdır. Turistlerin sağlıklarının korunması ve memnuniyeti sağlık turizmine önemli katkılar sağlamaktadır. Ülkelerin ekonomilerini büyütme amacıyla sağlık turizmini geliştirmeleri ancak sağlıklı ve güvenli ülke imajını oluşturmalarıyla mümkündür.

Turist sağlığını korumak sadece sağlık sektörünün değil turizme dâhil olan diğer tüm paydaşların görevidir. Örneğin turistlerin seyahati sırasındaki güvenliği ulaşım hizmetlerini; konakladığı süre boyunca güvenliği otelcilik hizmetlerini; su, çevre, gürültü, atık güvenliği belediye hizmetlerini ilgilendiren konulardır.

Sıra Sizde

Almanya'da yaşayan bir Türk ailesinin kızlarının ameliyat olması gerekmektedir. Türk ailesi hem Mersin'de yaşayan akrabalarının yanında yaz tatilini geçirmek hem de Mersin Şehir Hastanesi'nin teknolojisinden faydalanmak için ameliyatı Türkiye'de olmaya karar verir. Almanya'da ameliyat ücretlerinin pahalı olması da bu kararda etkili olmuştur.

Aşağıdakileri soruları verilen metinden yararlanarak cevaplayınız.

1. Türk ailesi hangi özelliklerinden dolayı Türkiye'de tedavi olmak istemiştir?
2. Sağlık turizminin turistler ve ülkeler açısından faydaları nelerdir?
3. Türk ailesi sağlık turisti mi yoksa turist sağlığı kapsamında mı değerlendirilir? Neden?

1.1.6. Turist Sağlığı Kapsamında Turistlerin Karşılaşabileceği Sorunlar

Turizminin avantajlarının yanında dezavantajları da vardır. Turist hareketliliğinin bulaşıcı hastalıkların yayılmasına sebep olması turizmin en önemli dezavantajıdır. 2003 yılında Uzak Doğu ülkelerinde ortaya çıkan SARS hastalığının yayılması buna en iyi örnektir. Sağlıklı bir şekilde ülkelerinden ayrılan turistlerin gittikleri ülkede bulaşıcı hastalıklara yakalanma riski de vardır. Turizm hareketliliğinin yoğun yaşandığı mevsimlerde yapılan seyahatler bu riski artırmaktadır. Kalabalıktan doğan atık sorunu, gürültü, çevre ve su kirliliği turistlerin sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Gittikleri ülkenin yiyecek alışkanlıklarına, pişirme şekillerine ve içme suyu çeşitlerine hemen uyum sağlayamayan turistlerin hastalanma riski vardır (Görsel 1.6).

Görsel 1.6: Farklı pişirme şekli

Uzun süren uçak yolculukları sonucu uykusuzluk ve hâlsizlikle seyreden beden ritminin bozulduğu Jet lag rahatsızlığı da sağlık turistlerinin karşılaştığı bir diğer durumdur.

Turistlerin karşılaşılabileceği sorunlar gidilen ülkeye göre de farklılık göstermektedir. Örneğin Afrika ülkelerine yapılan ziyaretlerde sivrisinek ısırmasına bağlı *sıtma*, az gelişmiş ülkelere yapılan seyahatlerde hijyen koşullarının yetersiz olmasına bağlı *kolera*, *tifo*, *hepatit A* gibi hastalıklar görülmektedir.

1.1.7. Turist Sağlığını Korumak İçin Alınacak Önlemler

Kişilerin sağlıklarına kavuşma ve kendilerini dingin hissetme amacıyla gerçekleştirdikleri turizm kapsamında hastalanmamaları ve güvenliklerini sağlamak amacıyla ülkelerin ve aracı firmaların alması gereken bazı önlemler bulunmaktadır. Bunlar seyahat öncesinde, sırasında ve sonrasında alınması gereken önlemler olarak üç grupta incelenir.

Seyahat öncesinde alınması gereken önlemler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Turistin bilgilendirilmesi

- Kronik hastalıkları ve kullandığı ilaçlarının yazılı olduğu sağlık bilgi formunun doldurulması
- Ayrıntılı muayenesinin yapılması
- Bulaşıcı hastalıkların önlenmesine yönelik aşılama (Dünya Sağlık Örgütü'nün zorunlu kıldığı aşılarda *Sarı Humma* ve *Meningokoksik Menenjit* aşısıdır.)
- Seyahat öncesi uluslararası aşı sertifikaları düzenlenerek turistlerin bu sertifikaları yanlarında taşımalarının sağlanması

Seyahatin gerçekleştiği ve sağlık hizmetinin alındığı süre boyunca alınacak önlemler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hijyen şartlarının sağlanması
- Su, çevre, toprak kirliliğinin kontrolü (Görsel 1.7)
- Atıkların imhası
- Turistlerin kişisel hijyen kurallarına uyması
- Cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesine yönelik tedbir alınması

Görsel 1.7: Çevre kirliliğinin kontrolü

Turistin ülkesine döndükten sonra alınacak önlemler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Tedavinin yan etkileri ve komplikasyonlarının dikkatle takip edilmesi
- Yapılan operasyonun ve yara yerinin bakımı
- Kendi ülkesinde sağlık kontrollerini yaptırmayı ve hastalık hâllerinde tedavisinin takibi

1.1.8. Turizm Sektöründe Çalışanların Sağlığı

Turizmin sürekliliğinin sağlanabilmesi ancak turist sağlığının korunması ile mümkündür. Turist sağlığı kavramı turizmde çalışan personelin sağlığını da kapsadığı için turizm sektörünün her aşamasında hizmet veren personelin sağlığı çok önemlidir. Çalışanların hem kendilerine hastalık bulaşmasını önlemek hem de turistlere hastalık bulaştırmamak için çok dikkatli davranmaları gerekmektedir. Turistlere hastalık bulaştığı takdirde bu hastalığı gittikleri ülkelere de götürmeleri söz konusu olduğu için turizm sektöründe çalışan personelin (Görsel 1.8) sağlığı çok önemlidir.

Görsel 1.8: Turizm sektöründe çalışan personel

Görsel 1.9: Turizm sektöründe çalışanlar ve kişisel koruyucu ekipmanlar

Turistlere hizmet veren konaklama, eğlence, gıda, sağlık, ulaşım, tanıtım hizmetleri gibi sektörlerde çalışan personele sağlık eğitimi verilerek kişisel önlemlerini almaları sağlanmalıdır (Görsel 1.9). Çalışanların

kişisel koruyucu ekipmanları (eldiven, maske, gözlük, güneş koruyucu vs.) kullanmaları, hijyen kurallarına uymaları, sağlık kontrollerinin ve bulaşıcı hastalıklara karşı aşılama çalışmalarının yapılması hastalıklardan korunmada önemlidir.

Turizmde yoğunluk yaşandığı aylarda çalışanların uzun vardiyalar hâlinde ve tatilsiz çalıştırılması, ucuz mâl etmek için vasıfsız ve kayıt dışı (yabancı uyruklu) işçi çalıştırılması, yetersiz sayıda personel çalıştırılması ve çalışanların yatakhanelerde kalabalık bir şekilde konaklamaları çalışanlar için risk oluşturmaktadır. İşletmelerin iş kazası ve meslek hastalıklarını önlemek için işçilerin çalışma şartlarını ve ortamlarını düzenleme yükümlülükleri bulunmaktadır. İş verenler çalışanların rutin sağlık kontrollerini yaptırıp kayıt altına almak zorundadırlar.

1.1.9. Turist Sağlığı ve Sağlık Turizminin Farkları

Sağlıklı olmak kişilerin en temel ihtiyacı ve hakkıdır. Bu isteklerini karşılamak ve yaşam standartlarını yükseltmek için insanlar sağlık arayışına girerler. Gelişen teknolojiyle birlikte en yeni sağlık uygulamalarını takip ederek dünyanın her yerindeki tedavi ve fiyat olanaklarından haberdar olurlar. Tedaviyi psikolojik olarak da iyileşmek için dinlenme ve tatil yapma fırsatı ile birleştirerek sağlık turizmine dâhil olurlar. Sağlık turizminin ülke ekonomisine katkıları düşünüldüğünde hasta memnuniyetinin en üst düzeyde tutulması gerektiği görülmektedir. Bu noktada turist sağlığının korunmasının ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar benzer kavramlar gibi görünse de sağlık turizmi ve turist sağlığı farklı anlamlar içermektedir. Sağlık turizmi ve turist sağlığının farkları şöyle sıralanabilir:

- Sağlık turizmi bir turizm çeşidi iken turist sağlığı uygulanması istenen bir hedeftir.
- Sağlık turizminin amacı sağlığın geliştirilmesi, turist sağlığının amacı ise turistlerin sakin, dinlendirici ve güvenli bir ortamda bulunmalarının sağlanmasıdır.
- Sağlık turizmi bir sektörü ifade ederken turist sağlığı herhangi bir sebeple seyahat eden turistinin sağlığı ile ilgili iş ve işlemleri ifade eder.
- Sağlık turizmi, sağlık hizmeti almak için sınır ötesi seyahati ifade ederken turist sağlığı, yabancı ülkede plansız alınan sağlık hizmetini ifade eder.
- Sağlık turizmi kapsamında hizmet alan kişiler sağlık turisti olarak adlandırılırken turist sağlığı kapsamında sağlık hizmeti almak durumunda kalan turistler sağlık turisti olarak adlandırılmaz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- (.....) 1. Turist sağlığını korumak multidisipliner bir görevdir.
- (.....) 2. Sağlık turistini ülkesine döndükten sonraki kontrolleri sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmez.
- (.....) 3. Turist sağlığı turistin sağlıklı ve güvende olduğunu hissetmesidir.
- (.....) 4. Bulaşıcı hastalıklardan korunmak için seyahat öncesi aşılama yapılmalıdır.
- (.....) 5. Turizmde çalışan personelin kişisel koruyucu önlemlerini alması turist sağlığı kapsamında değerlendirilmez.

Okuma Parçası

COVID-19 Salgını ve Turizme Etkileri

Yeni Koronavirüs (COVID-19), ilk olarak Çin'in Hubei eyaletinin Vuhan şehrinde, 2019 yılı sonunda ateş, öksürük ve nefes darlığı gibi solunum yolu belirtileri ile ortaya çıkan bir virüsdür. COVID-19 virüsünün Vuhan şehrinde bulunan deniz ürünleri ve hayvan pazarından çoğaldığı, önce Çin'de daha sonra da Avrupa ve Amerika başta olmak üzere tüm dünyada etkili olan bir salgına dönüştüğü görülmektedir. Küreselleşmenin bu kadar üst düzeyde olduğu günümüzde maalesef virüs çok hızlı bir şekilde yayılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün tavsiyeleri ve bilim insanlarının yönlendirmeleri ile ülkeler kendi koşullarına uygun önlemler alarak hastalığın yayılmasını azaltmaya çalışmışlardır. Bu kapsamda sosyal izolasyon başta olmak üzere birçok faaliyetin geçici olarak durdurulması ile kısıtlamalara gidilmiştir. Bazı yerlerde sokağa çıkma yasakları ilan edilirken bazı yerleşim yerlerinde de karantina kararları alınmıştır. Tüm bu çabalar salgının yayılma hızını azaltıp kontrol altına alarak ülkelerin sağlık sistemlerinin ve ekonomisinin çökmesini engellemeye yöneliktir. Virüs buluşan çok sayıda kişi iyileşirken maalesef birçok insan da hayatını kaybetmiştir.

Bu süreçte birçok iş kolu olumsuz etkilenirken bazı iş kolları için de fırsatlar doğmuştur. Özellikle internette alışveriş imkânı sunan işletmeler, paket servis yapan yiyecek içecek işletmeleri ve kargo şirketleri için salgın avantaja dönüşmüştür. COVID-19 salgını nedeniyle insanların hareketliliğini engelleyici tedbirlerin alınmasından hizmet sektörü ise olumsuz etkilenmiştir. Özellikle turizm işletmeleri faaliyetlerini tamamen durdurma aşamasına gelmiştir. İnsanların sürekli yaşadığı yeri geçici olarak terk ederek bizzat fiziki katılımı ile gerçekleşen turizm sektörü belirsiz bir sürecin içine girmiştir. Salgınla birlikte turizm sektöründe çok sayıda işletme gelirini kaybetmiş, çok sayıda çalışan işsiz kalmıştır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019 yılı verilerine göre Türkiye'yi 45,1 milyonu yabancı olmak üzere toplam 51,7 milyon kişi ziyaret etmiş ve bir önceki yıla göre %12,1'lik bir artış olmuştur. Aynı dönemde turizm geliri ise %16,9'luk artışla 34,5 milyar dolara ulaşmıştır. Yine ülkemizden de 2019 yılında 9,6 milyon vatandaşımız yurtdışına ziyaret amaçlı seyahat etmiştir. Ülkemizde 2020 yılının ilk iki ayında ziyaretçi sayıları, önceki yılın aynı dönemlerine göre artış göstermiştir. Bu eğilim 2020 sezonunun geçmiş yıllara göre daha yoğun geçeceği şeklinde beklenti oluşturmuştur. Ancak küresel salgın nedeniyle bu beklentiler gerçekleşememiş ve beklenen turist sayısına ulaşamamıştır.

Daha çok İstanbul, Çanakkale, Denizli, Konya, Nevşehir, Ankara illerini kapsayan Çinli turistlerin ağırlıklı olduğu turist kabileleri salgın nedeniyle ülkelerinden ayrılamamıştır. Bu da ekonomisi turizme bağlı olan ülkeler gibi Türkiye için çok ciddi ekonomik ve sosyal etkilere neden olmuştur. Dolaylı olarak turizme bağımlı birçok sektörün de var olduğu dikkate alındığında salgının çarpan etkisi çok daha şiddetli hissedilmiştir.

Kaynak: "<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1061785>" adresinden alınmış ve düzenlenmiştir (Erişim tarihi: 31.10.2021, erişim saati: 15.50).

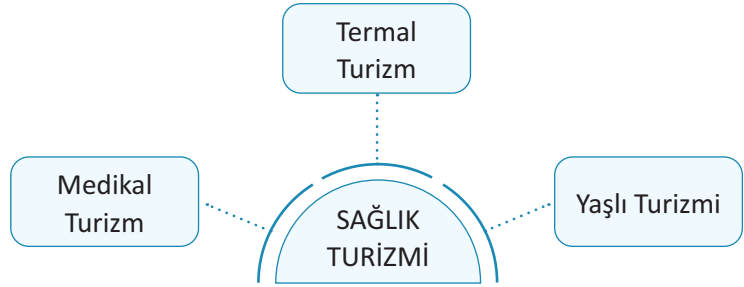

1.2. SAĞLIK TURİZMİ TÜRLERİ

Hazırlık Çalışmaları

1. "Tebdili mekânda ferahlık vardır." atasözü sizce ne ifade etmektedir?
2. Geleneksel ve tamamlayıcı tedavi seçeneklerinden bildiğiniz yöntemler nelerdir?

Son yıllarda artan sağlık sorunlarını çözümlenmek amacıyla insan sağlığını geliştirmek, iş gücü verimliliğini artırmak ve hastalıkları tedavi etmek için sağlık turizmine sıkça başvurulmaktadır. Sağlık turizmi kapsamında sunulan hizmetler turistlerin tedavileri, ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda şekillenir. Sağlık turizmi verilen hizmetin türüne ve hizmeti alan kitleye göre üçe ayrılmaktadır (Şema 1.3).

Şema 1.3: Sağlık turizmi türleri

1.2.1. Medikal (Tıbbi) Turizm

Sağlık turizmi türleri arasında özellikleri ile farklı bir yere sahip olan medikal turizm faaliyetleri son yıllarda giderek artmaktadır. **Medikal turizm**, tıbbi gereklilik doğrultusunda kaybolan sağlığa tekrar kavuşmak amacıyla ikamet yeri dışından alınan sağlık hizmetleri bütünüdür. Hekimin gerekli görmesi ya da kişinin isteği doğrultusunda sınır ötesi yapılan seyahatleri kapsamaktadır. Medikal turizmle kişiye tıbbi işlemler sunulurken kişinin diğer turizm faaliyetlerinden de yararlanması sağlanır. Diğer sağlık turizmi türlerinin aksine medikal turizmde sağlığı geliştirmek değil sağlığı iyileştirmek amaçlanır.

Eski sağlıklı yaşamına dönmek isteyen hasta teşhis ve tedavi aşamalarında uzman bir ekipten tıbbi hizmet almak amacıyla medikal turizme başvurur. İkamet ettiği yerin dışına sağlığını geri kazanmak için seyahat eden kişiye **medikal turist** denir. Kişi sıra beklemeden daha yüksek kalitede ve daha düşük ücretli sağlık hizmeti almak için sınır ötesi yolculuk yapar. Hasta bir kereye mahsus olmak üzere ülkesinin dışına çıkabilir ancak kronik hastalıkların tedavisinde hastanın yurt dışına sürekli ve düzenli çıkması da gerekebilir. Sağlık hizmeti aldığı süre boyunca hastanın ve refakatçisinin ihtiyaçları karşılanır. Bunun yanı sıra hasta ruhsal iyileşmesine katkı sağlayacak faaliyetlere yönlendirilerek tedavi sürecinde tüm yönleriyle desteklenmiş olur. Medikal turizmin gelişmesinde rol oynayan faktörler şunlardır:

- Kişilerin tüketim alışkanlıklarının farklılaşması
- Teknolojik gelişmeler
- Sağlık hizmetine erişimdeki eşitsizlikler
- Sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi
- Güzel ve sağlıklı vücuda özendirilme
- Yaşlı nüfusun artması

Kişilerin uluslararası düzeyde sağlık hizmeti almalarının en büyük nedeni cerrahi ve invaziv girişimler olsa da ABD gibi bazı ülkelerde reçeteli ilaçların fiyatlarının yüksek olması da hastaların medikal turizme sık başvurma nedenleri arasındadır (Görsel 1.10). Ayrıca Avrupa Birliği ülkelerinin kendi aralarında serbest dolaşması ve medikal hizmetlere erişim kolaylığı tıbbi turizme katkı sağlamaktadır. Kişilerin tedavi olacakları ülkeyi seçerken turizm açısından popüler bir ülke olmasına dikkat ettikleri de saptanan bilgiler arasındadır. Medikal turistlerin ülke seçiminde önemsedikleri bir diğer kriter hekim kalitesidir. Gidecekleri ülkenin hekimlerinin tecrübesi ve tedavideki başarısı hastaları o ülkeden sağlık hizmeti almaya yönlendirmektedir.

Görsel 1.10: Medikal turizm

1.2.2. Türkiye’de Medikal Turizm

Dünya standartlarında ve alanında uzman hekim kadrosuyla hizmet veren Türkiye, medikal turizm alanında birçok ülkeden hasta kabul etmektedir. Türkiye’ye gelen turistler kaliteli hizmet, düşük maliyet, tarihi ve turistik geziler, konforlu konaklama gibi hizmetlerden yararlanarak ülkelerine memnun dönmektedirler.

Türkiye’ye medikal turist gönderen ülkeler dört grupta toplanmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Bünyesinde çeşitli nedenlerle T.C. vatandaşı bulunduran ülkeler (Almanya, Hollanda, Belçika vb.)
- Teknoloji ve doktor yetersizliği bulunan ülkeler (Libya, Irak vb.)
- Tedavilerin yüksek ücretli olduğu ve sigortaların karşılamadığı ülkeler (ABD, Almanya vb.)
- Uzun bekleme sürelerinin olduğu ülkeler (İngiltere, Hollanda, Kanada vb.)

Yurt dışında yaşayan gurbetçilerimizin yanı sıra yabancı hastalar da sıklıkla Türkiye’ye tedavi amacıyla gelmektedir. Türkiye her zaman tanı ve tedavide son teknolojiyi takip edip kullanan bir ülkedir. Türkiye kanser tedavilerinde klasik kemoterapi ve radyoterapi uygulamalarından ziyade uzay neşteri [cyberknife (saybırnayf)] teknolojisini kullanarak tedavinin on gün içinde tamamlanmasına olanak sağlayan hastaneleri ile öncü ülkeler arasındadır.

Türkiye’de medikal turizm kapsamında uygulanan tedavilerden bazıları şunlardır:

- Estetik operasyonlar
- Göz ameliyatları
- Diş tedavileri
- Kanser tedavileri
- Obezite tedavileri
- Saç ekimi (Görsel 1.11)

Görsel 1.11: Saç ekimi

Bilgi Kutusu

Uluslararası hastaların medikal turizm amacıyla başvurduğu branşlar sırasıyla jinekoloji, dâhiliye, göz hastalıkları, tıbbi biyokimya, genel cerrahi, diş hekimliği, ortopedi, enfeksiyon hastalıkları ve kulak-burun-boğazdır.

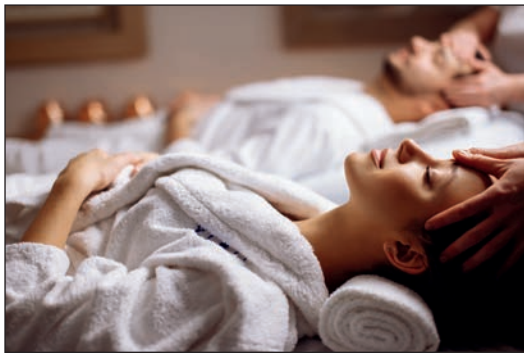
1.2.3. Termal Turizm

Sağlığın devamı ve hastalıkların tedavisi amacıyla sıcak su kaynaklarının kullanımı insanlık tarihi kadar eskidir. Eski çağlardan itibaren Türk hamamları (Görsel 1.12), Rus buhar banyoları, Ölüdeniz tuz banyoları ve çeşitli mineral kaplıcaları hastalıkların tedavisinde kullanılmıştır. Bu nedenle yeraltı sıcak su kaynakları açısından zengin ülkeler termal turizm açısından da avantajlı konumdadır. İbn-i Haldun'un "Coğrafya kâderdir." sözü bunu çok iyi açıklamaktadır.

Görsel 1.12: Türk hamamı

Termal turizm, kişilerin sağlığını korumak ve iyileştirmek amacıyla doğal kaynaklara sahip turistik bir tesis-ten kür tedavileri alırken beslenme, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını da karşılamak amacıyla seyahat etmesidir. Termal turizmden faydalanmak amacıyla ikamet yeri dışına seyahat eden kişiye ise **termal turist** denmektedir. Termal turizm insan sağlığına katkı sağlamak için hekim kontrolünde fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi uygulamaları kapsayan bir sağlık hizmetidir. Doğal kaynakların çevre ve iklim faktörleriyle bütünleştirilerek hastalara sunulduğu termal turizm çoğunlukla rehabilitasyon amacıyla kullanılır. Termal turizmde sıcak su kaynaklarının, yararlı minerallere sahip maden sularının ya da şifalı çamurların iyileştirici etkilerinden faydalanılır.

Görsel 1.13: SPA uygulaması

Termal turizm genellikle SPA (sipa) ve wellness (val-nıs) terimleriyle birlikte kullanılır. **SPA**, Latince "Salus Per Aquam (salus per akuam)" kelimelerinin baş harflerinden oluşur ve "su ile gelen iyilik/sağlık" anlamına gelir. SPA ile şifalı sulardan fayda görme ve dinlenme amaçlanır (Görsel 1.13). SPA uygulamaları soğuk veya sıcak suyun püskürtülerek ya da damlatılarak kişilerin fizyolojik veya psikolojik rahatlamasının sağlandığı tedavi yöntemleridir. Yıkama, yüz ve vücut bakımları, egzersiz, beslenme, sağlıklı yaşam aktivitelerinin tamamı SPA hizmetlerinin konusunu oluşturur.

Wellness ise İngilizce well-being [vel-biing(iyi oluş)] ve fitness (zindelik, uygunluk) kelimelerinin birleşmesinden oluşur. **Wellness** bireyin potansiyelini en üst seviyeye çıkarmak için yapılan aktiviteler bütünüdür. Kişinin iyilik hâlini fark ettiği, akıl, ruh ve vücut sağlığını güçlendirmeyi yaşam stili hâline dönüştürdüğü dinamik bir süreçtir. Duygusal, fiziksel, ruhsal, sosyal, mesleki ve entelektüel olmak üzere altı farklı alanda insan yaşamının kalitesini yükseltmeyi

amaçlayan wellness diyet, masaj, yoga, çamur ve yosun banyoları, cilt bakımı ve kişisel bakım gibi birçok uygulamayı kapsar. Kişiyi kendini iyi hissettirecek ve sağlıklı olan her şey wellness kapsamında değerlendirilir.

1.2.4. Kür Uygulama Türleri

Kaplıca tedavisinin etkili olabilmesi için doğal mineralli sular, gazlar, çamurlar ve yöredeki iklimsel özelliklerin gerekli görülen diğer aktiviteler ile birlikte kür hâlinde verilmesi gereklidir. **Kür** tedavi etkeninin düzenli olarak belirli doz ve sürelerde verilmesi ile uygulanan tedavi yöntemine verilen isimdir. Termal turizm hizmetleri kullanılan malzemenin türüne ve uygulama şekline göre farklı isimler almıştır. En sık kullanılan termal turizm uygulamaları şunlardır:

Balneoterapi (Kaplıca Tedavisi): Termomineral (sıcak ve mineralli) sular, peloidler (çamurlar), gazlar gibi doğal kaynakların içme, banyo yapma veya soluma (inhalasyon) yöntemiyle kür hâlinde uygulanmasıdır.

Peloidoterapi (Çamur Banyosu): Doğal, jeolojik ya da biyolojik olaylar neticesinde oluşan peloidlerin tedavi amaçlı kullanılmasıdır (Görsel 1.14).

Gaz Banyosu: Karbondioksitli sularla yapılan banyo yöntemidir. Ayrıca karbondioksit buharı ile dolu bir kabinde uygulanan şekli de vardır (kuru karbondioksit banyosu).

Görsel 1.14: Peloidoterapi

Görsel 1.15: Talassoterapi

İçme Kürü: Mineralli suları içmeye dayanan tedavi kürüdür.

İnhalasyon (Solunum Kürü): Termomineral su tanelikleri ile yapılan inhalasyon uygulamasıdır.

Talassoterapi (Deniz Kürü): Deniz suyu ve unsurlarının tedavi amacıyla kür şeklinde uygulanmasıdır (Görsel 1.15).

Hidroterapi: Termomineral sular ile yıkanma, duş veya vücuda dökme şeklinde uygulanan yöntemdir. Ayrıca hareket sistemi hastalıklarının tedavisinde bireye özel hazırlanan havuz tedavileri de vardır.

Klimaterapi: Hava sıcaklığı, rüzgâr, nem, güneş gibi iklim özelliklerinin kür şeklinde uygulanmasıdır.

Hastaların tesislerde kaldığı süre boyunca kaplıca tedavisi alırken destekleyici ve rahatlatıcı aktiviteleri de yapması tedavinin etkinliğini artırmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları ise şunlardır:

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon: Termal tedavi sırasında uygulanan elektroterapi, egzersiz, masaj gibi diğer sağlık uygulamalarıdır.

Medikal Tedavi: Termal tedaviyle birlikte hastaya uygulanan ilaç tedavisidir.

Destek Uygulamalar: Kaplıca tedavisiyle birlikte diyet programları ve psikolojik destek gibi eğitimlerin verildiği programlardır.

Sıra Sizde

Aşağıdaki yöntemlerin hangi terapi türüne girdiğini belirleyerek karşısına yazınız.

YÖNTEMLER	TERAPİ TÜRÜ
1. Deniz suyu minerallerinin tedavi amaçlı kür olarak uygulandığı yöntemdir.	
2. Kaplıca suyu, çamur gibi doğal maddelerin kür olarak verildiği tedavilerin genel adıdır.	
3. Karbondioksit gazlarının yararlı etkilerinden faydalanıldığı yöntemdir.	
4. Kaplıca suyunun solunum yoluyla vücuda alındığı tedavi yöntemidir.	<i>İnhalasyon Kürü</i>
5. Güneş ışınlarına tedavi amaçlı kontrollü bir şekilde maruz kalındığı yöntemdir.	

1.2.5. Türkiye’de Termal Turizm

Türkiye’de termal turizmin doğuşu çok eskilere dayanmaktadır. Roma ve Bizans dönemlerinde Hippocrates de dâhil olmak üzere birçok hekim doğal sıcak su kaynaklarını tedavi amacıyla kullanmıştır. Anadolu topraklarında iyileştirici özelliğinden faydalanmak amacıyla sıcak su kaynaklarının çevresine kaplıcalar inşa edilmiştir. Pamukkale Hierapolis, Bergama Paşa İlicası Alliano, Balçova Agamennon bilinen en eski kaplıca merkezlerindedir.

Cumhuriyet Dönemi’nden sonra termal turizm amaçlı tesislerin inşası hızlanmıştır. Türkiye’nin en büyük avantajı termal ve jeotermal kaynaklar açısından zengin alt yapıya sahip olmasıdır. Jeotermal potansiyeli açısından dünyada 7. Avrupa’da 1. sırada olan Türkiye, termal turizmin yılın her mevsimine yayılması ve diğer turizm türleri ile entegre edilmesi sayesinde benzersiz bir turizm ortamı sağlamaktadır (Görsel 1.16).

Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında nadir olmakla birlikte Anadolu’nun her bölgesinde sıcak su kaynaklarına rastlanmaktadır. Özellikle Marmara ve Ege Bölgesi termal kaynaklar açısından oldukça zengindir. Ege Bölgesi’ndeki illerin neredeyse tamamında termal tesise rastlanmaktadır. Bu illerin kültürel ve tarihi mirasının yanı sıra çamur banyoları, mineralli içme suları ve deniz suları açısından da zengin olması turistler için bulunmaz bir nimettir.

Görsel 1.16: Tarihi, termal ve kayak turizminin bir arada yapıldığı Erzurum

1.2.6. Termal Turizm İşletmelerinin Özellikleri

Uluslararası standartların karşılanabilmesi için termal turizm işletmelerinin sürekli taşınması gereken bazı özellikler vardır. Bu özellikler şunlardır:

- İşletmede yeterli fiziki alt yapının olması
- Termal suyun fiziksel ve kimyasal özelliklerinin kullanıcılara duyurulması
- Çevresel etkenlerin düzenli bir şekilde korunması
- Transfer ve ulaşım hizmetleri standartlarının sağlanması
- Uzman hekim, fizyoterapist, hemşire, yardımcı sağlık personeli gibi kadrolu sağlık çalışanlarının yeterliliği
- Tıbbi teknolojinin modern olması
- Sağlık hizmetlerinin etik değerlere uygun verilmesi
- Kişisel verilerin gizliliğinin sağlanması
- Sağlık hizmetlerinin fiziki ve ekonomik olarak uygunluğu
- İşletmede iklim-terapi, hidro-terapi, diyet-terapi, inhalasyon-terapi ve çamur tedavisi gibi alternatiflerin verilmesi
- Farklı şekilde spor ve fiziksel aktivite imkânlarının sunulması
- Temel tanı koyma olanaklarının olması
- İşletmede termal su havuzunun bulunması
- Bilgi teknolojilerinin yeterli sunulması
- Uluslararası standartlara uygun tedavi protokollerinin geliştirilmesi ve bu protokoller hakkında hastaların bilgilendirilmesi
- Hizmet sunma standartlarının kolay erişilebilir şekilde ilanı
- Yurt dışı sağlık sigortalarının ülkelerin beklentilerini karşılayacak şekilde gerekli anlaşmaların yapılması

ETKİNLİK

Etkinliğin Adı: Türkiye'deki Kaplıcaların Sağlık Turizmi Amaçlı Kullanımı

Yönerge

- Türkiye'deki kaplıcaların sağlık turizmi faaliyetinde kullanımı araştırılır.
- Tüm öğrenciler ikişerli, üçerli ya da dörderli gruplara ayrılır.
- Her gruba kişi sayısına göre isim verilir (Vızıltı 22, vızıltı 33 ya da vızıltı 44 vb.).
- Her grup öğrenci sayısı kadar konuşma süresine sahip olur (Vızıltı 22: iki öğrenci ikişer dakika, vızıltı 33: üç öğrenci, üçer dakika vb.).
- Gruplar kendi grup üyelerine dönerek konuşmaya başlar (Örneğin sınıf dörderli gruplara ayrıldıysa gruplar dört dakika boyunca konuşur.).
- Türkiye'deki kaplıcaların sağlık turizmi amacıyla kullanılıp kullanılmadığını gruplar kendi arasında sessizce tartışır.
- Verilen süre sonunda grup liderleri alınan kararları sınıfta sözlü ve yazılı olarak açıklar.

1.2.7. Yaşlı (Üçüncü Yaş) Turizmi

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfusun giderek artması önemli bir sorun hâline gelmektedir. Dünya nüfusunun 2019 yılında %12,3'ünün 65 yaş ve üzerinde olduğu, bu oranın 2050 yılında %34'e yükseleceği öngörülmektedir. Yaşlı nüfusunun artması üretime katılan kişi sayısının azalmasına neden olmakta ve yaşlandıkça sağlık harcamaları giderek artmaktadır. Genç nüfusun kendi yaşam kalitesini yükseltmek istemesi ve geniş aile yapısının bozulması yaşlı bakım hizmetlerinin artırılmasını gerekli kılmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlı bakım maliyetlerinin yüksek olması, kronik hastalıkların artması, hasta yatağında yaşanan doluluk, tahammül edilemez bekleme süreleri ve bakım almayı beledikleri çocuklarının çalışıyor olması yaşlıların ikamet ettikleri yerde bakım almasını güçleştirmektedir. Gelişmiş ülkelerin aksine genç nüfusun yoğun olduğu ve iş imkânı arayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bu durum fırsat hâline dönüşmektedir. Bakım gereksinimlerini sosyal faaliyetlere katılma, fiziksel ve zihinsel dinlenme isteğiyle birleştiren bireyler yaşlı turizmüne dâhil olmaktadır.

Yaşlı turizmi elli yaş ve üstündeki bireylerin dinlenme, eğlenme, sağlık ve bakım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ikamet ettikleri yerlerin dışına seyahat ederek ve gittikleri yerde geçici süreli konaklayarak turizm hizmeti aldıkları süreçtir.

Yaşlı turizmi ileri yaş turizmi veya üçüncü yaş turizmi olarak da bilinir. Yaşlı turizmüne katılan kitle genellikle sağlıklı yaşlılar, bakıma muhtaç yaşlılar ve engelli yaşlılardan oluşmaktadır (Görsel 1.17).

Görsel 1.17: Yaşlı turistler

1.2.8. Yaşlı Turizmi Talep Nedenleri

Yaşlı turistler turizme farklı beklentilerini karşılamak için dâhil olmaktadır. Bu beklentiler gündelik yaşama hareketlilik katmak, farklı kişilerle iletişim kurmak, farklı yerleri görme ve gezme isteği, kendini ödüllendirme, toplumdaki imajını güçlendirme, fiziksel ve ruhsal sağlığı iyileştirmedir. Bakım gereksinimlerini karşılamak ve sağlıklarını geliştirmek için ise yaşlı bireyleri diğer ülkelere yönelten bazı sebepler vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Gelişmiş ülkelerdeki bireysel yaşam tarzı
- Para birimlerinin diğer ülkelere oranla değerli olması nedeniyle ucuz hizmet satın almaları
- Sağlık sigortalarının dışarıdan hizmet almayı teşvik etmesi
- Tatil yapma düşüncesi
- ABD gibi bazı ülkelerde sağlık hizmetlerinin kamu hizmeti olmaktan çıkarılıp özel sektöre devredilmiş olması

1.2.9. Yaşlı Turistlerin Ortak Özellikleri

Yaşlı turistlerin seyahat etmelerinin asıl nedeni öğrenme ve deneyimlerine yenilerini ekleme isteğidir. Kendini geliştirmeyi, kaliteli ve sağlıklı bir yaşlılık geçirmeyi arzulayan yaşlı turistlerin ortak özellikleri şunlardır:

- Genellikle emekli ve boş zamanları olan kişilerdir.
- Maddi açıdan sıkıntıları yoktur.
- Evlatlarına karşı sosyal açıdan yükümlülükleri yoktur.

- Yaşa bağlı olarak kronik hastalıklara sahip olabilirler.
- Tatil kararları sağlıklarını geliştirmeyle bağlantılıdır.
- Turizm sezonunun yoğun olduğu zamanlarda değil sakin olduğu zamanlarda yaşlı turizmenden faydalanırlar.
- Genellikle yalnız tatile çıkmak istemezler, aile üyeleri veya ortak değerlere sahip oldukları gruplarla seyahat etmek isterler.

ETKİNLİK

Etkinliğin Adı: Yaşadığımız Bölgeyi Tanıyalım

Yönerge

- Sınıftaki öğrenci sayısına göre öğrenciler üç gruba ayrılır.
- Her grup yakın çevresinde bulunan bir sağlık turizmi türünü ve uygulama merkezlerini araştırır.
- Birinci grup yakın çevresinde bulunan medikal turizm faaliyetlerini, ikinci grup termal turizm faaliyetlerini, üçüncü grup yaşlı turizm faaliyetlerini araştırarak sunum hazırlar (Görsel 1.18,1.19).
- Öğretmen eşliğinde sınıfa araştırma sonuçları sunulur.
- Sunum görsel materyallerle, videolarla, düzenlenecek gezilerle zenginleştirilebilir.

Görsel 1.18: Oylat Kaplıcaları/ Bursa

Görsel 1.19: Diyardin Kaplıcaları/ Ağrı

1.2.10. Türkiye’de Yaşlı Turizmi

Dünya genelinde sağlık turizmi içerisinde yaşlı bireylerin payının ne kadar olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak ilerleyen yaşla birlikte kronik hastalıkların artmasından kaynaklı yaşlıların daha çok kalça ve diz protezleri, kalp-damar cerrahisi, kanser tedavileri ve katarakt ameliyatları için sağlık arayışına girdikleri görülmektedir. Yaşlılıkla birlikte *Alzheimer*, *demans*, *depresyon* gibi psikolojik hastalıklar artmaktadır. Bunların sonucunda yalnızlık, anksiyete ve intihar vakalarının olmasını önlemeye yönelik

wellness etkinliklerine ağırlık verilmelidir (Görsel 1.20). İşte bu yüzden Türkiye ileri teknolojiye sahip sağlık kurumları, kaliteli ve düşük ücret politikası, zengin tarihi ve kültürel mirası, geniş wellness turizmi olanakları, iklim şartlarının uygunluğu sayesinde üçüncü yaş turizmi açısından cazibe merkezi konumundadır.

Görsel 1.20: Yaşlı bireylere verilen wellness hizmeti

Türkiye, termal kaynakların zenginliği ve alternatif tıp uygulamalarının çeşitliliği açısından da yaşlılar için tercih edilmektedir. Ayrıca ileri yaş turizminden yararlanan yaşlıların çoğunlukla Avrupa'da yaşaması ve Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlığı da ülke açısından bir diğer avantajdır.

Türkiye'de yaşlılara yönelik verilen hizmetler şunlardır:

- Sağlıklı yaşlı bakımı (gezi turları, meşguliyet terapileri)
- Kronik hastalıklara sahip yaşlı bakımı
- Rehabilitasyon ve tedavi öncelikli yaşlı bakımı (Görsel 1.21)
- Palyatif (terminal dönem) yaşlı bakımı

Görsel 1.21: Yaşlı bakımı

1.2.11. Medikal, Termal ve İleri Yaş Turizminin Farkları

- Medikal turizm kaybolan sağlığın iyileştirilmesi amacıyla tanı, tıbbi ve cerrahi tedavi uygulamalarından oluşurken termal tedavi kişilerin sağlıklarını geliştirmek için yapılan uygulamaları kapsamaktadır (Görsel 1.22).
- Medikal turizm yaşlı bireyleri iyileştirmeyi amaçlarken yaşlı turizmi aynı yaş grubundaki bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlar.
- Termal turizmde geleneksel ve tamamlayıcı yöntemler kullanılırken medikal turizmde tüm dünyada geçerli tıbbi yöntemler kullanılır.
- Termal turizm daha çok rehabilitasyon amacıyla gerçekleştirilirken medikal turizm tıbbi gereklilerle yapılır.
- Medikal ve termal turizm tüm yaş gruplarını kapsarken yaşlı turizmi elli yaş ve üstü bireyleri kapsar.

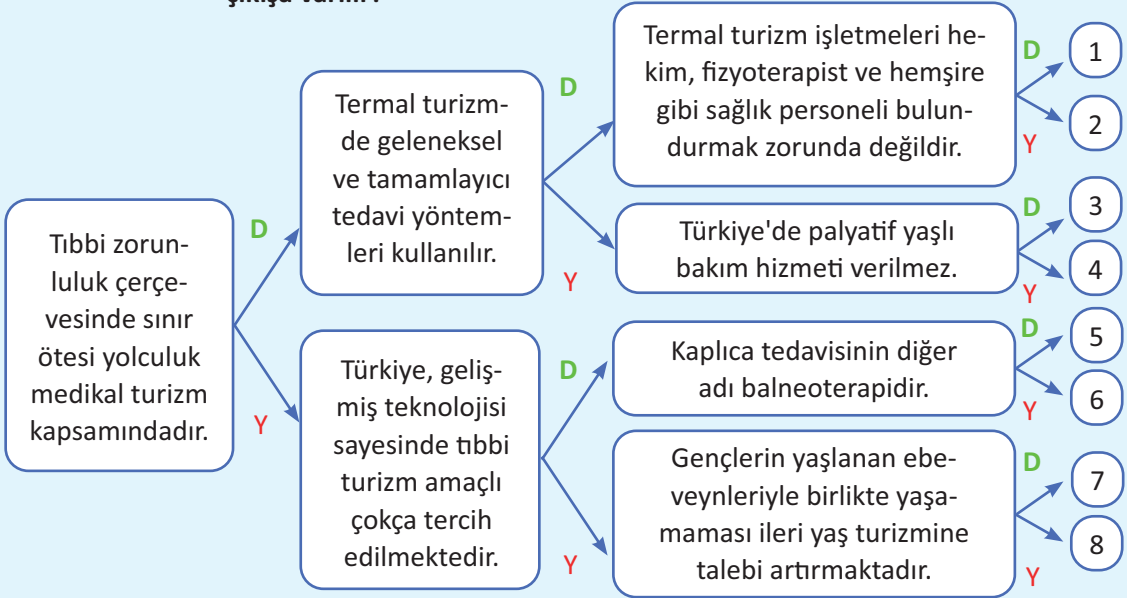

Görsel 1.22: Medikal turizm

Sıra Sizde

Aşağıda verilen sağlık turizmi türleri ile ilgili cümlelerin doğru (D) ya da yanlış (Y) olduğuna karar verilerek ilgili ok yönünde ilerlendiğinde hangi çıkışı varılır?

ETKİNLİK

Etkinliğin Adı: Turizm istasyonu

Yönerge

- Sağlık turizmi türleri araştırılır.
- Sınıftaki öğrencilerin tamamı 3, 4, 5 veya 6 gruba (istasyona) ayrılır.
- İstasyonların her birine yapılması istenen etkinliğe göre isim verilir (afiş, slogan, öykü, şiir, drama, örnek olay vb.).
- Her istasyona gidecek öğrenciler belirlenir.
- Her istasyon etkinlik için gerekli malzemeleri önceden hazırlar.
- Her gruba bir gözlemci ya da istasyon şefi atanır.
- Şef gruba kılavuzluk yapar, iş bitince ortaya çıkan ürünleri toplar.
- Oluşturulan tüm istasyonları öğrenciler sırasıyla gezer, yaklaşık onar dakika her bir istasyonda kalarak yapılan etkinliği (eksik kalan) tamamlamaya çalışır.
- Tüm grupların bütün istasyonlarda çalışması sağlanır ve ilk istasyona gelindiğinde etkinlik sona erer.
- Süre sonunda yapılan tüm etkinlikler toplanır. Yapılan çalışmalar sergilenir, şiirler okunur, afişler asılır.

Okuma Parçası

Pamukkale - Hierapolis

Ege'nin Antik kentlerinden biri olan kutsal Frigya Hierapolisi UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 1988 yılında girmiştir.

Hierapolis kentinin Bergama Kralı II. Eumenes tarafından MÖ 2. yüzyılda kurulduğu ve Bergama'nın efsanevi kurucusu Telephos'un karısı Hiera'nın adını aldığı kabul edilmektedir.

Hristiyanlığın Anadolu'da yayılmasında en önemli rollerden birini üstlenen Hierapolis, aynı zamanda Hz.İsa'nın on iki havarisinden biri olan Aziz Philippus'un öldürüldüğü kenttir. Bu nedenle MS 4. yüzyılda onun anısına din merkezi ilan edilmiş, daha sonra Doğu'nun Kılavuzu unvanını alarak MS 395 yılında Doğu Roma İmparatorluğu'na geçmiş ve Piskoposluk merkezi olmuştur.

Görsel 1.23: Pamukkale Travertenleri

Doğa ile tarihin eşsiz buluşması Pamukkale'de bulunan ve "Kutsal Kent" anlamına da gelen Hierapolis'te nekropol, Domitian Kapısı, mitolojik birçok sahnenin temsil edildiği tiyatro, Frontinus Caddesi, agora, Kuzey Bizans Kapısı, gymnasium, tritonlu çeşme binası, Apollon Kutsal Alanı, su kanalları ve nympheumlar, surlar, Aziz Philippus Martyriumu ve Köprüsü, Direkli Kilisesi, katedral ve Roma Hamamı kalıntıları görülebilmektedir.

2010-2013 yılları arasında St. Philippus Kilisesi'nde yapılan kazı çalışmaları sonucu St. Philippus'a ait mezar ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, Apollon Kutsal Alanının güneyinde Plutonium (Cehennem Kapısı) tespit edilmiştir. Tarih boyunca termal suyun içindeki kalsiyumun çökmesi ile oluşan doğa harikası Pamukkale travertenleri 2700 metre uzunluğunda ve 160 metre yüksekliğindedir (Görsel 1.23). Bu nedenle parlak beyaz rengiyle Pamukkale'yi 20 kilometre uzaklıktan görmek mümkündür. Pamukkale'de sıcaklıkları 35-36 °C'yi bulan beş sıcak su kaynağı mevcuttur.

Kaynak: "<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/pamukkalehierapolis>" adresinden alınmış ve düzenlenmiştir (Erişim tarihi: 24.10.2021, erişim saati: 21.30).

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

- Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmine başvurma nedenlerinden değildir?**
  - Sağlığı geliştirme
  - Tedavi olma
  - Rehabilitasyon olma
  - Kür uygulamalarından faydalanma
  - Uluslararası yarışmalara katılma
- Aşağıdakilerden hangisi yaşlı bireyleri diğer ülkelerden sağlık hizmeti almaya yönelten sebeplerden değildir?**
  - Tatil yapma düşüncesi
  - Gelişmiş ülkelerdeki geniş aile yapısı
  - Gelişmiş ülkelerdeki sağlık hizmetinin özelleşmesi
  - Yaşadığı ülkedeki fiyatların yüksek olması
  - Bireysel sağlık sigortalarının başka ülkelere hizmet almayı teşvik etmesi
- Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizminin özelliklerindendir?**
  - Sağlık turizmi hizmetleri her ülkenin kendi belirlediği standartlarda verilmelidir.
  - Ulaşım, konaklama gibi hizmetleri turistler kendileri sağlamalıdır.
  - Sağlık hizmeti verilen millete göre belirlenmelidir.
  - Sağlık turisti yanında dil çevirisi yapacak rehber bulundurulmalıdır.
  - Sağlık hizmeti fiziki ve ekonomik açıdan kolay ulaşılabilir olmalıdır.
- Sağlık turisti sayılabilmek için aşağıdakilerden hangisi gereklidir?**
  - İkamet ettiği sınırlar içinde bulunmak.
  - 24 saatten az kalmak.
  - Bir yıldan uzun kalmak.
  - Bir yıldan az kalmak.
  - Para kazanma amacı gütmek.
- Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizminin faydaları arasında yer almaz?**
  - Ülkelerin sağlık hizmeti kalitesini azaltır.
  - Ülkeler arası dostluğu güçlendirir.
  - Ülkeler arası rekabeti artırır.
  - Sağlık hizmetinin gelişmesini sağlar.
  - Kamu ve özel sektör işbirliğini sağlar.
- Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi süreci içinde yer almaz?**
  - Seyahati planlama
  - Sağlık hizmeti alma
  - Konaklama
  - İyileşme
  - İyileşme sonrası
- Aşağıdakilerden hangisi kişilerin sağlık turizmi talebini artıran faktörlerdendir?**
  - Hizmetten memnun kalanların tavsiyesi
  - Bağımlı kişilerin kendi ülkesinde tedavi olma isteği
  - Yaşadığı ülkede fiyatların makul olması
  - Kendi ülkesinde tatil imkânlarının yeterli olması
  - Hayattan beklentisinin az olması

8. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin sağlık turizmi amacıyla tercih edilme nedenlerinden değildir?
- A) Coğrafi konumunun uygunluğu
B) İklimsel avantajları
C) Teknoloji ve tecrübe eksikliği
D) Yabancı dil bilen personel sayısının yeterliliği
E) Tedavi fiyatlarının düşük olması
9. Aşağıdakilerden hangisi turist sağlığı kapsamında değerlendirilmez?
- A) Turizm sektöründe çalışan personel
B) Kolluk kuvvetlerinin sağlığı
C) Çevre sanitasyonu
D) Turistlerin can güvenliği
E) Besin güvenliği
10. Aşağıdakilerden hangisi turistin ülkesine döndükten sonra alınacak önlemlerdendir?
- A) Sağlık bilgi formunun doldurulması
B) Ayrıntılı muayenesinin yapılması
C) Aşılarının yapılması
D) Tedavinin yan etkileri ve komplikasyonlarının takibi
E) Su, çevre ve toprak kirliliğinin kontrolü
11. Aşağıdakilerden hangisi bir sağlık turizmi türü değildir?
- A) Termal turizm
B) Medikal turizm
C) Bağımlı turizmi
D) İleri yaş turizmi
E) Tıbbi turizm
12. "Yurt dışına gidip rinoplasti ameliyatı olacağım, hem de gezip tatil yaparım." diyen birisi hangi tür sağlık turizminden faydalanır?
- A) Cerrahi turizm
B) Tıbbi turizm
C) Termal turizm
D) Yaşlı turizmi
E) Tatil turizmi
13. Aşağıdakilerden hangisi medikal turizmin gelişmesinde rol oynayan faktörlerdendir?
- A) Tedavi çeşitliliğinin azlığı
B) Genç nüfusun artması
C) Sağlık hizmetine erişimdeki denge
D) Güzel ve sağlıklı vücuda özendirilme
E) Sağlık hizmetlerinin kamulaşması
14. "Kükürtlü su ile dolu havuzda kür tedavisi alıp akşamları fitnes salonunda eğitimlere katıldım." diyen bir kişi ne tür terapi almıştır?
- A) Hidroterapi
B) İnhalasyon
C) Klimaterapi
D) Peloidoterapi
E) Talassoterapi
15. Aşağıdakilerden hangisi yaşlı turistlerin ortak özelliklerindendir?
- A) Kronik hastalığı olmayan sağlıklı bireylerdir.
B) Elli yaşın altındaki bireylerdir.
C) Halen çalışmakta olan iş insanlarıdır.
D) Özellikle yalnız tatile çıkmak isterler.
E) Maddi açıdan sıkıntıları yoktur.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

SAĞLIK HUKUKU

► NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Ülkemizde Hasta Hakları
- Sağlık Personelinin sorumlulukları
- Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik
- Kaplıca Yönetmeliği

► TEMEL KAVRAMLAR

- hasta hakları
- sağlık turizmi
- kaplıca

► KONULAR

2.1. HASTA HAKLARI VE SAĞLIK PERSONELİ SORUMLULUKLARI

2.2. SAĞLIK TURİZMİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

2. SAĞLIK HUKUKU

Kanuni Sultan Süleyman'ın "Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi..." özdeyişinde belirttiği gibi sağlık insanlar için çok değerlidir. İnsan bu değeri sağlıkla ilgili sorunlar yaşadığında daha iyi anlar çünkü sağlık insanların mutlu ve huzurlu yaşamalarının en önemli ve öncelikli şartıdır. Sağlık insanlar için olduğu kadar devletler içinde önemli bir konudur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kabul edildiği 1948 yılından beri sağlık bir insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Devletlerin uluslararası hukuka göre insanların sağlık hakkını güvence altına alma sorumluluğu vardır.

Hukuk kavramı Arapça bir sözcük olup haklar anlamına gelir ve insanların uyması gereken normlardır. Hukuk insanların duygularıyla değil davranışlarıyla ilgilidir. Sağlık hukuku önemli bir hukuk alanıdır ve konusu insan yaşamıdır. Konusu insan yaşamı olan meslek çalışanlarının şüphesiz ki hata yapma şansı yoktur. Sağlık hizmetini sunan personeller ile bu hizmetten yararlanan kişiler arasındaki ilişkileri ve uyumsuzlukları düzenleyen kuralların tamamına **sağlık hukuku** denir (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Sağlık hukuku simgesi

Artan iletişim ve ulaşım imkanları, insanların kendi ülkeleri dışında sağlık hizmetleri arayışları sağlık turizminin önemini artırmıştır. Kalkınma planlarında sağlık turizmi ile ilgili hedefleri olan Türkiye'de sağlık turizmi sürecinin yönetilmesi kapsamında çeşitli hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Bu yasal düzenlemeler ile sağlık turizmi faaliyetleri özel kurumlarda ve kamu kurumlarında yürütülmektedir.

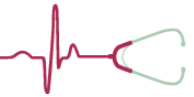
2.1. HASTA HAKLARI VE SAĞLIK PERSONELİ SORUMLULUKLARI

Hazırlık Çalışmaları

1. Kişiler sağlık hizmetlerinden faydalanmak istediklerinde sahip oldukları haklar sizce nelerdir?
2. Günlük hayatta sorumluluklarınızı yerine getirmediğinizde yaşadığınız problemler nelerdir?

Hasta kavramı Farsça "yorgun" anlamına gelir; kaza ya da yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş, tedavi edilmesi gereken kimse, rahatsız olan kişi olarak tanımlanır. Kişilerin sağlıkları bozulduğunda sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyaçları oluşur. Türkiye'de hastalanan kişilere gerek özel gerekse kamu kurumları aracılığıyla sağlık hizmetleri verilmektedir. Bu kuruluşlara başvuran kişilerin sırf insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklar Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, milletler arası antlaşmalar, kanunlar ve diğer mevzuatlar ile teminat altına alınmıştır.

Hak bir şeyi yapmak ya da başka kişilerden bir şeyi yapmalarını veya belli bir şekilde davranmalarını isteme yetkisidir. Kısaca hak adaletin, hukukun kişilere tanıdığı yetkidir. Her ülke vatandaşlarına verdiği

hakları genişletme ve daraltma yetkisine sahiptir ancak kişinin insan olduğu için sahip olduğu evrensel haklar vardır ve bu haklara **insan hakları** denilmektedir. Tarihsel gelişimi incelediğinde insan haklarının dört kuşak olduğu görülmektedir (Tablo 2.1). Sağlık hakkı, insan haklarının ikinci kuşak hakları olarak görülürken hasta hakları üçüncü kuşak haklardandır (Görsel 2.2). Buna karşın hasta hakları ve sağlık hakkı kavramları sağlık alanında sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılan ve karıştırılan kavramlardır. **Hasta hakları** hasta-hekim/sağlık çalışanı ya da hasta-hastane/sağlık kuruluşu ilişkisinden ortaya çıkan bir kavramdır. **Sağlık hakkı** ise bireylerin her türlü tıbbi bakım ve tedaviyi eşit bir şekilde alabilmelerini ifade eder.

Görsel 2.2: Sağlıklı birey

Tablo 2.1: İnsan Hakları Sınıflandırması ve Örnekleri

İNSAN HAKLARI			
Birinci Kuşak Haklar	İkinci Kuşak Haklar	Üçüncü Kuşak Haklar	Dördüncü Kuşak Haklar
<ul style="list-style-type: none"> Yaşama Din özgürlüğü Vatandaşlık Düşünce özgürlüğü Mahremiyet Vicdan özgürlüğü Seyahat hakkı vb.	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal güvenlik Çalışma Adil gelir Sendika Dinlenme Eğitim Sağlık Beslenme hakkı vb.	<ul style="list-style-type: none"> Barış Çevre Gelişme Hasta Haberleşme Savaş suçlarıyla mücadele Şiddet ve terörizm karşı korunma hakkı vb.	<ul style="list-style-type: none"> Bilişim suçlarıyla mücadele hakkı vb.

Hak ve sorumluluk kavramları birbirlerinden ayrılmayan, birinin var olduğu durumda diğ erinin de var olduğu bilinen iki kavramdır. Çünkü kişilerin sahip olduğu haklar nedeniyle sorumluluğu olan kişiler ve kurumlar vardır. **Sorumluluk**; kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet olarak tanımlanır.

Sağlık personellerinin yasal sorumluluklarının esasını, 2 Mayıs 2014 tarihinde 29007 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan Sağlık Meslek Mensupları ile Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik oluşturmaktadır.

Bilgi Kutusu

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren çıkarılan anayasa, kanun, tüzük, yönetmelikler ve yönergelerle sağlık hizmetlerinin sunumu sırasında hastalar tarafından kullanılması gereken önemli haklardan olan hasta haklarıyla ilgili çeşitli hükümler yer almıştır (Tablo 2.2).

Tablo 2.2: Türkiye’de Hasta Haklarının Tarihsel Gelişimi

Yasal düzenleme adı	Hasta hakları ile ilgili düzenleme içerikleri
1928 yılında yayınlanan Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun	70. maddede hastaların onamının alınması sorumluluğu getirilmiştir.
1930 yılında yayınlanan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	104. maddesinde hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesi yönünde bir düzenleme vardır.
1960 yılında yayınlanan Tıp Deontoloji Nizamnamesinde	İnsanın kişiliğine ve yaşamına saygı, ayırım görmeme, özel yaşamına saygı, hekim seçme hakkı, bilgilendirilme hakkı, hastanın serbestçe karar veren bir hekim tarafından bakılma hakkı ve araştırmaya dâhil edilen hastaların hakları vb. maddeler vardır.
1961 yılında yayınlanan Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleşmesi Kanunu	Herkesin sağlık hizmetlerinden eşit yararlanması ve sağlık hizmetlerinin herkese sunulması, eşit sunulması için sağlık hizmetlerinin ücretsiz sunulması ile ilgili maddeler vardır.
1979 yılında yayınlanan Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkındaki Kanun	Onam alınması sırasında hastanın bilgilendirilmesi, vericinin onamı alınırken iki şahit huzurunda alınması hususunda maddeler vardır.
1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	17. madde 2. fıkrası tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz maddeleri vardır.
1983 yılında yayınlanan Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanun	6. maddede hastanın tıbbi müdahalesinde onamının alınması konusu üzerinde durulmuştur.
1998 tarihli Hasta Hakları Yönetmeliği	Hasta hakları düzenlenmiştir.
2005 tarihli Hasta Hakları Uygulama Yönergesi	Hasta haklarının planlaması-uygulanması-denetlemesi ile ilgili esas ve usulleri belirler.
2011 yılında yayınlanan Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Hastaların sağlık hizmetlerine kolaylıkla ulaşabilmesi ile ilgili düzenlemeler vardır.

2.1.1. Hasta Hakları

Hasta Hakları sağlık hizmeti verilirken temel insan haklarının güvenceye alınmasını, insan onuru ve bütünlüğünün korunmasını amaçlayan haklardır. Kısaca insan haklarının sağlık alanına yansımalarıdır. Bu haklar sağlık hakkı, yaşama hakkı gibi hakların ayrılmaz bir parçasıdır. Hasta haklarından söz edebilmek için kişilerin sağlık kuruluşlarına başvurmaları gerekir (Görsel 2.3).

Genel olarak hasta hakları kişi ile sağlık kuruluşu arasındaki ilişkileri düzenlemek üzere tarafların uyması zorunlu oldukları esas ve kurallar şunlardır:

- Kişinin sağlıklı kalma hakkına kendi iradesi dışında herhangi bir engel olmaksızın sahip olması
- Sağlık hizmetleri verilirken insan haklarının gözetilmesi
- Hastalara uygulanan tıbbi tedavinin insani boyutunun desteklenmesi
- Hastanın sağlık hizmetlerinden en üst düzeyde ve eşitlik çerçevesinde yararlanırken karşılaşılabileceği zorlukların önlenmesi ve giderilmesi
- Hasta ile sağlık personeli arasındaki iletişimin geliştirilmesi

Görsel 2.3: Sağlık kuruluşuna başvuran hasta

İlk Hasta Hakları Bildirgesi Amerikan Hastaneler Birliği tarafından 1972 yılında yayınlanmıştır. Bu bildirmede bilgi edinme, aydınlatılmış onam, tedavi reddi, hasta mahremiyeti gibi hakların olduğu 12 madde vardır.

Bilgi Kutusu

Türkiye'de hasta haklarıyla ilgili ilk doğrudan düzenleme 01.08.1998 tarihli 23420 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanan Hasta Hakları Yönetmeliği ile yapılmıştır. Yönetmelik 2014, 2016 ve 2019 yıllarında değişikliğe uğramıştır. Bu yönetmeliğin uygulama esaslarını belirlemek için 2005 yılında Hasta Hakları Uygulama Yönergesi yayınlanmıştır. Hasta Hakları Yönetmeliği'nde uluslararası hasta hakları belgelerinde (Lizbon Hasta Hakları Bildirgeleri, Amsterdam Bildirgesi, Biyoetik Sözleşmesi, Avrupa Hasta Hakları Şartı) ve uluslararası sözleşmelerde yer verilen haklara duyarlı düzenlemeler bulunmaktadır.

Hasta Hakları Yönetmeliği (1998) dokuz bölümden oluşmaktadır.

- Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar ve İlkeler
- Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Hakkı
- Sağlık Durumu İle İlgili Bilgi Alma Hakkı
- Hasta Haklarının Korunması
- Tıbbi Müdahalede Hastanın Rızası
- Tıbbi Araştırmalar
- Diğer Haklar
- Sorumluluk ve Hukuki Yolları
- Son Hükümler

Aşağıda Hasta Hakları Yönetmeliği'nin (1998) bölümleri kısa kısa açıklanmıştır.

Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar ve İlkeler

Yönetmeliğin bu bölümünde amaç, kapsam, dayanak, tanım ve sağlık hizmeti sunumundaki ilkelerin açıklandığı beş maddeden oluşmaktadır. Hasta Hakları Yönetmeliği aşağıdaki temel amaçlar (madde 1) ile hazırlanmıştır.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, diğer mevzuatta ve milletlerarası hukuki metinlerde kabul edilen "hasta hakları"nın somut olarak göstermek.
- Sağlık hizmeti verilen bütün kurum ve kuruluşlarda ve sağlık kurum ve kuruluşları dışında sağlık hizmeti verilen hâllerde insan haysiyetine yakışır şekilde herkesin hasta haklarından faydalanabilmek.
- Hak ihlallerinden korunabilmesine ve gerektiğinde hukuki korunma yollarını fiilen kullanabilmesine dair usul ve esasları düzenlemek.

Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Hakkı

Yönetmeliğin bu bölümünde hastaların sağlık hizmetlerinden adalet ve hakkaniyete uygun olarak faydalanma, bilgi isteme, sağlık kuruluşunu seçme ve değiştirme (Görsel 2.4), personeli tanıma, seçme ve değiştirme, öncelik sırasının belirlenmesini isteme, tıbbi gereklere uygun teşhis, tedavi ve bakım, tıbbi gereklilikler dışında müdahale yasağı, ötenazi yasağı, tıbbi özen gösterilmesi ile ilgili haklarını içeren düzenlemeler vardır.

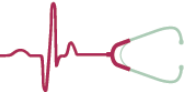
Görsel 2.4: Ankara Şehir Hastanesi

Sağlık Durumu İle İlgili Bilgi Alma Hakkı

Yönetmeliğin bu bölümünde hastaya yapılacak bilgilendirmenin kapsamı, kayıtları inceleme, kayıtların düzeltilmesini isteme, bilgi vermenin usulü, bilgi verilmesi caiz olmayan ve tedbir alınması gereken hâller, bilgi verilmesini yasaklama gibi düzenlemeler mevcuttur.

Hastaya yapılacak bilgilendirmede aşağıdaki hususlarda bilgi verilir (madde 15).

- Hastalığın muhtemel sebepleri ve nasıl seyredeceği
- Tıbbi müdahalenin kim tarafından nerede, ne şekilde ve nasıl yapılacağı ile tahmini süresi
- Diğer tanı ve tedavi seçenekleri ve bu seçeneklerin getireceği fayda ve riskler ile hastanın sağlığı üzerindeki muhtemel etkileri
- Muhtemel komplikasyonları
- Reddetme durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel fayda ve riskleri

- Kullanılacak ilaçların önemli özellikleri
- Sağlığı için kritik olan yaşam tarzı önerileri
- Gerekliğinde aynı konuda tıbbî yardıma nasıl ulaşabileceği

İlgili mevzuat hükümleri ve/veya yetkili mercilerce alınacak tedbirlerin gerektirdiği hâller dışında; kişi, sağlık durumu hakkında kendisinin, yakınlarının ya da hiç kimsenin bilgilendirilmemesini talep edebilir. Bu durumda kişinin kararı yazılı olarak alınır. Hasta, bilgi verilmemesi talebini istediği zaman değiştirebilir ve bilgi verilmesini talep edebilir.

Bilgi Kutusu

Hasta Haklarının Korunması

Yönetmeliğin bu bölümünde mahremiyete saygı gösterilmesi (Görsel 2.5), rıza olmaksızın tıbbi ameliyeye tabi tutulmama, bilgilerin gizli tutulması ile ilgili düzenlemeler vardır.

Hastanın mahremiyetine saygı gösterilmesi esastır (madde 21). Hasta mahremiyetinin korunmasını açıkça talep de edebilir. Her türlü tıbbi müdahale, hastanın mahremiyetine saygı gösterilmek suretiyle icra edilir. Ölüm olayı, mahremiyetin bozulması hakkını vermez.

Mahremiyete saygı gösterilmesi ve bunu istemek hakkı (madde 21)

- Hastanın, sağlık durumu ile ilgili tıbbi değerlendirmelerin gizlilik içerisinde yürütülmesini,
- Muayenenin, teşhisin, tedavinin ve hasta ile doğrudan teması gerektiren diğer işlemlerin makul bir gizlilik ortamında gerçekleştirilmesini,
- Tıbben sakınca olmayan hâllerde yanında bir yakınının bulunmasına izin verilmesini,
- Tedavisi ile doğrudan ilgili olmayan kimselerin, tıbbi müdahale sırasında bulunmamasını,
- Hastalığın mahiyeti gerektirmedikçe hastanın şahsi ve ailevi hayatına müdahale edilmemesini,
- Sağlık harcamalarının kaynağının gizli tutulmasını, kapsar.

Tıbbi Müdahalede Hastanın Rızası

Bu bölümde hastanın rızası ve izin (Görsel 2.6), tedaviyi reddetme ve durdurma, rıza formu, alışılmış olmayan tedavi usullerinin uygulanması, rızanın şekli ve geçerliliği, organ ve doku alınmasında rıza, aile planlanması hizmetleri ve gebeliğin sona erdirilmesi, rızanın kapsamı ve aranmayacağı hâller ile ilgili düzenlemeler vardır.

Görsel 2.5: Hasta odasında mahremiyet

Görsel 2.6: Hastanın yazılı izninin alınması

**Biliyor
muydunuz**

Güney Kore hastanelerin ameliyathanelerine gözetleme kameraları yerleştirilmesini zorunlu kılan düzenlemeyi kabul etti ve bu uygulama dünyada bir ilktir. Güney Kore’de bir üniversite öğrencisinin 2016 yılında geçirdiği ameliyat sonrası ölmesi nedeniyle annesi bir hukuk mücadelesine girmiş ve sorumlu olan doktorun ihmali olduğunu kanıtlamış, açtığı davayı kazanmıştır. Anne, gerekli onay olmadan bir başka sağlık çalışanı tarafından ameliyatın yapılmasının suç olduğunu, gerekli rızanın alınmadığını ispatlamıştır. Bu olay sonrası gerçekleşen tartışmalar nedeniyle Eylül-2021 tarihinde Güney Koreli milletvekilleri, hastanelerin ameliyathanelerine gözetleme kameraları yerleştirilmesini zorunlu kılacak düzenlemeyi oylayarak kabul etmiştir.

Tıbbi Araştırmalar

Bu bölümde tıbbi araştırmalarda rıza, gönüllünün korunması ve bilgilendirilmesi (Görsel 2.7), rıza alınmasının usulü ve şekli, küçüklerin ve mümeyiz (iyiyi ve kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen) olmayanların durumu, ilaç ve terkiplerin araştırma amacıyla kullanımı ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

Diğer Haklar

Bu bölümde güvenliğin sağlanması, dinî vecibeleri yerine getirebilme ve dinî hizmetlerden faydalanma, insani değerlere saygı gösterilmesi ve ziyaret, refakatçi bulundurma, hizmetin sağlık kurum ve kuruluşu dışında verilmesi ile ilgili düzenlemeler vardır.

Herkesin, sağlık kurum ve kuruluşlarında güvenlik içinde olmayı bekleme ve bunu istemek hakları vardır. Bütün sağlık kurum ve kuruluşları, hastaların ve ziyaretçi ve refakatçi gibi yakınlarının can ve mal güvenliklerinin korunması ve sağlanması için gerekli tedbirleri almak zorundadırlar. Tutuklu ve hükümlerin sağlık kurum ve kuruluşlarında muhafazaları ile ilgili özel mevzuat hükümleri saklıdır (madde 37).

Sağlık kurum ve kuruluşlarının imkanları ölçüsünde hastalara dinî vecibelerini serbestçe yerine getirebilmeleri için gereken tedbirler alınır. Kurum hizmetlerinde aksamalara sebebiyet verilmemek, başkalarını rahatsız etmemek ve personelce düzenlenip yürütülen tıbbi tedaviye hiçbir şekilde müdahalede bulunulmamak şartı ile hastalara dinî telkinde bulunmak ve onları manevi yönden desteklemek üzere talepleri hâlinde, dinî inançlarına uygun olan din görevlisi davet edilir (madde 38).

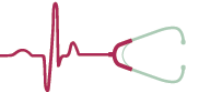
Hastalar, aşağıdaki hâllerde sağlık hizmetlerinden buldukları yerlerde de faydalanabilirler:

- Koruyucu sağlık hizmetlerinin verilmesinde,
- Tıbbi sebeplerden dolayı sağlık kuruluşuna bizzat gidilemeyen veya götürülemeyen hâllerde,
- Tabii afetler gibi olağanüstü hâllerde.

Hizmetin sağlık kuruluşu dışında verilmesi ile ilgili usul ve esaslar, Sağlık Bakanlığı tarafından ayrıca düzenlenir (madde41).

Görsel 2.7: Hastanın bilgilendirilmesi

Sorumluluk ve Hukuki Yolları

Bu bölümde müracaat, şikâyet ve dava hakkı (Görsel 2.8), hastanın uyması gereken kurallar, hasta hakları birimleri, hasta hakları kurulları, sertifikalı eğitim, kurulun görevleri, çalışma usul ve esasları, sağlık kurum ve kuruluşlarının sorumluluğu, devlet memuru veya diğer kamu görevlisi personelin sorumluluğu, kamu personelinin sorumluluğunu tespit usulü, kamu personeli hakkındaki müeyyideler, kamu görevlisi olmayan personelin sorumluluğu ile ilgili düzenlemeler vardır.

Görsel 2.8: Mahkeme salonu

Hastanın ve hasta ile ilgili bulunanların, hasta haklarının ihlali hâlinde, mevzuat çerçevesinde her türlü müracaat, şikâyet ve dava hakları vardır.

Hasta sağlık hizmeti alırken aşağıdaki kurallara uyar:

- Başvurduğu sağlık kurum ve kuruluşunun kural ve uygulamalarına uygun davranır ve katılımcı bir yaklaşımla teşhis ve tedavi ekibinin bir parçası olduğu bilinciyle hareket eder.
- Yakınmalarını, daha önce geçirdiği hastalıkları, gördüğü tedavileri ve tıbbi müdahaleleri, eğer varsa hâlen kullandığı ilaçları ve sağlığıyla ilgili bilgileri mümkün olduğunca eksiksiz ve doğru olarak verir.
- Hekim tarafından belirlenen sürelerde kontrole gelmeli ve tedavisinin gidişatı hakkında geri bildirimlerde bulunur.
- Randevu tarih ve saatine uyar ve değişiklikleri ilgili yere bildirir.
- İlgili mevzuata göre öncelik tanınan hastalar ile diğer hastaların ve personelin haklarına saygı gösterir.
- Personele sözlü ve fiziki saldırıya yönelik davranışlarda bulunmaz.
- Haklarının ihlal edildiğini düşündüğünde veya sorun yaşadığında hasta hakları birimine başvurur (madde 42/A).

Son Hükümler

Sağlık kurum ve kuruluşlarının yetkilileri; bu Yönetmelik'te ve diğer mevzuatta belirtilen hasta haklarının lafzına ve ruhuna uygun olarak kullanılabilmesine yardımcı olmak amacı ile bu Yönetmelik'te gösterilen "hasta hakları" nı bir liste, tabela veya broşür hâline getirerek, bunları sağlık kurum ve kuruluşunun, hastalar, personel ve ziyaretçiler tarafından kolayca ulaşılabilecek uygun yerlerinde bulundurmamak da dâhil olmak üzere, gereken bütün tedbirleri almakla mükellef ve yetkilidir (madde 48).

Sıra Sizde

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- (.....) 1. Hasta hakkı ve sağlık hakkı kavramları aynı anlama gelir ve çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılır.
- (.....) 2. Tarihsel gelişime göre hasta hakları insan haklarının ilk kuşak haklarından.
- (.....) 3. Hasta haklarından söz edebilmek için bireyin sağlık kuruluşuna başvurması gerekir.
- (.....) 4. Hasta Hakları Yönetmeliği'nin uygulama esaslarını belirlemek için 2005 yılında Hasta Hakları Uygulama Yönergesi yayınlanmıştır.
- (.....) 5. Her türlü tıbbi müdahale sırasında hastanın mahremiyetine saygı gösterilmelidir.

2.1.2. Sağlık Personelinin Hizmet Sunumundaki Sorumlulukları

Sağlık hizmetleri, toplumun sağlık statüsünün yükseltilmesi ve hastalıkların önlenmesine yönelik çalışmaların yanında hastalıkların teşhis, tedavi ve rehabilitasyonunu sağlamak için sunulan hizmetlerin tümüdür. Sağlık hizmetlerinin sunumunda ulaşılmak istenen hedef, bu hizmetlerden faydalanan kişilerin en yüksek yararın sağlanması ve bireylerin sağlık durumlarının iyileşmesidir. Bu hedefe ulaşabilmek için sağlık hizmetlerinin planlı ve kaliteli sunulması esastır. Türkiye'de sağlık hizmetleri kamu veya özel sağlık kuruluşlarında sağlık personelleri (Görsel 2.9) tarafından verilmektedir. Hasta Hakları Yönetmeliği 5. maddesine göre sağlık hizmetlerinin sunulmasında aşağıdaki **ilkelere** uyulması şarttır:

Görsel 2.9: Sağlık personelleri

- Bedeni, ruhi ve sosyal yönden tam bir iyilik hâli içinde yaşama hakkının, en temel insan hakkı olduğu, hizmetin her safhasında daima göz önünde bulundurulur.
- Herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını haiz (Bir şeyi olan, elinde bulunduran, taşıyan.) olduğu ve hiçbir merci veya kimsenin bu hakkı ortadan kaldırmak yetkisinin olmadığı bilinerek hastaya insanca muamelede bulunulur.
- Sağlık hizmetinin verilmesinde, hastaların ırk, dil, din ve mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve ekonomik ve sosyal durumları ile sair (başka, öteki, diğer) farklılıkları dikkate alınmaz. Sağlık hizmetleri, herkesin kolayca ulaşabileceği şekilde planlanıp düzenlenir.
- Tıbbi zorunluluklar ve kanunlarda yazılı hâller dışında, rızası olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına dokunulamaz.
- Kişi, rızası ve T.C. Sağlık Bakanlığının izni olmaksızın tıbbi araştırmalara tabi tutulamaz.
- Kanun ile müsaade edilen hâller ile tıbbi zorunluluklar dışında, hastanın özel hayatının ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Devlet Memurları Kanunu'nun (657 sayılı Kanun) 36. maddesi III. kısmında sağlık hizmetleri ve yardımcı hizmetler sınıfında bulunan mesleklere yer verilmiştir.

Sağlık hizmetlerinde sorumluluk tek yönlü değil çok yönlüdür. Toplumun/kişilerin sağlığı söz konusu olduğunda hekimin / sağlık personellerinin, sağlık hizmeti alan kişinin ve devletin sorumluluğundan söz etmek gerekir. Temel olarak devlet sağlık hizmetlerinin sunulmasında ana yapıyı yeterli ölçüde sağlamak, hekim/sağlık personelleri sağlık hizmetlerini her bireye eşit ve doğru bir şekilde sunmak, sağlık hizmetlerinden faydalanan bireylerin ise bu hizmetlerin kendisinden bekleneni yapmakla sorumludur.

Sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyan kişilerin sağlık personellerinden gerekli hizmeti alma süreci duygusal, fiziksel ve ekonomik açıdan karmaşıktır ve dengelerin kurulmasını gerektirir. Bu dengenin özünde sağlık personellerinin işlerini yapacakları özerklik ve dokunulmazlıklar verilirken yaptıkları işlerde hasta/topluma karşı sorumlu olmaları vardır. Sağlık hizmetleri emek yoğun bir sektördür ve personellerin sıfır hata ile çalışmaları gerekir. Sağlık personellerinin sorumlulukları ağırdır çünkü mesleklerini insanlar üzerinde yapmaktadırlar. Sağlık personelleri sağlık hizmetlerini yürütürken herhangi bir hata sonucu hasta zarar görmüşse kusurlu sayılırlar ve hukuki sorumluluk doğar.

Sıra Sizde

Türk Ceza Kanununun 4. maddesindeki “Kanunları bilmemek mazeret sayılmaz.” ilkesine göre sağlık çalışanları hak ve sorumluluklarını bilmelidir. **Bu bilgiler ve şimdiye kadar aldığınız eğitimler ışığında geleceğin sağlık çalışanı olarak sorumluluklarınız nelerdir?**

ETKİNLİK

Etkinliğin Adı: Farkındayım

Yönerge

- Sınıfta beşer kişilik çalışma grupları oluşturulur. Gruplar sağlık hizmetleri sunumunda hastalar ve süreç açısından yaşanan sorunlar hakkında gazete, internet vb. kaynaklardan taramalar yapar.
- Gruplar tarama sonucunda belirledikleri örnek olayları sınıfta paylaşırlar. Bu olaylar değerlendirilerek sorunlar tespit edilerek tahtaya yazılır.
- Gruplar, tahtaya yazılan sorunlara sağlık çalışanlarının hizmet sunumundaki sorumluluğu penceresinden bakarak çözüm önerileri getirmek için beş dakikalık sürede tartışır.
- Grupların çözüm önerileri liste hâline getirilir ve sınıf panosunda sergilenir.

2.2. SAĞLIK TURİZMİ İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Hazırlık Çalışmaları

1. Sağlık turizmi kapsamında hizmet almak için gelen hastalara uygulanacak farklı fiyat tarifeleri hastalar açısından düşünüldüğünde nasıl karşılanır/ neler hissettirir?
2. Sağlık turizmi alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlar için çeşitli yasal düzenlemelerin yapılmasının sizce ne gibi faydaları vardır?

Dünyada sağlık hizmetlerinde fiyat ve kalite olarak daha cazip ülkeler hakkında bilgiye erişimin artması ve ulaşımın kolaylaşmasıyla sağlık turizmi sektörünün ivme kazanacağı öngörülmektedir. Türkiye dünya standartlarında akredite olmuş donanımlı hastaneleri, coğrafi konumu, turizmde sağladığı gelişmelerle sağlık turizmi alanında ön plana çıkmaktadır. Son yıllarda Türkiye'ye sağlık hizmeti almak için gelen sağlık turizmi hasta sayılarının arttığı görülmektedir (Görsel 2.10). Türkiye'nin kalkınma planları incelendiğinde sağlık turizmi için hedefleri olduğu ve son yıllarda bu hedeflere ulaşmak için çeşitli yasal düzenlemeler yaptığı görülmektedir.

Görsel 2.10: Yıllara göre Türkiye'ye gelen sağlık turizmi hasta sayısı

Sağlık turizmi hakkındaki önemli yasal düzenlemelerden biri T.C. Sağlık Bakanlığına bağlı Sağlık Turizmi Daire Başkanlığının (2011) kurulmasıdır. Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Daire Başkanlıklarının

Görevlerine Dair Yönergeye (2020 tarihli 224 sayılı) göre bu daire başkanlığının görevleri şunlardır:

- Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi (USHAŞ) ile koordinasyonu sağlamak (Görsel 2.11).
- Yurt dışından Türkiye'ye tedavi amaçlı gelecek hastaların Sağlık Turizmi açısından kabul kriterlerini oluşturmak ve bu hastaların talep ve şikâyetlerini incelemek.
- Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı ile ilgili hizmetleri planlamak, gerekli izinleri vermek. Sağlık Turizmi ile ilgili iş ve işlemleri ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli olarak yürütmek (Görsel 2.12).

Görsel 2.11: USHAŞ logosu

Görsel 2.12: Kayseri Şehir Hastanesi

- Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı kapsamındaki hastalara gerektiğinde yardım ve danışmanlık hizmetlerini sunmak ve kayıtlarını tutmak.
- Sağlık alanında ikili iş birliği kapsamında Türkiye'ye gelen ve tedavisi uygun görülen hastalara ilişkin işlemleri planlamak ve koordine etmek.
- Sağlık Hizmetleri Genel Müdürü tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Türkiye'de Sağlık Turizmi alanında sayılabilecek diğer yasal düzenlemeler ise şunlardır. Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası 2010 yılında uygulamaya konulmuştur ve sağlık turizmi için güvence unsurlarından biri olarak kabul görülmektedir. Özel Hastaneler Yönetmeliği'nde 2011 yılında yapılan değişiklikle bu hastaneler bünyesinde "geriatri tedavi merkezi" ve "klinik konukevi" açılması ve turist sağlığı kapsamında konaklama tesislerinin açılmasına izin verilmiştir. Diyaliz Merkezleri Hakkında Yönetmelik 2012 yılında değiştirilerek konaklama tesislerinde ve klinik konukevlerinde turistlere ve sağlık turizmine yönelik diyaliz merkezi açılacağı öngörülmüştür. Aşağıda sağlık turizmi alanında çıkarılan bazı yönetmelik ve genelgeler şunlardır:

- Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik
- Kaplıca Yönetmeliği

- Konaklama Tesisleri Bünyesinde Kurulacak Sağlık Tesisleri Konulu Genelge
- 6322 Sayılı Kanunla Getirilen Sağlık Turizminde Gelir ve Kurumlar Vergisi indirimi
- 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş kurulması

2.2.1. Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik

Sağlık Turizmi alanında yaşanan önemli gelişmelerden bir diğeri de T.C. Sağlık Bakanlığı (Görsel 2.13) tarafından 13 Temmuz 2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turist Sağlığı Kapsamındaki Yönetmelik'tir. Bu Yönetmelik'te sağlık turizmi alanında hizmet veren sağlık kuruluşları ile aracı kurumların uyması gereken düzenlemeler vardır. Yönetmelik'in bölümlerine aşağıda kısa kısa yer verilmiştir.

Amaç, Kapsam Dayanak ve Tanımlar

Yönetmelik'in bu bölümünde amaç, kapsam, dayanak ve tanımları içeren düzenlemeler vardır.

Bu Yönetmelik'in amacı (madde 1), uluslararası sağlık turizmi ve turistin sağlığı kapsamında uluslararası düzeyde sunulan sağlık hizmetlerinin asgari hizmet sunum standartlarının belirlenmesi,

uluslararası sağlık turizmi hizmetlerinde faaliyet yürütecek sağlık kuruluşları ile aracı kuruluşların yetkilendirilmesi ve bu faaliyetlerin denetlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu Yönetmelik, 31/5/2006 tarihli ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve milletlerarası ikili mütekabiliyet (karşılıklılık) anlaşmaları kapsamına girmeyen, ancak yurt dışından sağlık hizmeti almak amacıyla ülkemize gelenler ile turist olarak ülkemizde bulunduğu sırada sağlık hizmeti ihtiyacı ortaya çıkan kişiler ve bu kişilere sağlık hizmeti sunan kamu üniversite ve özel sağlık kurum ve kuruluşları ile aracı kuruluşları kapsar (madde 2).

Uluslararası Sağlık Turizmi

Yönetmelik'in bu bölümünde genel esaslar, uluslararası sağlık turizmi birimi, yetkinlik kriterleri, yetki belgesi ile ilgili düzenlemeler vardır. Yönetmelik'te genel esaslar (madde 5) aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Uluslararası sağlık turizmi kapsamında faaliyette bulunabilmek için; sağlık tesisinin ve aracı kuruluşun uluslararası sağlık turizmi yetki belgesi alması zorunludur. Yetki belgesi almayanların uluslararası sağlık turizmi faaliyetleri T.C. Sağlık Bakanlığınca durdurulur.
- Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinde bu Yönetmelik'teki kriterlere uygun olarak teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri ile geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları sunulabilir (Görsel 2.14).

Ek Belge

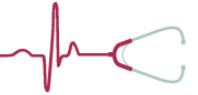

Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik'e karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Beni tara

Görsel 2.13: T.C. Sağlık Bakanlığı

- Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi, kendisine doğrudan başvuran uluslararası sağlık turistini kabul edebilir. Ancak aracı kuruluş faaliyetlerine ihtiyaç duyulması hâlinde, Bakanlıkça yetki verilen uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu ile protokol yapılması zorunludur. İmzalanan protokolün bir örneği Müdürlük aracılığıyla Genel Müdürlüğe gönderilir.
- Uluslararası sağlık turistinin yatışından taburcu edilinceye kadar sağlık tesisinde alacağı sağlık hizmetinin yanında ihtiyaç duyacağı diğer hizmetleri sunmak da uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinin sorumluluğundadır. Bu hizmetlerin sunumu için uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu ile sözleşme yapabileceği gibi diğer kurum ve kuruluşlarla da sözleşme yapılabilir.
- Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi tarafından, bu Yönetmelik kapsamında sağlık hizmeti verilen kişilerin Bakanlıkça oluşturulan web tabanlı sisteme kaydedilmesi zorunludur.
- Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi tarafından kayıt altına alınan kişisel sağlık verileri, 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na uygun bir şekilde işlenir ve Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara uygun bir şekilde merkezi sağlık veri sistemine aktarılır.
- Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi ve uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu, Bakanlıkça istenilen bilgi ve belgeleri göndermekle yükümlüdür.

Görsel 2.14: Robotik cerrahide kullanılan davinci kol

Yönetmelik'e göre (madde 7) sağlık turizmi alanında hizmet vermek isteyen sağlık tesisleri yönetmeliğin eklerinden olan Ek-1'de yer alan Uluslararası Sağlık Turizmi Sağlık Tesisi Yetkinlik kriterlerini taşıması zorunludur. Sağlık turizmi alanında hizmet vermek isteyen aracı kuruluşların ise yönetmeliğin eklerinden olan Ek-2 de yer alan Uluslararası Sağlık Turizmi Sağlık Tesisi Yetkinlik kriterlerini taşıması zorunludur.

Yetki belgesi almak isteyen sağlık tesisi/ aracı kuruluşlar (madde 8) bu yönetmeliğin eklerinde yer alan Ek-3' e göre başvuru form ve evraklarını düzenler. Düzenlediği form ve evraklarla sağlık tesisi/ aracı kuruluş bulunduğu il/ilçe sağlık müdürlüğüne başvurur. Başvurular öncelikle ilgili il/ilçe sağlık müdürlüğü tarafından dosya üzerinden daha sonra ekip oluşturularak yerinde inceleme şeklinde yapılır. Yetkinlik kriterleri açısından uygunluğuna karar verilen başvurular ilgili il/ilçe sağlık müdürlüğü tarafından T.C. Sağlık Bakanlığına gönderilir. T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından uygun görülmesi halinde sağlık tesisi/ aracı kuruluşu Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi düzenlenir.

Turistin Sağlığı

Yönetmelik'in bu bölümünde turist sağlığı kapsamındaki (madde 9) hizmetleri içeren düzenlemeler vardır. Aşağıda bunlara yer verilmiştir:

Ülkemizde toplantı, kongre, ticari veya turizm amaçlı süreli olarak kalan yabancılar, ülkemizde buldukları sırada gelişen hastalıklarında ve acil durumlarında kamu, üniversite veya özel sağlık kuruluşlarında sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanabilir.

Acil sağlık hizmetleri ve acil hasta nakilleri ücreti karşılığı sunulur (Görsel 2.15). Ancak yurt dışında yaşayan ve hiçbir sosyal güvencesi olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına 112 acil sağlık hizmetleri ücretsiz sunulur. Kamu tarafından verilen ambulans hizmeti ile acil hasta naklinden elde edilen gelir, hastaya ilk müdahale eden müdürlük döner sermayesine yatırılır.

Acil sağlık hizmeti almak için sağlık tesisine başvuru yapan yabancı hastaların kabul edilmesi ve gerekli tıbbi müdahalenin kayıtsız-şartsız ve gecikmeksizin yapılması zorunludur. Hizmet bedelinin tahsiliyle ilgili işlemler, acil müdahale ve bakım sağlandıktan sonra yapılır.

Görsel 2.15: Acil

Trafik kazaları sonucunda verilecek sağlık hizmetlerinin bedeli, Türk vatandaşları ve yabancı uyruklu kişilerin uyuşuna ve sosyal güvencesinin olup olmadığına bakılmaksızın ilgili kanun gereği Sosyal Güvenlik Kurumundan tahsil edilir. Trafik kazalarında, kişinin bizzat kendisinden tedavi bedeli talep edilemez. Ancak trafik kazası nedeniyle acil sağlık hizmeti alan kişinin, isteğe bağlı ilave seyahat sigortası var ise bu sigortaya fatura edilerek poliçe kapsamında ödeme tahsil edilir.

Fiyatlandırma ve fatura işlemleri ile Bilgilendirme ve Tanıtım

Yönetmelik'in bu bölümünde fiyatlandırma, fatura düzenlenmesi ve verilecek belgeler, bilgilendirme ve tanıtımı içeren düzenlemeler vardır. Yönetmelik'in 10. maddesine göre T. C. Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık turizmi fiyat tarifesi yayınlanır ve uluslararası sağlık turizmi kuruluşları bu fiyat tarifesine uymakla yükümlüdür.

Piyasada farklı fiyat tarifelerinin uygulanması ve sektörde güven kaybının önlenmesi için sağlık turizmi ve turist sağlığı kapsamında sunulan sağlık hizmetleri fiyat tarifesi yayınlanmaktadır. Bu tarife ilk olarak 2014 yılında yayınlanmış, 2017 ve 2018 yıllarında revize edilmiştir. Son olarak bu fiyat tarifesi 8 Eylül 2022 tarihinde güncellenmiş ve Sağlık İşleri Daire Başkanlığı internet sitesinde yayınlanmıştır.

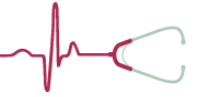
Bilgi Kutusu

Fatura düzenlenmesi ve verilecek belgeler Yönetmelik'in 11. maddesinde düzenlenmiştir. Buna maddeye göre uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisleri tarafından, sağlık turizmi kapsamında hizmet alanlar için ilgili mevzuatına göre satış fişi veya fatura düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Yönetmelik'in 12. maddesine göre Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi'ne sahip olmayan sağlık tesisi/aracı kuruluşların tanıtım ve bilgilendirme yapmaları yasaklanmıştır. Uluslararası sağlık turizmi kapsamındaki tanıtım faaliyetlerinin aşağıda belirtildiği şekilde yürütülmesi zorunludur (Madde 12).

- Türkiye sınırları içerisinde talep oluşturacak şekilde ve Türkçe dilinde tanıtım yapılamaz. Tanıtımlar, tanıtım yapılacak ülkelerin dilleri ve/veya İngilizce dilinde yapılabilir.
- Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi ile uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşları tarafından internet sitelerinde, sağlık turizmi kapsamında sunulacak hizmetlere ilişkin bilgiler ve detaylı ulaşım bilgileri son güncelleme tarihi belirtilerek yayınlanır.

- Tanıtımlarda, yetkili olunmayan, sağlık tesisinin ruhsat ve faaliyet izin belgesinde kayıtlı olmayan sağlık hizmetleri hakkında bilgilere, mesleki ve etik kurallara aykırı, yanlış, yanıltıcı ve yurt içindeki vatandaşlar için talep oluşturmaya yönelik bilgilere yer verilemez.
- İnternet sitesi ile diğer tanıtım araç ve gereçlerinde sağlık ile ilgili bilgilendirmeler, alanında bilgi ve tecrübeye sahip hukuken yetkili sağlık meslek mensupları tarafından yapılır.
- Tanıtımlarda; tedavi gören hastaların hikâyelerine, hasta mahremiyeti gözetilmek, hasta haklarına uygun olmak ve bu konuda hasta onamının alındığını belgelendirmek kaydıyla yer verilebilir.
- Yürürlükteki mevzuata göre Türkiye'de uygulanması yasaklanmış veya uygulanmasına izin verilmiş olan tıbbi işlem ve uygulamalara tanıtımlarda yer verilemez.

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönetmelik'in bu bölümünde eğitim, denetim ve müeyyideleri içeren düzenlemeler vardır.

Türkiye 1800'den fazla kaplıcaya sahip olması nedeniyle dünyada kaplıcalar bakımından zengin bir ülke konumundadır. Ancak bu kaplıcaların sadece %6'sını turistik amaçlı kullanmaktadır.

Biliyor
muydunuz ?

2.2.2. Kaplıca Yönetmeliği

Kaplıcalar, içinde bulunulan dönemde insanlar tarafından geleneksel olarak tedavi amacıyla hayatın yoğun akışından uzaklaşmak vb. düşüncelerle ziyaret edilmektedir. Kaplıcaların tesis ve işletme nitelikleri ile tedavi seçenekleri bakımından var olan sektörel gelişme ve ihtiyaçlar doğrultusunda disipline edilmesi amacı ile 2004 yılında

Kaplıcalar Yönetmeliği T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur. Bu Yönetmelik yedi bölümden oluşmaktadır ve bu bölümlere aşağıda kısa kısa yer verilmiştir.

İlk bölümde amaç, kapsam, dayanak ve tanımların yer aldığı dört madde vardır. Bu Yönetmelik; toprak, yeraltı, deniz ve iklim kaynaklı doğal tedavi unsurlarının tedavi edici faktör olarak kullanıldığı kaplıcalar (Görsel 2.16), içmece ve iklim kür merkezleri ile ilgili hususlar ve buralarda kurulacak sağlık amaçlı her türlü tesisin nitelik ve niceliklerinin belirlenmesi, kurulması, işletme izinlerinin verilmesi, denetlenmesi ve sağlık koşullarına uygun biçimde kontrol altına alınması için gerekli esasların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır (madde 1). Bu Yönetmelik; doğal tedavi edici unsurların sağlık amaçlı kullanıldığı kaplıca, içmece ve talassoterapi tesisleri ile bu tesislerin sahip ve işletenlerini kapsar (madde 2).

Ek Belge

Kaplıca Yönetmeliğine karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Beni tara

Görsel 2.16: Termal havuz

İkinci bölümde kaplıca tesislerinin türleri, yöntemleri ve tedavi bölümleri ile ilgili düzenlemeler vardır. Kaplıca tesisi (madde 5-a), kullanılan termal veya mineralli suyun veya peloidin niteliğine göre oluşturulmuş, bünyesinde termal tedavi havuzu ve sıra banyoları veya peloidoterapi birimleri ve tipine göre inhalasyon veya içme kürü birimleri bulunan tesislerdir. Kaplıca tedavileri sırasında doğal tedavi unsurlarının tıbbi değerlendirilmesine göre aşağıdaki yöntemler kullanılır (madde 6).

- **Balneoterapi:** Banyo kürleri, içme kürleri, inhalasyon kürleri, peloidoterapi ve diğer balneoterapi yöntemleri (madde 6-a)
- **Klimaterapi (İklim Tedavisi):** Açık hava banyoları, arazi kürleri, helioterapi ve diğer klimaterapi yöntemleri (madde 6-b)
- **Balneoklimaterapi:** Balneoterapi ve klimaterapi yöntemlerinin bir arada kullanıldığı yöntem (madde 6-c)
- **Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon:** Elektroterapi, egzersiz tedavileri (Görsel 2.17), ergoterapi (uğraşı terapisi), masaj ve diğer yöntemler (madde 6-d)
- **Medikal Tedavi:** Kaplıca tedavisi sırasında hastaya lokal veya sistemik olarak uygulanan ilaç tedavisi yöntemi (madde 6-e)
- Psikoterapi ve Diğer Psikiyatrik Yöntemler (madde 6-f)
- **Destek Uygulamalar:** Sağlık eğitimi, diyet uygulamaları, günlük yaşam aktivitelerinin düzenlenmesi, davranış değişikliği eğitimleri ve psikolojik destek yöntemi (madde 6-g)

Görsel 2.17: Havuzda egzersiz

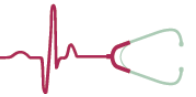
Üçüncü bölümünde kaynak koruma alanları, tedavi ortamları, balneoterapi birimleri, fizik tedavi ve/veya rehabilitasyon birimleri, destek birimleri, mesul müdürlük ile ilgili düzenlemeler vardır. Kaplıca ve talassoterapi tesislerinde; uzman hekim ve en az lise düzeyinde sağlık eğitimi almış sağlık personeli çalıştırılması zorunludur. Sağlık personeli bu tesislerde tam zamanlı çalışır. Uzman hekim, birden fazla kaplıca ve talassoterapi tesisinde çalışabilir (madde14).

Dördüncü bölümünde kaplıca tesislerinin izne bağlanması, kurullar ve görevleri hakkında düzenlemeler vardır. Kaplıca tesislerini işletmek isteyenler bu Yönetmelik'te belirtilen esaslara uygun olarak Valilikten önce tesis izni, sonra işletme izni almak zorundadır. Kurulu ve faaliyette olan tesisler için tesis ve işletme izin süreçleri bir arada yürütülür. Bu Yönetmeliğe göre verilen izin, bu Yönetmelikte belirtilen esaslara uygun olarak ilgili mevzuat uyarınca diğer kuruluşlardan izin almak zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. (madde 17).

Beşinci bölümünde kaplıca tedavisinde kullanılacak doğal tedavi unsurları (balneolojik suların işleme tabi tutulması, peloidler) ile ilgili düzenlemeler mevcuttur.

Altıncı bölümünde çevre düzenlemesi, ek ve değişiklikler, denetim ve yaptırım, uygun çıkamayan suların takibi, işletme devri, izin belgesinin kaybolması veya tahrip olması ile ilgili düzenlemeler vardır. Kaplıca tesisleri sağlık teşkilatının denetimine tabidir. Bu tesisler senede bir defa Bakanlıkça oluşturulan bir komisyon tarafından sağlık açısından denetlenir (madde 32).

Yedinci bölümü son kısımdır ve müeyyideler düzenlemesi vardır.

2.2.3. Konaklama Tesisleri Bünyesinde Kurulacak Sağlık Tesisleri Konulu Genelge

Konaklama Tesisleri Bünyesinde Sunulacak Sağlık Hizmetleri Genelgesi 26.09.2013 tarihinde yayınlanmıştır (Görsel 2.18). Genelgeyle; Özel Hastaneler Yönetmeliği'nin Ek 10'uncu maddesi ile Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'in Ek 2'nci maddesi ve Diyaliz Merkezleri Hakkında Yönetmelik'in Ek 1'nci maddesinde "Konaklama tesislerinde sunulacak sağlık hizmetleri" ile ilgili düzenleme yapılmıştır. Genelgenin A bölümünde açıklamalar ve tanımlar yer almaktadır.

Genelgenin B bölümünde Konaklama tesisinde açılacak sağlık üniteleri başvuruları ve işleyişi ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

- Sağlık ünitesi işletecekler; konaklama tesisinin bulunduğu ilde faaliyet gösteren herhangi bir özel sağlık kuruluşuna bağlı olarak, bu özel sağlık kuruluşunun kadro ve kapasitesini kullanarak başvuru yapabilir. Bir özel sağlık kuruluşu, en fazla kadrolu hekim sayısı kadar konaklama tesisinde sağlık ünitesi açabilir.
- Bir özel sağlık kuruluşuna bağlı olarak işletilecek sağlık ünitelerinin tüm faaliyetlerinden bağlı olduğu sağlık kuruluşu sorumludur.
- Bağımsız olarak açılmak istenen sağlık üniteleri planlama kapsamında ve hekim sorumluluğunda kurulup işletilebilir.
- Sağlık ünitesindeki hekimler, tam zamanlı veya kısmi zamanlı olarak çalışabilir.
- Planlama kapsamında bağımsız olarak açılacak sağlık ünitelerinde ise Müdürlükçe hekim adına sağlık ünitesi uygunluk belgesi ve sorumlu hekim çalışma izin belgesi düzenlenir.
- Başvuru evrakları ve yapılacak işlemler: Aynı il sınırları içinde bir özel sağlık kuruluşuna bağlı olarak konaklama tesisinde açılacak sağlık ünitesi başvuruları, özel sağlık kuruluşunun mesul müdürü tarafından Müdürlüğe yapılır. Müdürlük başvuruyu değerlendirir, sağlık ünitesini yerinde inceler ve başvuruyu sonuçlandırır.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli olmayan konaklama tesislerinde sağlık ünitesi açma başvurusunda bulunulması hâlinde turizm yatırım veya turizm işletme belgesi istenmeyecektir.

Ek Belge

Konaklama Tesisleri Bünyesinde Kurulacak Sağlık Tesisleri Konulu Genelge'ye karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Beni tara

Görsel 2.18: Balçova termal tesisleri

- Sağlık üniteleri; ilaç, malzeme, tıbbi donanım ve yapılacak tıbbi işlemler açısından muayenehaneler için belirlenen asgari özellikleri taşır. Sağlık ünitesi, Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'te, muayenehaneler için öngörülen muayene odası şartları sağlar. Sağlık ünitelerinde sadece muayenehanelerde yapılan işlemler yapılabilir.
- Sağlık üniteleri, işleyiş ve denetleme açısından bağlı olduğu sağlık kuruluşlarının sorumluluğundadırlar.

Genelgenin C bölümünde konaklama tesisinde açılacak sağlık birimleri başvuru ve işleyişi ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Aynı il sınırları içinde bir özel sağlık kuruluşuna bağlı açılacak birimler için özel sağlık kuruluşu mesul müdürü başvuru dilekçesi ekinde bulunması gerekenler genelgenin bu bölümünde yer verilmiştir.

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli konaklama tesislerinde sadece akut tedavisi tamamlanmış konaklama tesisinde konaklayan kişilere yönelik olmak kaydıyla fizik tedavi (Görsel 2.19) ve rehabilitasyon veya obeziteyle mücadele, diyabet, diyaliz ve ayaktan kanser tedavisi gören hastalara yönelik koruyucu ve destekleyici nitelikte birimler planlama kapsamında kurulabilir. Konaklama tesisinin bulunduğu ildeki özel sağlık kuruluşları kendi kadro ve kapasitesini kullanmak kaydıyla planlamadan istisna olarak konaklama tesislerinde bu birimleri açılabilir.

Görsel 2.19: Hastaya fizik tedavi uygulaması

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli konaklama tesislerinde sadece akut tedavisi tamamlanmış konaklama tesisinde konaklayan kişilere yönelik olmak kaydıyla fizik tedavi ve rehabilitasyon veya obeziteyle mücadele, diyabet, diyaliz ve ayaktan kanser tedavisi gören hastalara yönelik koruyucu ve destekleyici nitelikte birimler planlama kapsamında kurulabilir. Konaklama tesisinin bulunduğu ildeki özel sağlık kuruluşları kendi kadro ve kapasitesini kullanmak kaydıyla planlamadan istisna olarak konaklama tesislerinde bu birimleri açılabilir.
- Konaklama tesislerinde fizik tedavi ve rehabilitasyon veya obeziteyle mücadele, diyabet ve ayaktan kanser tedavisi gören hastalara yönelik koruyucu ve destekleyici nitelikte birimler haricinde başka birim açılmaz ve sayılan hizmetler dışında başka sağlık hizmeti verilemez.
- Özel sağlık kuruluşları, kadrosunda ilgili branşın bulunması kaydıyla her birimden bir tane açabilirler. Ancak, sadece sorumlu hekim bulunmakta ise, konaklama tesislerinde sorumlu hekim adına fizik tedavi ve rehabilitasyon birimi açılmaz.
- Fizik tedavi ve rehabilitasyon birimi fiziksel tıp ve rehabilitasyon uzmanı; obeziteyle mücadele birimi fiziksel tıp ve rehabilitasyon uzmanı veya iç hastalıkları uzmanı veya endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanı; diyabet birimi iç hastalıkları uzmanı veya endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları uzmanı; onkoloji birimi ise onkoloji branşları veya iç hastalıkları uzmanı gözetim ve kontrolünde hizmet verir. Bu uzmanlar konaklama tesisindeki birimlerde, müdürlüğe bildirdikleri çalışma saatlerinde hizmet verir.
- İlde herhangi bir özel sağlık kuruluşuna bağlı konaklama tesisinde açılacak birimler için mesul müdür başvuru dosyasını müdürlük aracılığı ile Bakanlığa gönderir. Bakanlık bu başvuruyu değerlendirip sonucunu müdürlüğe bildirir.

- Konaklama tesislerinde açılacak birimler konusuna göre ilgili mevzuat çerçevesinde ruhsatlandırılır, faaliyet gösterir ve denetlenir.
- Birimler, Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik'te yer alan müessese veya poliklinik fiziki şartları ile tıbbi donanımı taşımak ve ilgili hekim gözetimi ve kontrolünde bulunmak zorundadır. Konaklama tesisinde açılacak diyaliz birimleri Diyaliz Merkezleri Hakkında Yönetmelik'e göre açılır (Görsel 2. 20), işletilir ve denetlenir.

Görsel 2.20: Diyaliz birimi

Genelgenin D bölümünde konaklama tesislerinde açılacak sağlık ünitesi ile birimler için ortak uygulamalar ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Genelgenin E bölümünde denetim ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

2.2.4. 6322 Sayılı Kanunla Getirilen Sağlık Turizminde Gelir ve Kurumlar Vergisi İndirimi

Resmî Gazete'de (28.12.2102 tarihli 28514 sayılı kanun) yayınlanan yasal düzenleme ile sağlık alanında faaliyet gösteren ve Türkiye'de yerleşmiş olmayan kişilere hizmet veren işletmeler, bu faaliyetten elde ettikleri kazancın %50 'sini beyanname üzerinden indirim hakkı verilmiştir (Görsel 2.21). Resmî Gazete'de (28.12.2012 tarihli 28514 sayılı) yayınlanan Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No:7) İndirimden Faydalanma Şartları aşağıda sıralanmıştır.

- İndirimden faydalanabilecek şirketlerin ana sözleşmesinde yazılı esas faaliyet konusu olarak sağlık veya tıbbi raporlama hizmeti yazılı olmalıdır. Sağlık alanında faaliyet gösteren işletmelerin elde ettiği kazançlara indirim uygulanabilmesi için T.C. Sağlık Bakanlığından alınan ruhsat çerçevesinde faaliyette bulunulması zorunludur. T.C. Sağlık Bakanlığınca ruhsatlandırılmış olmak şartıyla sağlık turizmi ile uğraşan işletmelerin de indirimden faydalanması mümkündür.
- Hizmetin, Türkiye'den münhasıran (özellikle) yurt dışı mukimi (ikamet eden) kişi ve/veya kurum

Ek Belge

6322 Sayılı Kanun'la Getirilen Sağlık Turizminde Gelir ve Kurumlar Vergisi İndirimine karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Beni tara

Görsel 2.21: Sağlıkta turizminde vergi indirimi

için yapılmış olması: Tıbbi Raporlama hizmetlerinin Türkiye’de yerleşmiş olmayan kişilerle, iş yeri, kanuni ve iş merkezi yurt dışında bulunanlara; sağlık hizmetlerinin de Türkiye’de yerleşmiş olmayan kişilere verilmesi gerekmektedir.

- Sağlık alanında sunulan hizmetlerin fiilen verilmesi gerekli olup, asistanlık, danışmanlık ve aracılık vb. hizmetler indirim kapsamında değildir.
- Faturanın yurt dışı mukimi kişi ve/veya kurum adına düzenlenmesi: Yapılan hizmet ile ilgili olarak düzenlenecek faturanın, yukarıda özellikleri açıklanan yurt dışı mukimi kişi ve/veya kurum adına düzenlenmesi gerekmektedir. Sağlık alanında faaliyette bulunan şirketlerin ülkemiz ile ikili sosyal güvenlik anlaşması bulunan ülkelerde yerleşik olanlara verdikleri hizmetin bedelinin ülkemiz Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ilgili ülke kurumlarından tahsil edilmesi nedeniyle, hizmet bedeli karşılığı faturanın Sosyal Güvenlik Kurumuna düzenlenmesi durumunda da indirimden faydalanılabilecektir.
- Verilen hizmetten yurt dışında yararlanılmış olması gerekir. Diğer bir anlatımla, yurt dışı mukimi kişi ve/veya kurum için verilen hizmetin, bu kişilerin ve/veya kurumların Türkiye’deki faaliyetleri ile ilgisinin olmaması gerekmektedir.
- İlgili bakanlığın izin ve denetimine tabi olarak Türkiye’de yerleşmiş olmayan kişilere verilen eğitim ve sağlık hizmetlerinin yararlanıcısının yurt dışında olması. Bu hizmetler, fiziki olarak Türkiye’de verilmekle birlikte yararlanıcısının Türkiye’de yerleşmiş olmayan kişiler olması gerekmektedir.

2.2.5. Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş (USHAŞ) Görev, Yetki ve Sorumluluğu

Türkiye Sağlıkta Dönüşüm Programı ile ulaştığı kaliteli sağlık hizmeti sunumuyla, hem kendi vatandaşlarına hak ettiği kaliteli sağlık hizmetini sunmakta, hem de hızla gelişen sağlık turizmi potansiyeli ile dünyada en çok tercih edilen ülkeler arasında üst sıralara yükselmektedir. Ülkemizin sağlık turizmindeki amacı öncelikle yakın komşuluğundaki bölge ülkeleri olmak üzere (Görsel 2.22), tüm dünyada kaliteli, hızlı, etkin sağlık hizmeti almak isteyenlerin taleplerini en başarılı şekilde karşılamaktır.

Sağlık turizmi alanında hizmet sunumu ve finansmanında geleneksel yöntemlerinin yetersizliği, Türkiye’nin sağlık hizmetlerinin dünya çapında bilinirliğinin artırılması vb. nedenlerle 26.07.2018 tarihli

7146 sayılı kanununun 19 maddesiyle Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş (USHAŞ) kurulmuştur. USHAŞ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından sağlanan on milyon değerinde başlangıç sermayesiyle, T.C. Sağlık Bakanlığı’nın ilgili şirketi olarak 04.02.2019 tarihinden faaliyete geçmiştir.

Ek Belge

Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş kurulmasını düzenleyen 663 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye karekodunu okutarak ulaşabilirsiniz.

Beni tara

Görsel 2.22: Türkiye’nin konumu

USHAŞ'ın sağlık turizminde Türkiye'yi bir dünya markası haline getirme hedefiyle yola çıktığı ve sağlık hizmetleri ihracatında ülke içinde lider pozisyona ulaştığı görülmektedir. Ticari esaslara göre faaliyet gösteren bir anonim şirket olması nedeniyle USHAŞ özel bir örgüt gibi görülmektedir. Ancak T.C. Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği hedefler ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan aldığı mali kaynak USHAŞ'ı bir kamu örgütü yapmaktadır. T.C. Sağlık Bakanlığı'nın bir iştiraki olarak kurulan USHAŞ tüm faaliyetlerini T.C. Sağlık Bakanlığı'nın garantisi altında yürütmekte, kamu güvencesiyle çalışmalarını sürdürmektedir. USHAŞ sağlık turizmi alanında düzenleyici bir rol üstlenmektedir.

Sağlık tesislerindeki hekimlik kadrolarında bulunan üst düzey uzmanlaşmış nitelikli insan kaynağı, coğrafi yapısı, mevsimsel avantajları, kaliteli sağlık hizmeti sunumu, dünya standartlarında teknolojik ve tıbbi donanımı, Avrupa'ya kıyasla uygun fiyat avantajı, dünyada ilk sıralarda yer alan termal yeraltı kaynakları, genç ve dinamik nüfusu ve kültürel zenginliğiyle ile dünyada ön plana çıkan Türkiye'nin, sağlık turizminde de en çok tercih edilen ülkelerinden biri olması konusunda USHAŞ çalışmalarına devam etmektedir.

USHAŞ, yurt dışından ülkemize gelerek tedavi görmek isteyen misafirlerine üstün standartlarda kaliteli sağlık hizmeti sağlamaktadır. Havalimanından karşılama, tercüme desteği ve transfer ihtiyaçları doğrultusunda uygun sağlık kuruluşuna yönlendirme, hastanelerden randevu alma, randevu yönetimi, ön muayene ve ikincil bir medikal görüş alma gibi ihtiyaç duyulan tüm destekler alanında uzman ve deneyimli kadroları eşliğinde verilmektedir.

663 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (03 Ağustos 2018 tarihli ve 30498 sayılı Resmî Gazete) EK MADDE 2- (Ek:26/7/2018-7146/19 md.)

(1) Uluslararası sağlık hizmetleri alanında ülkemizde sunulan hizmetlerin tanıtımını yapmak, kamu ve özel sektörün sağlık turizmine yönelik faaliyetlerini desteklemek ve koordine etmek, uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin politika ve stratejiler ile hizmet sunum standartları ve akreditasyon kriterleri konusunda Bakanlığa önerilerde bulunmak üzere Uluslararası Sağlık Hizmetleri unvanı ile bir anonim şirket (USHAŞ) kurulmuştur. USHAŞ'ın ilgili olduğu bakanlık T.C. Sağlık Bakanlığıdır.

(2) USHAŞ'ın faaliyet konuları şunlardır:

- Uluslararası sağlık hizmetleri alanında aracılık faaliyeti gösteren kurumlara yetki belgesi vermek.
- Ülkemizin sağlık hizmetlerinin uluslararası tanıtımını yapmak, bu alandaki tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerini koordine etmek, yönlendirmek ve desteklemek.
- Uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin aracılık faaliyetlerinde bulunmak, verilen yetki çerçevesinde kamu ve özel sektör kuruluşları adına uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin sözleşme yapmak, yapılan sözleşmelerin yürütülmesine destek olmak.
- Uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin bilgi alma başvurularına cevap vermek, şikâyetler ve anlaşmazlıkların çözümü için ilgili merciler nezdinde girişimlerde bulunmak, tarafların karşılaşılabilecekleri sorunları tespit ederek önleyici tedbirler almak.
- Ülkemizin sağlık sisteminin tanıtımını yapmak, sağlık sistemleri, sağlık finansmanı ve kamu özel iş birliği modelleri konusunda uluslararası kişi ve kuruluşlara danışmanlık yapmak, bu alanlarda sistemlerin kurulması ve geliştirilmesine ilişkin yurt dışı talepleri karşılamak, projeler yapmak ve uygulamak.
- Yurt dışında sağlık kuruluşu açmak, işletmek, ortaklık kurmak ve iş birliği yapmak, sağlık ve eğitim amacına yönelik bina inşa etmek ve ettirmek, ilaç, cihaz ve tıbbî malzeme tedariki yapmak (Değişik:15/11/2018-7151/39 md.).

- Sağlık meslek eğitimi turizmine yönelik faaliyetlerde bulunmak; yurt içindeki eğitim kurumlarına yurt dışından öğrenci teminine aracılık etmek, yurt dışında eğitim kurumu açmak ve eğitim faaliyeti içinde bulunmak (Değişik:15/11/2018-7151/39 md.).
- Faaliyet alanına giren konularda ulusal ve uluslararası kongre, seminer ve benzeri etkinliklerde bulunmak, araştırma ve yayın yapmak.
- Uluslararası sağlık hizmetlerine ilişkin politika ve stratejiler, hizmet sunum standartları, akreditasyon kriterleri, fiyat tarifeleri ve hukuki düzenlemeler konusunda ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmak ve bu konularda Bakanlığa önerilerde bulunmak.
- Sağlık meslekleri eğitimi konusunda teşvikler geliştirmek, bu alanda uluslararası öğrencileri ve eğitim kurumlarını desteklemek.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- (.....) 1. Ülkemizde acil sağlık hizmetleri sağlık turistlerine ücretsiz verilmektedir.
- (.....) 2. Sağlık turizmi ve turist sağlığı kapsamında sunulan sağlık hizmetleri fiyat tarifesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığı internet sitesinde yayınlanmaktadır.
- (.....) 3. Sağlık turistlerine sağlık alanında sunulan tüm hizmetler Gelir ve Kurumlar Vergisi İndirimi kapsamındadır.

ETKİNLİK

Etkinliğin Adı: Sağlık turizmi alanında verilen eğitim ve yasal düzenlemeler

Yönerge

- Sınıfta beşer kişilik gruplar oluşturulur.
- Gruplar sağlık turizmi sektöründe çalışanların sağlık turizmi alanında özel eğitim almış kişiler olmasıyla yasal düzenlemelerin uygulanması ve sağlık turizmi sektörüne etkilerini araştırır.
- Öğrenciler, üniversitelerin Sağlık Turizmi İşletmeciliği Bölümlerinin sekreterlikleri aracılığıyla eğitim veren görevlilere ya da sağlık turizmi hizmeti veren kuruluşlarda çalışanlara ulaşarak araştırma için yardım alır.
- Bu çalışmalarının sonuçlarını neden- sonuç bağı açısından analiz eder.
- Grup olarak çalışma sonucunda edinilen bilgileri içeren 5 dakikalık sunular şeklinde sınıf ortamında paylaşır.
- Araştırma raporu sınıf panosunda sergilenir.

Okuma Parçası

AFYONKARAHİSAR

Afyonkarahisar, donanımlı termal tesisleri, fizik tedavi uygulamaları, şifalı kaplıcaları (Görsel 2.23) ve doğal terapileri ile "TÜRKİYE'NİN TERMAL BAŞKENTİ"dir... Kaplıcaları, içmeleri, çamur banyoları ve maden sularıyla sağlık turizmi için gerekli tüm kaynaklara sahip olan Afyonkarahisar'ın termal turizm merkezlerinde 5 yıldızlı otellerden devre mülklere varıncaya kadar her gelir grubuna uygun konaklama imkanı bulunur.

Görsel 2.23: Ömer Kaplıcası

Afyonkarahisar; çeşitli mineral içeren termal kaynakları, insanların binlerce yıldır şifa buldukları, dünyanın en zengin havzalarından birisidir. Bizans İmparatorluğu döneminden itibaren kaplıcaları ile şifa dağıtan kenttir. Toksinlerden kurtulmanın en güzel yolu olan termal tatil; mevcut sağlık sorunları ve şifa için kullanılmasının yanı sıra, beden ve ruh sağlığını korumak, koruyucu sağlık uygulamaları açısından da oldukça faydalıdır. Pek çok hastalık için doğrudan ya da destek amaçlı olarak kullanılan termal tedavi çeşitlerinin tamamı Afyonkarahisar'da uygulanmaktadır. Termal Turizm Merkezlerinin her birinin değerlerinin birbirinden farklı olması sebebiyle her biri farklı hastalıklara şifa veren kaplıcalar, uzman doktorlar ve fizyoterapistler eşliğinde hizmet vermektedir.

Bölge genelindeki termal otellerde termal havuzlar, açık ve kapalı havuzlar, çocuk havuzları, aile havuzları, jakuzili havuzlar, çamur banyoları, sauna, buhar odası, masaj odası, aromaterapi odası, cilt bakımı odası, tuz odası, saman odası, kum odası, ozon sauna, ayak detoksu ve doktor balıklar da bulunmaktadır. Bazı termal tesislerin alanında fizik tedavi üniteleri vardır.

Ömer Kaplıcası

Şehir merkezine 15 km uzaklıkta bulunan Ömer Kaplıcası 125 yıllık havuzu ile özellikle çocuk felci gibi rahatsızlıklara çözüm sunar. Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nin dokuzuncu cildinde bu kaplıcadan bahseder. Kaplıcada bulunan mezar taşında, Ömer Dede isimli bir ermiş çobanın asası ile yeri kazarak bu kaynağı bulduğu yazılıdır. Eskiden beri kullanılan kaplıcanın tarihi hakkında bir bilgi bulunmamasıyla beraber, kaplıcanın büyük havuzunu yaptıran kişiye ait kitabe 1889 tarihi bulunmaktadır.

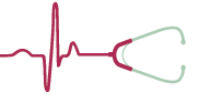
Kaynak: "<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/turizmaktiviteleri/termalin-baskenti-afyonkarahisar>" adresinden alınmış ve düzenlenmiştir (Erişim tarihi: 24.10.2021, erişim saati: 21.00).

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

- Aşağıdakilerden hangisi sağlık kuruluşlarına başvuran kişilerin sırf insan olmaları nedeniyle sahip olduğu haklardır?**
  - İnsan hakkı
  - Vatandaşlık hakkı
  - Sağlık hakkı
  - Sosyal güvenlik hakkı
  - Hasta hakkı
- Aşağıdakilerden hangisi hasta hakları kavramı için yanlıştır?**
  - Bireylerin her türlü tıbbi bakım ve tedaviyi eşit alabilmeleridir.
  - Hasta sağlık çalışanı ilişkisinden ortaya çıkar.
  - Hasta sağlık kuruluşu ilişkisinden ortaya çıkar.
  - Üçüncü kuşak insan haklarındandır.
  - İnsan haklarının sağlık alanına yansımasıdır.
- Aşağıdakilerden hangisi hastaların sağlık hizmeti alırken uyması gereken kurallardan değildir?**
  - Sorun yaşadığında hasta hakları birimine başvurur.
  - Randevu tarih ve saatine uyar.
  - Tedavi ekibinin parçası olmadığı için bu bilinçle davranır.
  - Hasta sağlığıyla ilgili bilgileri mümkün olduğunca eksiksiz ve doğru olarak verir.
  - Başvurduğu sağlık kuruluşunun kurallarına uygun davranır.
- Aşağıdakilerden hangisi Sağlık Turizmi Daire Başkanlığının görevlerindedir?**
  - Ülkemizde yaşayan yabancıların sağlık hizmetlerini planlamak.
  - Çifte vatandaşlığa sahip bireylerin sağlık hizmetleri sunumunu sağlamak.
  - Göçmenlere verilen koruyucu sağlık hizmetleri planlamak.
  - Göçmenlere verilen sağlık hizmetleri sunumunu denetlemek.
  - USHAŞ ile koordinasyonu sağlamak.
- Aşağıdakilerden hangisi hastanın bilgilendirilmesi kapsamında verilecek bilgilerden değildir?**
  - Hastalığın nasıl seyredeceği
  - Tıbbi müdahalenin kim tarafından yapılacağı
  - Tıbbi müdahalenin nerede yapılacağı
  - Tıbbi müdahalenin kesin olarak bitiş süresi
  - Kullanılacak ilaçların önemli özellikleri
- Aşağıdakilerden hangisi sağlık personellerinin yasal sorumluluklarını esasını oluşturan yasal düzenlemedir?**
  - Tevhîd-i Tadrîsât Kanunu
  - Sağlık Eğitim Temel Kanunu
  - 600 sayılı Meslek Kanunu
  - 5525 Sayılı Memurlar İle Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun.
  - Sağlık Meslek Mensupları İle Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş Ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik

7. Hastalar bazı durumlarda sağlık hizmetlerinden buldukları yerlerde faydalanabilirler. Bu bilgi aşağıdaki durumlardan hangisine uygun değildir?
- A) Koruyucu sağlık hizmetlerinin verilmesinde
B) Tıbbi sebeplerle sağlık kuruluşuna bizzat gidilemeyen durumlar
C) Sağlık kuruluşunun çok uzak olduğu durumlarda
D) Tıbbi sebeplerle sağlık kuruluşuna götürülemeyen durumlarda
E) Tabii afet ve gibi olağanüstü hâllerde
8. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin sağlık turizminde avantajlarından değildir?
- A) Akredite olmuş donanımlı hastaneleri
B) Kullandığı geleneksel finansman yöntemleri
C) Coğrafi konumu
D) Nitelikli insan kaynağı
E) Mevsimsel avantajları
9. Aşağıdakilerden hangisi devlet memurları kanununa göre sağlık hizmeti ve yardımcı sağlık hizmetleri sınıfında yer almaz?
- A) Mühendis
B) Tabip
C) Veteriner hekim
D) Hemşire
E) Hemşire yardımcısı
10. Aşağıdakilerden hangisi hastaların sağlık hizmetlerinde faydalanma hakkı kapsamında değildir?
- A) Bilgi isteme
B) Bilgi verme
C) Personeli seçme
D) Sağlık kuruluşunu değiştirme
E) Tıbbi gereklere uygun teşhis
11. Aşağıdakilerden hangisi turist sağlığı kapsamında verilen hizmetlerden değildir?
- A) Acil sağlık hizmetleri nakil işlemleri ücretsiz sunulur.
B) Acil sağlık hizmetleri gecikmeksizin sunulur.
C) Acil sağlık hizmetleri ücretli sunulur.
D) Hizmet bedelinin tahsili acil hizmetlerden sonra yapılır.
E) Trafik kazaları sonrası verilen hizmetlerde bedel kişiden talep edilmez.
12. Aşağıdakilerden hangisi kaplıca yönetmeliğine göre destek uygulamalardan değildir?
- A) Sağlık eğitimi
B) Diyet uygulamaları
C) Masaj
D) Psikolojik destek eğitimi
E) Davranış değişikliği eğitimleri
13. Sağlık turizmi ve turist sağlığı kapsamında sunulan hizmetlerin fiyat tarifesi hangi kurumun internet sitesinde yayınlanır?
- A) USHAŞ
B) Sağlık Genel Müdürlüğü
C) Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı
D) Göçmen İşleri Daire Başkanlığı
E) Sağlık İşleri Daire Başkanlığı
14. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde uluslararası sağlık turizmi sağlık tesislerinde sunulan hizmetlerden değildir?
- A) Sığınmacı sağlık hizmetleri
B) Teşhis edici sağlık hizmetleri
C) Geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları
D) Tedavi edici sağlık hizmetleri
E) Rehabilitasyon edici sağlık hizmetleri

15. İlgili yönetmeliğe göre turizm yetki belgesine sahip kuruluşlar uluslararası sağlık turizmi kapsamında tanıtım faaliyetlerini belli kurallara göre yürütmek zorundadır. Aşağıdakilerden hangisi bu kurallardandır?

- A) Tanıtımlar öncelikle Türkiye’de talep oluşturacak şekilde yapılır.
- B) Tanıtımlarda mesleki ve etik kurallara aykırı yanlış bilgi yer almaz.
- C) Tanıtımlarda Türkçe dışında dil kullanılmasına izin verilmez.
- D) Tanıtımlarda tedavi gören hastaların hikayeleri izni alınmadan da kullanılabilir.
- E) Ülkemizde izin verilmeyen uygulamalarında tanıtımları yurtdışında yapılabilir.

16. Aşağıdakilerden hangisi sağlık hizmetlerinin sunumunda uyulması gereken ilkelerdendir?

- A) Toplum yararı söz konusu olduğunda tıbbi araştırmalarda izin aranmaz.
- B) Sağlık hizmetlerinin verilmesinde ekonomik ve maddi durum vb. farklılıklar dikkate alınır.
- C) Devlet insanların yaşama, maddi manevi varlığını koruma vb. haklarını ortadan kaldıracaktır.
- D) Kişi, rızası ve T.C. Sağlık Bakanlığının izni olmadan tıbbi araştırmalara tabi tutulamaz.
- E) Sağlık hizmetlerinin verilmesinde maddi durum dikkat edilmelidir.

17. Aşağıdakilerden hangisi kaplıca tedavisi sırasında hastaya lokal veya sistematik olarak uygulanan ilaç tedavisi yöntemidir?

- A) Medikal tedavi
- B) Balneoterapi
- C) Psikoterapi
- D) Klimaterapi
- E) Diyet uygulamaları

18. Sağlık hizmetleri sorumluluk kavramı ile ilgili verilen ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Sağlık hizmetlerinde sorumluluk tek yönlüdür.
- B) Sağlık hizmetlerinde hizmetten yararlananın sorumluluğu yoktur.
- C) Sağlık personellerinin hukuki sorumluluğundan söz edilemez.
- D) Sağlık hizmetlerinde sorumluluk çok yönlüdür.
- E) Sağlık hizmetlerinde toplum sorumluluğundan söz edilemez.

19. Konaklama tesislerinde açılacak sağlık üniteleri ile ilgili verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Sağlık ünitesinde hekimler tam zamanlı çalışmak zorundadır.
- B) Sağlık üniteleri ilaç, malzeme vb. açısından muayenehaneler için belirlenen asgari özellikleri taşır.
- C) Sağlık üniteleri işleyiş ve denetleme açısından bağlı olduğu kuruluşunun sorumluluğundadır.
- D) Bağımsız olarak açılmak istenen sağlık üniteleri hekim sorumluluğunda kurulup işletilebilir.
- E) Bir özel sağlık kuruluşuna bağlı işletilen sağlık ünitelerinin tüm faaliyetlerinden bağlı olduğu sağlık kuruluşu sorumludur.

20. Ülkemizdeki kaplıcalarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Termal kaynaklar bakımından fakirdir.
- B) Toplamda 20 tane kaplıca vardır.
- C) Sahip olduğumuz kaplıcalar aktif bir şekilde turizm için kullanılmaktadır.
- D) Kaplıcalarımızın %6 sı turistik amaçlı kullanılmaktadır.
- E) Sadece tedavi amacıyla kullanılmaktadır.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

Sağlık Kurumlarında Sağlık Turizmi Yapılanması

► NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Uluslararası Hasta Birimi
- Uluslararası Hasta Döngüsünde Paydaşlar

► TEMEL KAVRAMLAR

- sağlık kurumları
- hasta döngüsü
- uluslararası hasta birimi
- sağlık turizmi paydaşları

► KONULAR

- 3.1. SAĞLIK KURUMLARINDAKİ ULUSLARARASI HASTA BİRİMLERİ
- 3.2. SAĞLIK TURİZMİNDE ULUSLARARASI HASTA DÖNGÜSÜ

3. SAĞLIK KURUMLARINDA SAĞLIK TURİZMİ YAPILANMASI

İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ile insanların boş zamanı artmış ve turistik ihtiyaçlarının giderilmesi zorunlu hâle gelmiştir. Sağlık ve turizm insan hayatında çok önemli yeri olan iki kavramdır. Sağlık turizmi ise bu iki kavramla yakından ilgili olan fakat bunlardan bağımsız, kendine özgü özellikleri bulunan aktiviteler bütünüdür. Sağlık turizminin insan hayatındaki yeri her geçen gün daha da artmaktadır.

Alternatif turizm çeşitlerinden biri olan sağlık turizmi; mevsimsellikten etkilenmemesi, diğer turizm türleriyle koordine edilebilmesi ve daha uzun süreli konaklamalar gerektirmesi gibi özelliklerinden dolayı dünya ve Türkiye'de kamu ve özel sektör yatırımlarının ilgi odağı hâline gelmiştir. Sağlık amaçlı uluslararası hareketlilik potansiyeli sayesinde de sağlık turizmi, sağlık kurumlarında yapılanmanın gelişimi için fırsat yaratmıştır.

3.1. SAĞLIK KURUMLARINDAKİ ULUSLARARASI HASTA BİRİMİ

Hazırlık Çalışmaları

1. Yurt dışından Türkiye'ye ameliyat olmak için gelmek isteyen bir kişi sizce neler yapmalıdır?
2. Hastanede çalışırken muayene için sizden bilgi almak isteyen yabancı bir turiste nasıl yardımcı olursunuz?

Uluslararası hasta birimleri (UHAB) uluslararası sağlık turizmi birimi veya yurt dışı hasta birimi olarak da adlandırılabilir. Bu birimlerin temel amacı uluslararası hastaların ve hasta turistlerin her türlü kayıt, tercüme, tedavi ile ilgili işlemlerini yürütmektir (Görsel 3.1). Hastaneye yurt dışından gelen hastaların hastanenin çalışma sistemi ve fiziki yapısına yönelik sorunları, dil bilmemelerinden kaynaklı sorunları vb. durumlarda hastanın yanında olan bu birimler hastanın bu yöndeki ihtiyaçlarını gidermektedir.

Görsel 3.1: Uluslararası hasta birimindeki hastalar

3.1.1. Uluslararası Hasta Birimi Özellikleri

Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik'in 6. maddesinde

"1. Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinde, uluslararası sağlık turistinin (Görsel 3.2) kabul, kayıt, teşhis, tedavi, faturalandırma, taburculuk, tercümanlık ve aracı kuruluşlarla ilgili iş ve işlemlerin koordinasyonu ile görevli uluslararası sağlık turizmi birimi oluşturulur.

Görsel 3.2: Sağlık turisti

2. Uluslararası sağlık turizmi biriminde bir tabip/uzman tabip uluslararası sağlık turizmi birimi sorumlusu olarak görevlendirilir ve Müdürlüğe bildirilir. Uluslararası sağlık turisti potansiyeline göre uluslararası sağlık turizmi birimi sorumlu yardımcısı olarak bir sağlık meslek mensubu görevlendirilebilir (Görsel 3.3). Uluslararası sağlık turizmi sorumlusu ve uluslararası sağlık turizmi birimi sorumlu yardımcısı olarak görevlendirileceklerin aşağıdaki nitelikleri taşıması şarttır:

Görsel 3.3: Uluslararası hasta biriminde görevli sağlık personelleri

- a) Türkiye’de sanatını yapmaya mezun olmak (Türkiye’de sanatını yapmaya uygun alandan mezun olmak).
  - b) Bu maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen yeterlilikte yabancı dil bilgisine sahip olmak.
  - c) Türkiye’de iki yılı kamu ya da özel sağlık kuruluşlarında olmak üzere, en az beş yıl meslek icrası yaptığını gösteren belge veya belgelere sahip olmak.
3. Uluslararası sağlık turizmi biriminde, sorumlu dâhil yabancı dil bilen en az 2 personel istihdam edilir. Yabancı dilin birisinin İngilizce olması zorunludur.
4. Yabancı dil yeterliliği için aşağıdaki belgelerden en az birine sahip olmak gerekir.
- a) İngilizce veya hizmet sunulacak uluslararası sağlık turisti dilinden Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan ya da yaptırılan sınavda veya Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı'nda yüz üzerinden en az altmış beş puan almış olmak ya da ÖSYM tarafından bu puana denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olmak.
  - b) İngilizceden veya hizmet sunulacak uluslararası sağlık turistinin dilinden Avrupa Dil Portfolyosu'nda yer alan B2 dil düzeyini gösterir belgeye sahip olmak.
  - c) Çifte vatandaşlık kimliği olanların Türkçe dilinden Avrupa Dil Portfolyosu'nda yer alan B2 dil düzeyini gösterir belgeye sahip olması.
  - ç) Lisans düzeyinde mütercim ve tercümanlık bölümünden mezun olduğuna dair belgeye sahip olmak.
5. Uluslararası sağlık turizmi biriminde, turistin sağlığı kapsamında bulunan kişiler ile milletlerarası sosyal güvenlik sözleşmesi ve sağlık alanında milletlerarası ikili işbirliği anlaşmaları gereği sağlık hizmeti almak için ülkemize gelen kişilere, yönlendirme ve rehberlik hizmetleri de sunulur.” şeklinde uluslararası sağlık turizmi birimine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1.2. Uluslararası Hasta Birimi Görevleri

Sağlık amaçlı yurt dışından gelen hastaların sağlık kurumunda yaşayabilecekleri her türlü sorunun çözümü için başvurabilecekleri yer uluslararası hasta birimidir. Uluslararası hasta biriminin görevleri şu şekilde sıralanabilir:

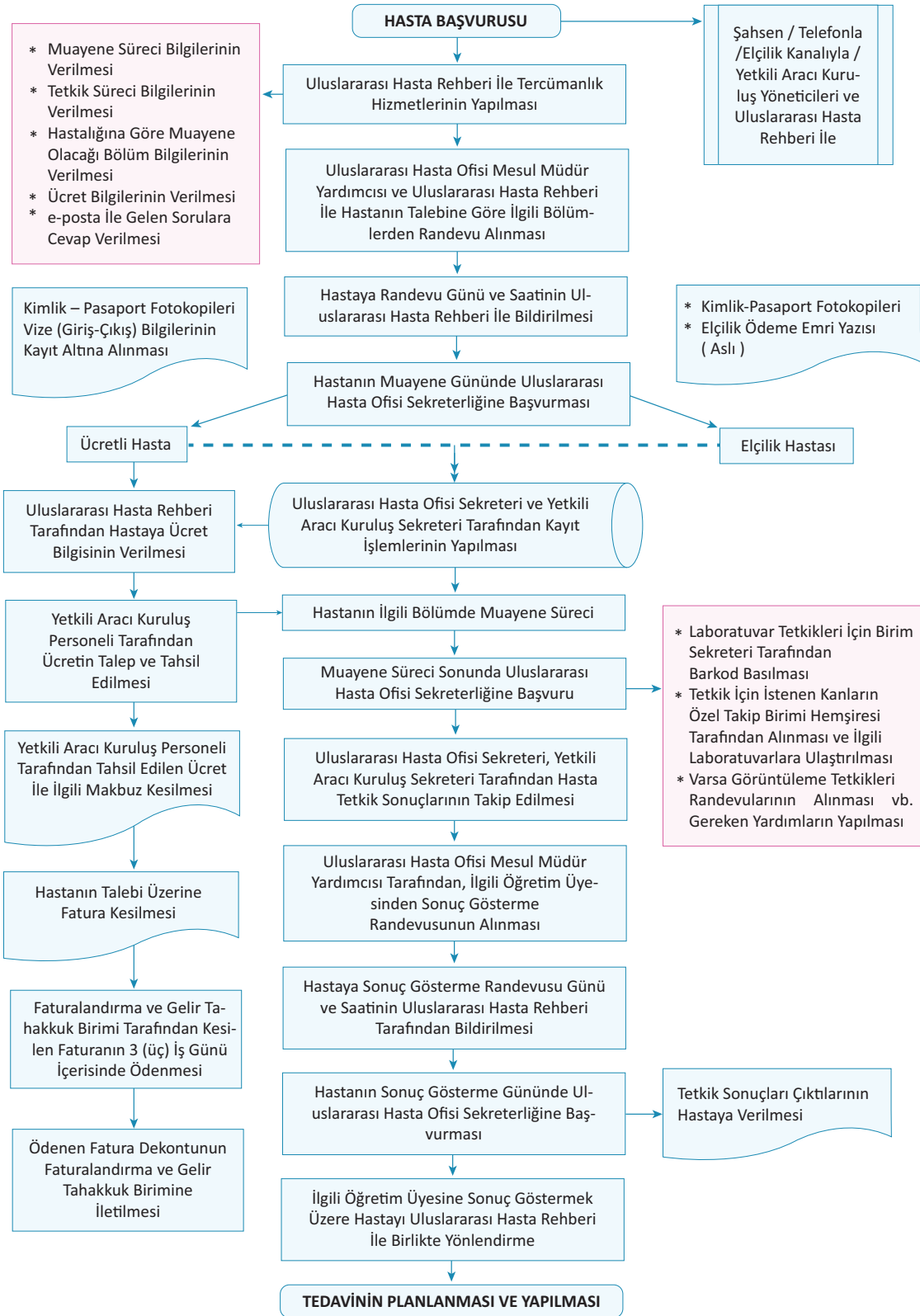
- Yurt dışından gelen hastaların T.C. Sağlık Bakanlığının oluşturduğu hasta takip sistemine kaydedilmesini sağlamak ve bu işlemin takibini yapmak.
- Tıbbi seyahatlerde sıklıkla meydana gelen gerginlik ve karmaşanın giderilmesi amacıyla hasta ve idari süreçleri etkili bir şekilde desteklemek.
- Çeşitli hizmetler arasında bilgi alışverişi ve etkili iletişimi sağlamak.
- Tedavi öncesinde, tedavi sürecinde ve tedavi sonrasında olmak üzere medikal turizminin tüm süreçleriyle yakından ilgilenmek.
- Sahip olduğu iç iletişim yapısı aracılığıyla hastane yönetimine raporlama yapmak.
- Ekip olarak kendi aralarında toplantılar yapmak ve yaptıkları bu toplantıların tutanaklarını tutmak.
- Broşür, el ilanı, çeşitli dillerde web sayfası vb. pazarlama ve tanıtım faaliyetlerini yürütmek. Bu faaliyetleri kendine ait bütçesini kullanarak yapmak.
- Uluslararası hasta hizmetleri döngüsünün tüm süreçlerine dâhil edilmiş olan sigorta şirketleri, tıbbi asistan firmaları, araçlar veya genel olarak üçüncü şahıslarla ilgili süreçlere katılmak ya da ekip olarak bu işlemlerin tamamını üstlenmek.
- Uluslararası hasta ve refakatçileri (Görsel 3.4) için kişiye özel bakım ve hizmet sunmak. Bu hizmetlerin belgelendirmesini yapmak.

Görsel 3.4: Uluslararası hasta ve refakatçisi

- Tıbbi uzmanlıkların kapsamı ve uluslararası hastalar için yönlendirme sistemlerinin hepsini listelemek ve açıkça tanımlamak.
- Sürekli takip edilmesi ve etkin bir şekilde belgelenmesi gereken düzenli hasta yönetim sürecinde, hastanın klinik durum ve tedavisinde hemşirelik değerlendirme süreçlerini bulundurmak.
- Hasta veri gizliliği şemalarını uluslararası standartlara uygun hazırlamak.
- Önemli uzmanlık ve dalların klinik kılavuzlarını bulundurmak ve günlük rutine uygulamak.
- Resepsiyon, konfor ve gürültü azlığı vb. hastanenin altyapı unsurlarıyla alakalı çevresel durumları dikkate almak.
- Akış şeması ve olay yönetim süreç ve süreçleri; seyahat öncesinden kuruma geliş, yataklı tedavi,

taburcu etme ve tedavi sonrası takibe kadar tüm süreçleri içerecek bir şekilde hazırlamak (Şema 3.1).

Şema 3.1: Akış şeması örneği

3.1.3. Sağlık Turizm Hastasının İzleyeceği Yollar

Sağlık faktörü insanları turistik amaçlı seyahate yönelten sebepler arasında yer almaktadır. Bu faktör bazen kaybolan sağlığın tekrar kazanılması bazen de sağlığın uzun süreler korunabilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sağlık turizminin hedef kitlesi sağlığı bozulmuş olan insanlar ile sağlığını korumaya duyarlı olan insanlar şeklinde tanımlanabilmektedir. Sağlık turizmi katılımcıları ise hastalar, hastaların aileleri ve yakınlarıyla sağlığına önem verip sağlığını korumak için turizm faaliyetlerine katılan kişilerdir.

Sağlık turizminden faydalanmak isteyen kişinin sağlık kuruluşuna başvurusu üç aşamayı kapsar. Bunlar seyahat öncesi (evde), tedavi (hastane) ve taburcu sürecidir.

Seyahat Öncesi Süreç

Sağlık turizm hastası seyahat öncesi süreçte istediği sağlık hizmeti için sağlık kuruluşlarına birçok yolla başvurabilmektedir.

Sağlık hizmeti almak isteyen kişi web sayfaları (ülkelerin sağlık bakanlıkları gibi resmi sayfalar, Health Tourism kapsamında oluşturulan arama motorları ya da sosyal medya) üzerinden araştırarak hizmet almak istediği sağlık kuruluşuna karar verebilmektedir. Uluslararası sempozyum ve kongreler, turizm fuarları (Görsel 3.5) tanıtım stantları yine sağlık turizmi hastasının hizmet almak istediği sağlık kuruluşuna karar verme sürecinde etkili olabilmektedir.

Görsel 3.5: Sağlık turizm fuarı

Biliyor
muydunuz ?

4-7 Nisan 2019 tarihinde Cumhurbaşkanlığı himayelerinde üçüncüsü düzenlenen Hestourex (hastureks) Dünya Sağlık, Spor Turizmi Kongresi ve Fuarı gerçekleştirilmiştir. Bu fuara 307 firma katılmış, 165 ülkeden gelen 523 yetkili ile 57213 ikili iş görüşme gerçekleştirilmiştir.

Sağlık turizmi hastasının kendi ülkesinde başvurduğu sağlık kuruluşu, sağlık kuruluşları arasında yapılan çeşitli hizmet protokolleri aracılığıyla hastayı başka bir ülkedeki sağlık kuruluşuna yönlendirilebilmektedir. Yine yurt dışında kişinin bağlı olduğu sigorta şirketi başka bir ülkedeki sağlık kuruluşundan kişinin hizmet almasını sağlayabilmektedir.

Sağlık turizmi kapsamında yetkili aracı kuruluşlar da sağlık hizmeti almak isteyen bireyler ve sağlık kuruluşları arasında bağlantılar gerçekleştirebilmektedir.

Tedavi Süreci

Sağlık kurumuna müracaat eden turizm hastası için süreç şu şekilde ilerler: Bilgi yönetim sistemine hastanın pasaport numarası, uyuğu, ülkesi gibi bilgiler ile hasta "Sağlık Turizm Hastası" olarak kaydedilir. İlgili işlemleri tamamlanan hasta odasına alınır. Doktor tarafından muayene ve gerekli tetkikleri yapıldıktan sonra yapılacak işleme özgü ve hastanın kendi dilinde hazırlanmış aydınlatılmış onam formu imzalatılarak işlemler başlatılır.

Taburcu Süreci

Sağlık hizmeti almak için kuruma başvuran hastanın gerekli tıbbi inceleme ve uygulamaları yapıldıktan sonra taburcu süreci başlar. Hasta taburcu olurken sağlık tesisi tarafından hastaya:

- İmza karşılığında hastanın kendi dilinde hazırlanan medikal rapor (epikriz),
- Ayrıntılı hizmet dökümüyle birlikte fatura,
- Herhangi bir sorun yaşadığında iletişim kurabileceği numaralar,
- Taburcu olduktan sonra dikkat etmesi gerekenler ve kullanacağı ilaçlar hakkında bilgilendirme formları teslim edilmelidir.

ETKİNLİK

ETKİNLİĞİN ADI: Röportaj Yapma

YÖNERGE

- Oyunda iki öğrenci rol alır.
- Bir öğrenci uluslararası hasta biriminde çalışan sağlık personeli, diğer öğrenci ise proje ödevi olan öğrenci rolündedir.
- Rol alan öğrencilere rolleri ile ilgili hazırlık yapmaları için süre tanınır.
- Diğer öğrenciler oyundan sonra yapılacak tartışmaya katılabilmeleri için oyuncuları dikkatle izler.

ROL YAPMA

Öğrenci: Lise son sınıf öğrencisi A. sağlık turizmi süreç yönetimi dersinden proje ödevi almıştır. Proje ödevinin konusu uluslararası hasta biriminin görevleri ve özellikleridir. Bunun için hastanenin ilgili birimine giden A. sağlık personeliyle röportaj yaparak gerekli bilgileri almış ve kaydetmiştir.

Sağlık Personeli: Beş yıldır uluslararası hasta biriminde çalışan B. hemşirelik fakültesi mezunudur.

Röportaj sırasında sağlık personelinin hangi bilgileri vereceğini ve neler yaşanacağını sınıfta öğretmeniniz gözetiminde canlandırınız.

TARTIŞMA SORULARI

1. Sağlık personelinin uluslararası hasta biriminin görevleri ve özellikleri hakkında söyledikleri yeterli mi? Ekleme istediğiniz şeyler nelerdir?
2. Sizce sağlık personelinin uluslararası hasta biriminde çalışması için hangi şartlar gereklidir?

3.2. Sağlık Turizminde Uluslararası Hasta Döngüsü Paydaşları

Hazırlık Çalışmaları

1. Paydaş kelimesi size neyi çağırıyor?
2. Sizce sağlık turizmi hastası seyahati boyunca hangi kurum veya kuruluşlarla iletişim kurmaktadır?

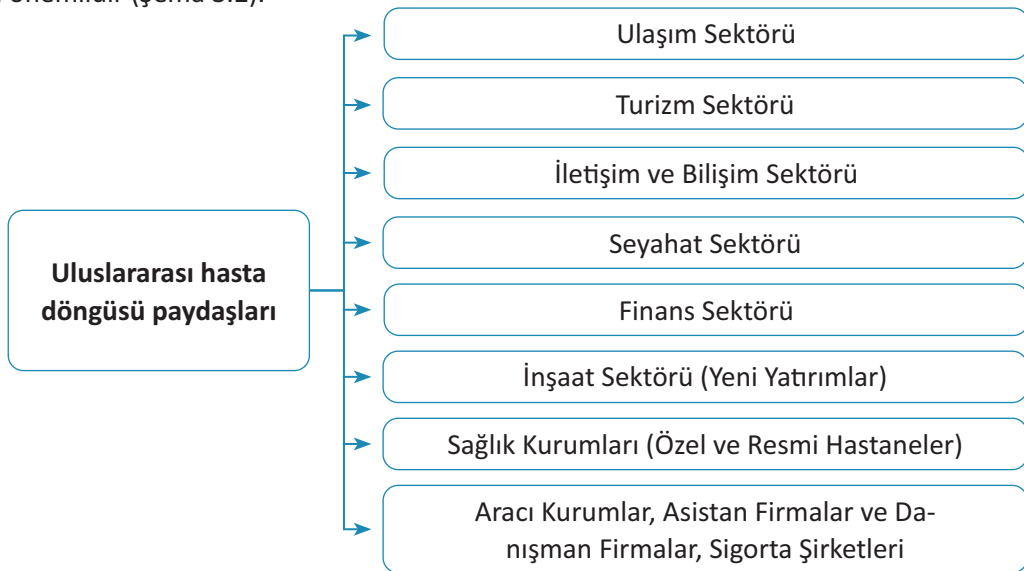
Hizmet sektörünün bir parçası olan sağlık turizmi, Dünya Ticaret Örgütü tarafından "uzmanlık gerektiren hizmetler" başlığı altında listelenmektedir. Bundan dolayı sağlık turizmi paydaşların ortaklaşa çalışmasını gerektiren bir sektör olarak tanımlanmaktadır. Paydaşlar kuruluşların ortak amaçları için hareket eden, birbirlerine destek olmadan var olmayan gruplardır (Görsel 3.6). Paydaşların işbirliği ile sağlık turizminin uluslararası yapısı korunmakta, sağlık turistlerinin hakları ve sağlığı güvence altına alınmaktadır.

Görsel 3.6: Farklı sektörden paydaşlar

3.2.1. Uluslararası Hasta Döngüsü Paydaşları

Sağlık turizmi süreci boyunca farklı ülkelerden çeşitli paydaşların devreye girerek çeşitli yer, zaman ve düzeyde hizmet sunması **uluslararası hasta döngüsü** olarak tanımlanmaktadır. Paydaş ise kuruluşların ilişkili olduğu, faaliyetlerinden etkilenen veya faaliyetleri ile kuruluşları etkileyen kurumlar olarak tanımlanır. Sağlık turizmi uzmanlık gerektiren bütün işlerde olduğu gibi çok paydaşlı bir çalışma gerektirmektedir. Paydaşların hepsi farklı düzeylerde olsa da kuvvetli bir sektör yapılanması için her birinin etkinliği önemlidir (Şema 3.2).

Şema 3.2: Uluslararası hasta döngüsü paydaşları

Ulaşım Sektörü

Ulaşım firmaları sağlık turizmine katkı sağlayan paydaşlardır. Sağlık turizminde hastaların yurt dışından ulaşımı söz konusudur. Bu nedenle en önemli ulaşım paydaşı hava yolu şirketleridir. Hava yolu şirketleri (Görsel 3.7) sağlık turizm hastalarına yol desteği imkânı sunabilmektedir.

Sağlık turizminde paydaş olarak Türk Hava Yolu (THY) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yürütülen “Hasta Yol Mevzuatı” programına dâhil olmuştur. Bu program dâhilinde 2017 yılında T.C. Sağlık Bakanlığı, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile THY arasında bir protokol imzalanmıştır. Türk Hava Yolları’nı tercih ederek Türkiye’ye gelecek olan sağlık turizmi hastası yolculara %50 ulaşım indirimi imkânı sunulmaktadır.

Görsel 3.7: Hava yolu şirketleri

Turizm Sektörü

İnsanların boş zamanlarını değerlendirmek için günlük yaşam aktivitelerinden uzakta, yaşadıkları alanların dışında harcadıkları zamanlar turizm olarak nitelendirilir. Sağlık hizmetine ulaşma ve aynı zamanda tatil yapma arzusu kişileri sağlık turizmine yönelten faktörlerdendir. Sağlık turizminde ülkenin tercih edilebilirliğini artıran önemli faktörlerden biri de güçlü bir geleneksel turizm sektörüdür. Turizm sektörü uluslararası hasta döngüsünde önemli paydaşlardır. Türkiye’de turizm sektörüne yönelik düzenleme ve denetleme faaliyetlerinden T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı sorumludur. Onuncu kalkınma planı çerçevesinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının sağlık turizmi kapsamındaki görevleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Medikal turizm, ileri yaş turizmi ve termal turizm (Görsel 3.8) alanında etkin bir tanıtım ve pazarlama faaliyetinin yapılması ve uluslararası işbirliğinin oluşturulması
- Termal sağlık turizmi hizmeti verebilecek tesislerin envanterinin oluşturulması ve hâlihazırda hizmeti veren tesislerin kalitesinin artırılması
- Sağlık turizminden farklı olarak sağlık turistlerine ülkenin diğer turizm imkânlarının sunulması
- Turizm işletme belgesi olan tesislere istihdam desteğinin verilmesi
- Termal sağlık hizmeti veren tesislerin sınıflandırılıp fiyat tarifelerinin belirlenmesi ve hizmet kalitesinin garanti edilmesi

Görsel 3.8: Termal turizm bölgesi

İletişim ve Bilişim Sektörü

İletişim sağlık kurumlarında belirlenen hedeflere ulaşılması sürecinde hem yol gösteren hem de sonuca ulaştırılan konumda yer almaktadır. Sağlık turizminde iletişim, tercih edilebilirliğin sağlanmasında çok önemli bir görev üstlenmektedir. Etkili iletişim ile sağlık turizmi hastalarında farkındalık sağlanmakta ve bilinirlik artmaktadır.

İletişimin yoğun yaşandığı bir alan olan sağlık turizmi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerden etkilenmiştir. Sağlık turizminde dijital iletişim araçlarının kullanımı kurumlara avantaj sağlamaktadır. Kurum olarak hedef kitleyle etkileşim, tüketici olarak kurumdan gelen bilginin araştırılabilmesi ve kurumla iletişim sağlanabilmesi gibi avantajlar bilişimin turizm alanına yaptığı katkılar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda sağlık hizmetlerinde yaşanan teknolojik gelişmeler sağlık personeline daha az hatayla işi yapma şansı vererek hizmet alan hastaların da daha kısa sürede iyileşmelerini sağlamaktadır. Bilişim uygulamaları sağlık turizmi işletmelerinde kalite standartlarının geliştirilmesi, iş yükünün azaltılması, hataların azaltılıp hizmet hızının artırılmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye’de sağlık turizmi alanında kullanılan bilişim araçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Web Siteleri: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Daire Başkanlığı, Turkish Healthcare (Törkiş helthkeyr), Uluslararası Sağlık Hizmetleri (USHAŞ), Türkiye Kaplıcaları, Sağlık Turizmi Koordinasyon Kuruluş Sitesi

Dijital Hastaneler: Bir hastanede bulunan bilgi sistemlerinin birbirleriyle bütünleşik olarak çalıştığı, her türlü tıbbi cihazın bilgi yönetim sistemine ağlar ve sensörler aracılığıyla bilgi gönderebildiği, çalışanların ve hastaların yetki ve onamları dâhilinde bu sistemdeki bilgiye hastaneden veya uzaktan erişebildiği bir hastane modelidir (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Dijital hastane logosu

Mobil Uygulamalar: Merkezi Hekim Randevu Sistemi (MHRS), E-Nabız Sistemi, Teletıp Sistemi, Aşı Takip Sistemi (ATS)

Sosyal Medya Sayfaları: USHAŞ, T.C Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Uluslararası Hasta Destek Departmanı ve Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi (SABİM)

Seyahat Sektörü

Sağlık turizmi, kişilerin sağlık hizmeti almak amacıyla hizmetin sunulduğu yere seyahat etmesini gerektirmektedir. Seyahat Birleşmiş Milletler ve Dünya Turizm Örgütü tarafından “yolcuların her türlü amaç ve süreyle farklı coğrafi konumlar arasında hareket etmeleri” olarak tanımlanmaktadır. Seyahat sektörü sağlık turizmi hastalarının sadece yılın belirli zamanlarında değil yıl boyunca eğlence ve sağlık turizminin dinamiklerine ayak uydurarak faaliyetlerde bulunmalarını sağlamaktadır. Seyahat sektöründe çeşitli düzeylerde araçlar vardır. Bu araçlardan olan seyahat acenteleri (Görsel 3.10) ticari kuruluşlardır. Seyahat acentelerinin temel sorumlulukları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Görsel 3.10: Seyahat acentesindeki sağlık turistleri

- Seyahat konusunda tavsiyeler vermek.
- Ulaştırma hizmetlerinde aracılık yapmak ve oto kiralama hizmeti vermek.
- Konaklama tesisleri için rezervasyon yapmak ve müşterilerin transferini gerçekleştirmek.
- Paket tur ya da rehberli yöresel turlar düzenlemek.
- Seyahat ile ilgili vize, gümrük vb. resmi evrak iş ve işlemlerini yürütmek.

Seyahat acentesi faaliyet gösterilebilmek için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen belgeye sahip olmalıdır. Seyahat acenteleri gördükleri hizmetlere göre üç grupta toplanır:

A Grubu Seyahat Acenteleri: Tüm seyahat acenteliği hizmetlerini gerçekleştirirler.

B Grubu Seyahat Acenteleri: Uluslararası kara, deniz ve hava ulaştırma araçları ile A grubu seyahat acentelerinin düzenleyecekleri turların biletlerini satarlar.

C Grubu Seyahat Acenteleri: Yalnız Türk vatandaşları için yurt içi turlar düzenlerler.

Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik'te "uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu" olabilmek için 1618 Sayılı Yasa gereğince işletme belgesi sahibinin A grubu seyahat acentesi olması gerekir.

Bilgi Kutusu

Finans Sektörü

Para ve diğer varlıkların yönetimi konusunu inceleyen ekonominin alt dalına **finans** denmektedir. Finans sektörünün genel amacı kaynakların etkin ve verimli kullanılmasıdır. Verimli ve etkin kullanılan kaynaklar ile işletmeler üretim ve hizmet düzeyini artırmaktadır. Böylelikle ekonomik gelir artarak toplumsal refahın artmasına katkı sağlamaktadır.

Sağlık turizmi yalnızca sağlık hizmeti pazarlanması üzerine kurulmuş bir endüstri değildir. Sağlık turizminin hastaların medikal hizmet, ulaşım, konaklama ve turistik aktivitelere yaptıkları harcamalardan elde edilen gelir (Görsel 3.11) ve ihracat gelirindeki artış gibi ekonomik faydaları bulunmaktadır. Bireylerin yapmış olduğu sağlık harcamaları ile ülkelerin sağlık yatırımları için gayrisafi yurt içi hâsıllarından (ülke sınırları içinde bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin parasal değerinden) ne kadar kaynak ayırdıkları gelişmişlik seviyelerini göstermektedir. Bu nedenle sağlık turizmi ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanmasında temel araçlardan biri olma özelliğine sahiptir.

Görsel 3.11: Alışveriş yapan sağlık turisti

Sağlık turizminde ülke genelinde teşvik sağlayan ve finansal kaynak dağıtan paydaş T.C. Ticaret Bakanlığıdır. Bakanlık tarafından sağlık turizminde aracı firmaların ve işbirliği yapılan kuruluşların yurt dışında gerçekleştirdikleri tanıtım faaliyetleri, yurt dışında açtıkları birimlerine ilişkin kira giderleri ve marka tescili giderleri desteklenmektedir.

Biliyor muydunuz ?

Sağlık turizmi alanında 2021 yılının ilk yarısında elde edilen gelir 393 milyon 688 bin ABD doları tutarında gerçekleşmiştir.

İnşaat Sektörü (Yeni Yatırımlar)

İnşaatla ilgili tüm fayda ve faaliyetleri kapsayan sisteme **İNŞAAT SEKTÖRÜ** adı verilmektedir. Güçlü ekonomi için inşaat sektörü önemli roller üstlenmektedir. Sağlık turizmi ülke ekonomisine yaptığı doğrudan etkinin yanı sıra inşaat ve yatırım sektörlerinde de çarpan etkisi oluşturarak ekonomik büyümeyi hızlandırmaktadır. Türkiye'de sağlık turizmine yönelik inşaat sektörü alanında yeni yatırımlar (Görsel 3.12) yapılmakta ve bu alanda sağlık turizmimizin büyük potansiyeli olduğu bilinmektedir. Sağlık turizmi sektörüne yeni yatırımlar yapmak aynı zamanda kişi başına düşen milli geliri artırmanın, hizmet kalitesini yükseltmenin, ticaretin daha uygun dengede olmasının, döviz üretimini ve turizmi artırmanın bir yolu olmaktadır. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı sağlık turizm sektörünün kalkınma ve yatırım ayağını üstlenmektedir. Aynı zamanda T.C. Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Türkiye'deki yatırım fırsatlarını iş dünyasına tanıtmakta ve yatırımcılara destek vererek yatırımları desteklemektedir.

Görsel 3.12: Hastane inşaatı

**Biliyor
muydunuz ?**

2020 yılında 18.013 yataklı 13 adet şehir hastanesi işletmeye açılmıştır. Açılan şehir hastaneleri şunlardır:

475 yataklı Yozgat	1.330 yataklı Mersin
480 yataklı Tekirdağ	1.355 yataklı Bursa
558 yataklı Manisa	1.595 yataklı Adana
830 yataklı Isparta	1.607 yataklı Kayseri
1.038 yataklı Elazığ	2.682 yataklı İstanbul İkitelli
1.081 yataklı Eskişehir	3.732 yataklı Ankara
1.250 yataklı Konya Karatay	

Sağlık Kurumları (Özel ve Resmi Hastaneler)

T.C Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsatlandırılmış kamuya veya özel sektöre ait işletmeler olan sağlık kurumları yataklı veya ayakta tedavi hizmeti verebilmektedir. Hastaneler teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri ile geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamalarını sunabilmektedir. Hastaneler

sağlık turizmi hizmeti sunarken sağlık turizmi ve turistin sağlığı hakkında genelge ve yönetmeliklerdeki kriterlere uymaktadır.

Hastanelerde sağlık hizmeti sunulurken kalite standartlarına uyulması hem hasta memnuniyetini artırmak hem de sağlık turizmi aracılığıyla ülkenin kalkınmasını desteklemek açısından önem taşımaktadır. Sağlık turizminde hastaya gerekli güvenin verilebilmesinde hastanelerin akreditasyonu rol oynamaktadır.

Hastanelerde uluslararası sağlık turizmi birimi kurularak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi ve sağlık alanında uluslararası ikili işbirliği anlaşmaları gereği sağlık hizmeti almak için Türkiye'ye gelen kişilere yönlendirme ve rehberlik hizmetleri de sunulmaktadır. Bu hizmeti alan kişilerin Bakanlıkça oluşturulan web tabanlı sisteme kaydedilmesi gerekmektedir.

**Biliyor
muydunuz ?**

Eylül 2021 itibariyle özel ve resmi sağlık kurumunda toplam 1346 adet uluslararası sağlık turizmi birimi T.C. Sağlık Bakanlığından onay almış olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Aracı Kurumlar, Asistan Firmalar ve Danışman Firmalar, Sigorta Şirketleri

Aracı kuruluşlar sağlık hizmet sunucuları ve hastalar arasında aracı olarak görev yapan şirketlerdir. Hastayı hastaneye karşı temsil ederken hastaneyi de hastaya karşı temsil etme konusunda yetki almış yapılarıdır.

Danışman firmalar seyahatle ilgili hizmetlerden bağımsız olarak sağlık turizmi hastalarının medikal durumları ve isteklerine uygun olan sağlık tesisinin bulunması konusunda hastanın danışmanı ve temsilcisi olarak hizmet verir.

Yardımcı firmalar kendi ülkelerinden sağlık poliçesi olan iş ya da gezi amacıyla başka ülkelere seyahat eden yurt dışı vatandaşları için asistanlık hizmetleri verir.

Sağlık sigorta şirketleri (Görsel 3.13) aracılığıyla ülkeler belli prosedürleri olan sigorta ve geri ödeme konularında sağlık turizmi sektörüne hizmet etmektedirler. Turizmde zorunlu seyahat sigortası ile turizme katılanların korunması amaçlanmaktadır. Tur paketi satın alanlar isteğe bağlı bir şekilde sigortalanmaktadır.

Görsel 3.13: Sağlık sigortası yaptıran turistler

Sıra Sizde

Aşağıda verilen uluslararası hasta döngüsü paydaşlarının hangi sektöre ait olduğunu belirleyerek karşısına yazınız.

PAYDAŞLAR	AİT OLDUĞU SEKTÖR
1. T.C. Ticaret Bakanlığı	
2. e- Nabız Sistemi	
3. Türk Havayolları	<i>Ulaşım</i>
4. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı	
5. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	

ETKİNLİK

ETKİNLİĞİN ADI: Konuşma Halkası

YÖNERGE

- Öğrenciler halka şeklinde oturur.
- Konuşmak isteyen öğrenciye konuşması bitince yanındaki arkadaşına vermesi için yuvarlak bir cisim (top gibi) verilir.
- Örnek öykü öğretmen tarafından okunarak öyküyle ilgili sorular sorulur.
- Sırayla halkadaki bütün öğrenciler görüşlerini ifade eder.
- Cismi elinde bulunduran öğrenci konu ile ilgili görüşünü belirtirken diğer öğrencilerin konuşmasına, tartışmasına izin verilmez.

ÖRNEK ÖYKÜ

60 yaşında katarakt ameliyatı olmak isteyen Jack web sitelerinden araştırma yapmıştır. Jack ameliyat için Türkiye'yi tercih etmek istemektedir ancak neler yapması konusunda yeterli bilgisi yoktur.

TARTIŞMA SORULARI

1. Jack' in sağlık turizmi hareketliliği esnasında uluslararası hasta döngüsü paydaşlarından hangileri ile ne gibi bir etkileşimi olacaktır?
2. Jack' in sağlık turizmi hareketliliği sonrasında ülkesine döndüğünde kazandığı deneyimlerin çevresine ve Türkiye'ye sağlık turizmi amaçlı gelmelerine ne gibi etkileri olabilir?

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda verilen soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hasta birimlerine verilen isimlerdendir?

- A) Uluslararası bakım birimi
- B) Uluslararası sağlık birimi
- C) Uluslararası sağlık turizmi birimi
- D) Yurt dışı bakım birimi
- E) Yurt dışı sağlık turizmi birimi

2. Aşağıdaki mesleklerden hangisi uluslararası hasta biriminin sorumlusu olabilir?

- A) Sağlık bakım teknisyeni
- B) Ebe yardımcısı
- C) Hemşire yardımcısı
- D) Doktor
- E) Fizyoterapist

3. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hasta biriminin görevlerindedir?

- A) Kurumun tanıtımını yapmak.
- B) Hastayı ameliyat etmek.
- C) Hastaya kişisel bakım uygulamak.
- D) Kurumdaki hastalarla toplantılar yapmak.
- E) Kurumdaki diğer bölümlere ziyaretlerde bulunmak.

4. Aşağıdaki sektörlerden hangisi uluslararası hasta döngüsü paydaşları arasında yer almaz?

- A) Emlak
- B) Finans
- C) Sağlık Kurumları
- D) Turizm
- E) Ulaşım

5. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hasta biriminin görevleri arasında yer almaz?

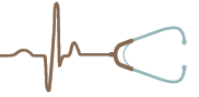
- A) Yurt dışından gelen hastanın uluslararası hasta takip sistemine kayıt edilmesini sağlamak.
- B) Tercüme konusunda yardımcı olmak.
- C) Hastanın karşılaşılabileceği sorunları gidermek.
- D) Taburculuk işlemlerinde yardımcı olmak.
- E) Hastayı tedavi etmek.

6. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hasta biriminde görevlendirilecek personelin taşıması gereken özelliklerdendir?

- A) En az yedi yıllık meslek tecrübesine sahip olması
- B) Bildiği yabancı dillerden birinin İngilizce olması
- C) İyi derecede bilgisayar kullanabiliyor olması
- D) Etkili iletişim tekniklerini biliyor olması
- E) İkna kabiliyetinin iyi olması

7. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hasta biriminin özellikleri arasında yer almaz?

- A) Sadece turist sağlığına yönelik hizmet vermek.
- B) En az iki personel çalıştırmak.
- C) Yabancı dil bilen personeller görevlendirmek.
- D) Hekimi birim sorumlusu yapmak.
- E) Hastanın kayıt, tercümanlık, faturalandırma vb. iş ve işlemlerinde koordinasyon sağlamak.

8. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi hastasının uluslararası hasta birimine başvuru aşamalarından değildir?
- A) Seyahat öncesi süreç
B) Tedavi süreci
C) Ameliyat süreci
D) Yatış süreci
E) Taburcu süreci
9. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi hastasının seyahat öncesi süreçte karar vermesinde etkili değildir?
- A) Sağlık turizmi fuarları
B) Uluslararası kongreler
C) Sigorta şirketleri
D) Aracı kuruluşlar
E) Sivil toplum kuruluşları
10. Uluslararası hasta takip sistemine kaydedilen hastaya ne ad verilir?
- A) Sağlık turisti
B) Turizm hastası
C) Sağlık turizmi hastası
D) Sağlık turisti hastası
E) Turist hasta
11. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizm hastası taburcu olurken hastaya verilen belgeler arasında yer almaz?
- A) Hastanın kendi dilinde epikriz
B) Aydınlatılmış onam formu
C) İletişim numaraları
D) Kullanacağı ilaçlar hakkında bilgilendirme kâğıdı
E) Fatura
12. Aşağıdakilerden hangisi grupların paydaş olması için gerekli özelliklerdendir?
- A) Ortak amaç için hareket etmesi
B) Birbirlerine destek vermesi
C) Faaliyetlerinin kuruluşu etkilemesi
D) Faaliyetlerinin büyük çaplı olması
E) Faaliyetlerinin birbirlerini etkilemesi
13. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hasta döngüsünde hava yolu şirketlerinin önemli bir paydaş olmasını açıklar?
- A) Hastaların yurt dışından ulaşımının olması
B) Hastaların ekonomik durumlarının iyi olması
C) Hava yolu şirketlerinin müşterisinin az olması
D) Kara yolu ile ulaşımın konforlu olmaması
E) Deniz yolu ulaşımının her mevsim yapılamaması
14. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizminde ülke genelinde teşvik sağlayan ve finansal kaynak dağıtan paydaştır?
- A) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
B) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı
C) T.C. Sağlık Bakanlığı
D) T.C. Ticaret Bakanlığı
E) T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
15. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de sağlık turizmi alanında kullanılan bilişim uygulamalarındandır?
- A) e-Nabız
B) e-Devlet
C) Dijital sağlık
D) CİMER
E) BİMER

16. Aşağıdakilerden hangisi iletişim sektörünün uluslararası hasta döngüsüne olan faydalarından değildir?

- A) Kuruluşların tercih edilme oranını artırır.
- B) Hastalarda farkındalık yaratır.
- C) Kuruluşların bilinirliğini artırır.
- D) Farklı kuruluşlar arasında bilgi alışverişini sağlar.
- E) Kuruluşların maliyetini düşürür.

17. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi aracı kuruluşunun sahip olması gereken seyahat acentesi belgesidir?

- A) A grubu
- B) B grubu
- C) C grubu
- D) D grubu
- E) E grubu

18. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi alanında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının onuncu kalkınma planındaki görevleri arasında yer almaz?

- A) Sağlık turizmi alanında tanıtım faaliyetlerini yürütmek.
- B) Termal turizm tesislerinin kalitesini artırmak.
- C) Termal turizm tesislerinin fiyat tarifesini belirlemek.
- D) Turizm işletmelerine istihdam desteği sağlamak.
- E) Turizm işletmelerinin yapımını sağlamak.

19. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizminin yatırım ayağını üstlenen bakanlıktır?

- A) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
- B) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı
- C) T.C. Sağlık Bakanlığı
- D) T.C. Ticaret Bakanlığı
- E) T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

20. Kendi ülkelerinden sağlık poliçesi olup iş amacıyla başka ülkeye seyahat eden yurt dışı vatandaşları için çalışan firma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Aracı
- B) Bağlayıcı
- C) Danışman
- D) Finansal
- E) Yardımcı

21. İngiltere'de yaşayan Lisa görme problemi için doktor arayışına girmiş ve yaptığı araştırmalar sonucu Türkiye'de tedavi olmaya karar vermiştir. Lisa'nın yaptığı görüşmeler sonucu hava yolunu kullanarak Türkiye'ye gelmesi planlanmıştır. Türkiye'ye geldiğinde İstanbul'da anlaşma sağladığı hastanede gerekli işlemler yapılacaktır. Tedavi sonrası anlaşığı seyahat acentesi Lisa'ya boğaz turu yaptıracak ve alışveriş yapabileceği mekanlara götürecektir. Gezi sonrası dönüş için hava yolu kullanılacaktır. İngiltere'de herhangi bir sorun yaşarsa teletıp yoluyla doktoruyla görüşme sağlayacaktır.

Lisa seyahat öncesi (evde), süresi ve sonrası dönemlerde aşağıdaki uluslararası hasta döngüsü paydaşlarından hangisi ile en az etkileşimde bulunacaktır?

- A) Seyahat Sektörü
- B) İnşaat Sektörü
- C) Sağlık Kurumları
- D) İletişim ve Bilişim Sektörü
- E) Ulaşım Sektörü

4. ÖĞRENME BİRİMİ

SAĞLIK TURİZMİNDE ARACI KURUM/KURULUŞLAR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Sağlık Turizminde Aracı Kurum/Kuruluşları ve Çeşitleri
- Sağlık Turizminde Aracı Kurum/Kuruluşların Görevleri
- Sağlık Turizminde Kurum/Kuruluşların Genel İşleyişi
- Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşları Talep Nedenleri

KONULAR

4.1. SAĞLIK TURİZMİ ARACI KURUMLAR

4.2. SAĞLIK TURİZMİNDE ARACI KURUMLARIN GÖREVLERİ

TEMEL KAVRAMLAR

- aracı kurum/kuruluş
- danışman firma
- asistan firma
- seyahat acentesi

4. SAĞLIK TURİZMİNDE ARACI KURUM/KURULUŞLAR

21. yüzyılda ülkeler ekonomik ve sosyal şartlara bağlı olarak birçok değişiklikle karşılaşmaktadır. Sağlık maliyetlerinin artması ve küreselleşmenin de etkisiyle daha kaliteli sağlık hizmetlerine erişme isteği son yıllarda sağlık turizminin gelişmesini sağlamıştır. Sağlık turizmi, yurt dışındaki tedavi seçenekleri için hastanın başvurusu ile başlar. Tedavi amaçlı başka ülkelere seyahat eden bu hastalar farklı kültür ve tıbbi uygulamalarla karşı karşıya gelebilmektedirler. Bu aşamada hastalar hem tıbbi hem de diğer konularla ilgili tedavi öncesi, sırası ve sonrasında çeşitli desteklere ihtiyaç duymaktadırlar.

4.1. SAĞLIK TURİZMİ ARACI KURUMLAR

Hazırlık Çalışmaları

1. Yaşadığınız ülkede tedavisi olmayan bir hastalığınız varsa nasıl bir çözüm yolu ararsınız?
2. Sizce sağlık turizmi amacıyla yurt dışına çıkıldığında tüm işlemlerin uzman bir kurum tarafından yönetilmesinin yararları nelerdir?

Sağlık turizmi, hastanın sağlık hizmetini yaşadığı ülke dışında başka bir ülkeden almak için seçenekleri araştırmasıyla başlamaktadır (Görsel 4.1). Uluslararası hastaların sağlık turizmi alanında sağlığını ve canını, kültürünü ve dilini bilmediği kişilere teslim etmesi bu hastalarda kaygıya sebep olmaktadır.

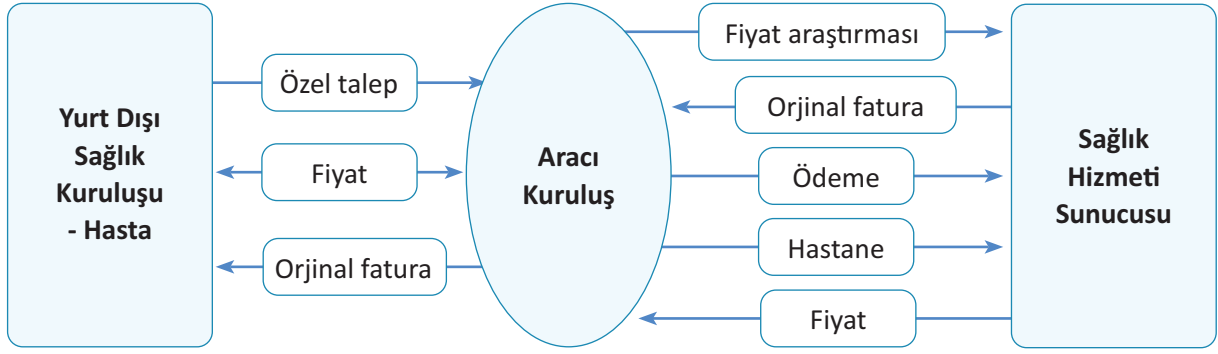
Ayrıca gereksiz işlemler, yanlış tedavi ve sonuçları, ücret konusunda zarara uğrama gibi durumlar endişe nedeni olmaktadır. Bu sebeple uluslararası hastalar tedavi amaçlı seyahat ettikleri ülkelerde güvenebilecekleri bir aracı kuruluşa gereksinim duymaktadırlar. Bu gereksinim dünya sağlık turizm sektöründe “sağlık turizmi aracı kuruluşu” isminde yeni bir iş tanımı oluşturmuştur. Sağlık turizminde aracı kuruluşlar sağlık turizminin en önemli aktörlerinden biridir. Sağlık turizminin geleceği açısından bu aracı kuruluşların güvenilir olması oldukça önemlidir.

Görsel 4.1: Sağlık turizmi

4.1.1. Sağlık Turizminde Aracı Kurum/Kuruluşlar ile İlgili Usul ve Esaslar

Uluslararası hastalar ve sağlık hizmeti sağlayıcıları arasında iş birliği sağlayarak hastalara seyahat, danışmanlık, sağlık hizmeti ile ilgili tüm sürecin koordinasyonunu sağlayan araçılara **aracı kuruluşlar** adı verilmektedir.

Şema 4.1: Aracı kuruluş tarafından yürütülen işlemler

Aracı kuruluş tarafından yürütülen işlemlerin yetkin kişi ve kuruluşlarla yönetilmesi çok önemlidir (Şema 4.1). Türkiye’de sağlık turizmi alanındaki düzenlemeler Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı ve USHAŞ tarafından yürütülmektedir. Sağlık turizmi aracı kurum/kuruluşların hukuk temellerine dayanan ilke ve standartlara bağlı işlem yapmaları gerekmektedir. Sağlık turizm kuruluşlarının kalite standartlarına uygunluğu Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlıkta Kalite ve Akreditasyon Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan Sağlıkta Kalite Standartları ile sağlanmaktadır. Aracı kuruluş standartlarının amacı; aracı kuruluşların tanımı, yasal statüsü ve hizmet alanıyla ilgili standart, izlenebilir ve denetlenebilir şeffaf bir sistem kurmaktır. Ayrıca sağlık turizminde sunulan hizmetin geliştirilmesine, iyileştirilmesine yönelik ilkelerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesine yardımcı olmaktadır.

Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik kapsamında uluslararası sağlık turisti, refakatçisi ve diğer yakınlarına konaklama, ulaşım ve transfer hizmetlerinin sağlanması faaliyetlerini yürütmek için yetkilendirilen kuruluş **Uluslararası Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşu** olarak tanımlanmıştır. Uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu olabilmenin temel şartı Uluslararası Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşu Yetkinlik Kriterleri Ek-2’de belirtilen kriterleri taşımaktır. Bu kriterlere sahip aracı kuruluşlara Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı adına USHAŞ tarafından **Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi** verilmektedir. Bu kriterler şunlardır:

- A Grubu Seyahat Acentesi İşletme Belgesi sahibi olmak.
- Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi’ne sahip en az üç sağlık tesisi ile anlaşma imzalandığını belgelemek.
- 7/24 gelen çağrılarını cevaplayabilmek için en az iki dilde hizmet verebilecek alt yapıya sahip olmak (1. Yabancı dil İngilizce olması zorunludur.).
- Gelen çağrılara cevap verecek personel dışında en az iki yabancı dil bilen personel daha çalıştırmak.
- Yabancı dil yeterliliğine sahip olduğunu gösteren belgelerden en az birine sahip olmak (ÖSYM tarafından yapılan Yabancı Dil Tespit Sınavından en az 65 puan almak ya da Avrupa Dil Portfolyosu’nda B2 dil düzeyinde belgeye sahip olmak).
- Türkçe ve İngilizce zorunlu olmak üzere en az üç dilde hazırlanmış web sitesine sahip olma ve anlaşmalı olduğu sağlık tesislerini yayınlama ve tesislerle ilgili gerekli açıklamaları yayınlamak.

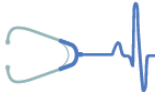
Ek Belge

Beni tara

Ek 2’ye ulaşmak için karekodu okutunuz.

Bu kriterleri taşımayan aracı kurum/kuruluşların turizm faaliyetleri Sağlık Bakanlığı tarafından durdurulmaktadır. Ayrıca her aracı kurum/kuruluşlar yılda bir kez Sağlık Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. Her denetimde Ek-2'de belirtilen kriterler sorgulanmaktadır.

USHAŞ Türkiye'de sağlık turizmi alanında faaliyet göstermek isteyen çeşitli sağlık kurum ve kuruluşlarını akredite ederek sağlık turizmi yetki belgesi vermektedir. Türkiye'de 21.09.2021 tarihli USHAŞ Yönetim Kurulu kararı ile Sağlık Turizmi Yetki Belgesi almaya hak kazanan 246 aracı kuruluş, 6.11.2021 tarihine kadar 1343 tane sağlık tesisi vardır.

Bilgi Kutusu

4.1.2. Sağlık Turizmi Aracı Kurum/Kuruluş Çeşitleri

Sağlık turizmi aracı kurum/kuruluş çeşitleri şema 4.2'de verilmiştir.

Şema 4.2: Aracı kurum ve kuruluşlar

Danışman Firmalar ve Kişiler: Müşteri ile yüz yüze temasa geçen ilk kuruluştur. Hastaların tıbbi durumunu değerlendirerek uygun sağlık kuruluşuna yönlendirmektedirler. Hastaların seyahat hizmetleriyle ilgilenmezler. Danışman firmalar objektif ve tarafsız olarak görüldüklerinden ülkelerin ve ülkedeki sağlık hizmet sağlayıcılarının tanıtımlarını yapabilirler. Sağlık kuruluşu ve hastayı buluşturmanın yanında danışman firmalar hastanın temsilcisi görevini de yaparak hastaya destek olmaktadır. Bu destek hastanın ülkesinden başlayarak yurt dışındaki tedavisi bitene kadar devam eder. Danışman firmaların hastanelerdeki hasta yatış işlemleri, randevu ve ameliyat günü alınması, medikal ürün temini, hasta taburcu işlemlerinde yetkin olmaları gerekmektedir. Danışman firmaların özellikleri şunlardır:

- Sağlık kuruluşlarının yetkinlikleriyle ilgili bilgi sahibidirler.
- Müşteriler ile yurt dışı sigorta şirketleri arasındaki aracı kuruluşlardır.
- Planlama yetenekleri çok hızlıdır.
- Sigorta şirketlerinin çalışma prensiplerine hâkimdirler.
- Sigorta ödemelerinde işlemlerin takibini yaparlar.

Yardımcı (Asistan) Firmalar: Bu firmalar çoğunlukla poliçe sahibi kişilerin sigorta şirketleri ile irtibatlarındaki ilk aracı kuruluş olarak işlev görmektedir. Aynı zamanda dünyanın farklı bölgelerindeki yardımcı firmaların da temsilcileridir. Bu araçlar, kendi ülkelerinde sağlık poliçesi olan vatandaşlara başka bir ülkede medikal tedavi olma amacından çok gezi veya iş amaçlı seyahat eden vatandaşlara acil sağlık

hizmetlerine yönelik asistanlık hizmeti sunmaktadır (Görsel 4.2). Yardımcı firmalar, buldukları ülkenin sağlık hizmetleri yetkinlikleri ve standartlarıyla ilgili derinlemesine bilgi sahibidir. Bu sebeple kendilerine başvuran kişilerin tıbbi açıdan en doğru ve maliyet açısından uygun tedaviyi almalarını sağlar.

Görsel 4.2: Hizmet veren firma yetkilisi

Görsel 4.3: Seyahat acentesi çalışanı

Seyahat Acenteleri ve Hasta Yönlendiriciler

Seyahat Acenteleri (Görsel 4.3) ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu'na (1618 sayılı) göre seyahat acentesi kâr sağlamak amacı ile paket turları hazırlama, turistlere turizm ile ilgili bilgi verme, ulaştırma, turizm amaçlı konaklama, spor, gezi ve eğlence hizmetlerini vermeye yetkili olan, oluşturduğu ürünü kendi veya seyahat acenteleri vasıtası ile pazarlayabilen ticari kuruluşlardır (Şema 4.3). Sağlık turizmiyle ilgilenen hasta yönlendirici firmaların veya seyahat acentelerinin genellikle medikal alanda tecrübeleri yoktur. Seyahat acentelerinin tıbbi tedavi süreci ile ilgili sunduğu bir sağlık hizmeti bulunmamaktadır. Sağlık kurumları ile hasta arasındaki bağlantıyı sağladığı için sağlık kurumlarından komisyon ücreti almaktadırlar. Sundukları sağlık hizmetindeki tedavi süreci yetersizliğinden dolayı bypass ameliyatı, beyin ve kanser cerrahisi gibi büyük vakalarda uygun olmasa da plastik cerrahi ve standart tedavi gerektiren elektif (isteğe bağlı) cerrahi de tercih edilebilir.

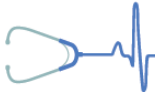
metlerini vermeye yetkili olan, oluşturduğu ürünü kendi veya seyahat acenteleri vasıtası ile pazarlayabilen ticari kuruluşlardır (Şema 4.3). Sağlık turizmiyle ilgilenen hasta yönlendirici firmaların veya seyahat acentelerinin genellikle medikal alanda tecrübeleri yoktur. Seyahat acentelerinin tıbbi tedavi süreci ile ilgili sunduğu bir sağlık hizmeti bulunmamaktadır. Sağlık kurumları ile hasta arasındaki bağlantıyı sağladığı için sağlık kurumlarından komisyon ücreti almaktadırlar. Sundukları sağlık hizmetindeki tedavi süreci yetersizliğinden dolayı bypass ameliyatı, beyin ve kanser cerrahisi gibi büyük vakalarda uygun olmasa da plastik cerrahi ve standart tedavi gerektiren elektif (isteğe bağlı) cerrahi de tercih edilebilir.

Şema 4.3: Seyahat Acenteleri Tarafından Verilen Hizmetler

Sağlık Hizmeti Sağlayıcı Gruplar: Bu grupların seyahat edilen ülkenin sağlık hizmeti sunucularıyla bağlantıları olmaktadır. Tıbbi olarak sadece uluslararası hastalara hizmet verir.

Örneğin Hindistan'daki Apollo Hastanelerinin hizmet alıcıları yalnızca yurt dışı hastalarıdır.

Aracı kurumlar hastayı hastaneye, hastaneyi hastaya karşı temsil etmek için yetkilendirilmiş yapılardır.

Bilgi Kutusu

4.1.3. Aracı Kuruluşlarda Bulunması Gereken Özellikler

Aracı kurum ve kuruluşlarda bulunması gereken özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Sağlık sektörü ile ilgili gerekli bilgi donanımına ve tecrübesine sahip olmak.
- Hastayı alanında uzman olan doktora (Görsel 4.4) yönlendirebilmek.
- Hastaneler ve çalışanları ile iyi ilişkiler içinde olmak.
- Etkili sözlü ve yazılı iletişim becerilerine sahip olmak.
- Tıbbi alanda yetkin personel bulundurmak.
- Tercümanlık desteği verebilmek.
- Denetlenebilir ve akredite olmak.
- Transfer hizmeti verebilmek.
- 7/24 her zaman ulaşılabilir olmak.
- Hasta bilgilerinin gizliliğini sağlama ve güvenilir olmak.
- Problem çözüme yeteneğine sahip olmak.
- Takım çalışmasını yürütebilmek, organizasyon yapabilmek.
- Süreç yönetiminde ve iş takibinde başarılı olmak.
- Fiyat tarifesine uygun olacak şekilde fatura iş ve işlemlerini takip edebilmek.
- Hastaları bilgilendirme için gerekli olan web sitesi gibi araçları kullanıyor olmak.
- Kaliteli bir hasta takip programı kullanmak.

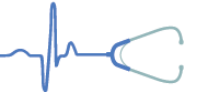

Görsel 4.4: Alanında uzman doktor

Biliyor muydunuz ?

2015 yılında çıkarılan yönetmelikle Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlıkta Kalite, Akreditasyon ve Çalışan Hakları Dairesi Başkanlığı kontrolünde Sağlıkta Kalite Sistemi (SKS) oluşturulmuştur. Sağlıkta kalite sisteminin amacı sağlık hizmeti sunumunda kalite, verimlilik, hasta çalışan güvenliği ile hasta ve çalışan memnuniyetini en üst seviyeye çıkarmaktır.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- (.....) **1.** Türkiye’de sağlık turizmi düzenlemeleri Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı tarafından yürütülmektedir.
- (.....) **2.** Sağlık tesislerinin sağlık turizmi hizmeti sunabilmeleri için yetki belgesi almalarına gerek yoktur.
- (.....) **3.** Uluslararası sağlık hizmet alanında Türkiye’de sunulan hizmetlerin tanıtımının yapılması USHAŞ’ ın görevlerindedir.
- (.....) **4.** Sağlık turizminde poliçe sahibi kişilerin sigorta şirketleri ile irtibatlarında ilk aracı kuruluş asistan firmalardır.

ETKİNLİK

ETKİNLİĞİN ADI: Aracı Kurumları Geziyorum

YÖNERGE

- Sınıf altı gruba ayrılır.
- Her grup o bölgede USHAŞ tarafından yetki almış sağlık tesislerinden birini ziyaret eder.
- Sağlık tesislerin sağlık turizmiyle ilgili faaliyetleri hakkında bilgi toplanır ve sunum hazırlanır.
- Sınıf ortamında her grup 5 dk. sunum yapar.
- Gezilen kurumların listelenmesi sağlanır.

Okuma Parçası

T.C. Sağlık Bakanlığı Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi

T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından Kamu Özel İşbirliği (KÖİ) modeli ile "İstanbul İkitelli Entegre Sağlık Kampüsü Yapım İşleri İle Ürün ve Hizmetlerinin Temin Edilmesi İşİ" proje adıyla ihale edilen, 20 Mayıs 2020 tarihinde hizmete giren Başakşehir Şehir Hastanesi 789.031 m² arsa alanı üzerine kurulu, toplam 171.842 m² peyzaj alanına sahip, 2068 sismik izolatörlü (deprem izolasyonu), 3 heliport alanı bulunan 10 bloktan oluşmaktadır. 2.682

Görsel 4.5: Başakşehir Çam ve Sakura Hastanesi

yataklı Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi (Görsel 4.5) İstanbul ve çevre illerine dünya standartlarında sağlık hizmeti sunma kapasitesine sahiptir. Ortak bir çekirdek yapı etrafında konumlandırılan altı kule ve ek bina yapılarında kurulmuş olan kampüste aşağıdaki hastaneler bulunmaktadır:

- Çocuk Hastanesi • Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi • Genel Hastane • Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesi • Kalp ve Damar Hastalıkları Hastanesi • Onkoloji Hastanesi • Nöroloji ve Ortopedi Hastanesi • Psikiyatri Hastanesi

Hastanede 725 poliklinik odası ve 90 ameliyathane masası bulunmakta olup tam kapasiteye ulaşıldığında günlük 35 000 ayaktan hasta alınması ve 500 özellikli ameliyat yapılabilme kapasitesine sahiptir.

Kanserle savaşta ileri teknoloji ürünü olan TomoTherapy Radixact cihazı "nokta atış" ve "kesitsel ışınlama" tekniklerinin harmanlanıp aynı sistem içerisinde ışın tedavisi ile 3 Boyutlu Bilgisayarlı Tomografi sistemini bir araya getiren yegane cihazdır. Sistem en gelişmiş teknolojik yenilikleri ve yapay zekâyı içinde barındırarak cihazın ismini verdiği "Helikal Tomoterapi Tedavi" tekniği aracılığı ile kanserli hücreleri hedef almaktadır ve her hasta için özel "kişiselleştirilmiş" ışın tedavileri uygulayabilmektedir. Bu sayede hastaların sağ kalım oranlarında iyileşme, hayat standardında kalite artışı ve yaşam uzaması gibi pozitif faydalar sağlamaktadır. Tomoterapi Radixact sistemi Radyoterapi alanında ve Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi'nde yer alan en yüksek teknoloji ve en gelişmiş sistemdir. Ayrıca uluslararası hastalara da tedavi imkânı sunan hastane son bir yılda 15 bin uluslararası hastaya hizmet vermiştir.

Kaynak: "<https://camsakurasehir.saglik.gov.tr/TR,449990/hastanemiz-hakkinda.html>" adresinden alınmış ve düzenlenmiştir (Erişim tarihi:07.12.2021, erişim saati:22.00).

4.2. SAĞLIK TURİZMİ ARACI KURUMLARIN GÖREVLERİ

Hazırlık Çalışmaları

1. Sağlık hizmeti almanız gerektiğinde kurum seçimi yaparken sizce nelere dikkat edilmelidir?
2. Sağlık hizmetinin hastalar tarafından değerlendirilmesinin ve tecrübelerinin paylaşılmasının sizce faydaları nelerdir?

Uluslararası hastalar sağlıkla ilgili sorunlarını çeşitli nedenlerden dolayı başka ülkelere giderek çözmektedir. Hasta tedavisini yurt dışında yaptıрма kararı aldığına üç seçeneği vardır. Birinci seçenek bütün süreci tek başına organize etmek, ikinci seçenek sağlık turizmi yapan hastaneden üçüncü ise aracı kurumlardan yardım almaktır. Yetkili bir aracı kuruluş bu hizmeti alanında uzman sağlık personeli ve yetkinlik kriterlerine sahip sağlık tesisinden en uygun fiyata ve en kısa sürede temin edebilmektedir. Aracı kuruluşlar tedavi ve maliyet planlamasını, hasta verilerini güvenli bir şekilde sağlık hizmeti sunucusuna iletilmesini sağlamalıdır. Ayrıca tüm sürecin hatasız ve daha az maliyetle yürütülmesinden, hastalara ve yakınlarına transfer hizmetlerinin verilmesi gibi konulardan da sorumludurlar. Kısacası hastaların sağlık hizmeti almaları amacıyla evlerinden alınarak tüm işlemlerin yürütülmesi ve tedavi bitiminde evlerine bırakılma süreçleri aracı kurumlar tarafından yürütülmektedir.

4.2.1. Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşların Görev ve Sorumlulukları

Aracı kuruluşların görev ve sorumlulukları aşağıda sıralanmıştır.

- Hastane, sağlık kuruluşu ve hekim seçiminde hastalara asistanlık yapmak.
- Hastane ve hekim iletişimini sağlamak.
- Hastanın ihtiyacına ve sağlık durumuna bağlı tıbbi amaçlı seyahat programı düzenlemek.
- Vize işlemlerini yürütmek.
- Hasta ve yakınlarının transfer hizmetlerini yürütmek.
- Tercümanlık hizmeti vermek.
- Konaklama ve seyahat işlemlerini organize etmek.
- Tedavi sürecinin planlanması ve yönetilmesiyle ilgili hastaya destek sağlamak.
- Hastanın sağlık hizmeti aldığı sağlık kuruluşuna ilk gelişinde hastaya refakat etmek (Görsel 4.6).
- Süreç esnasında ortaya çıkan anlaşmazlıklarla ilgili çözüm üretmek.
- Hasta ve yakınlarını her aşamada bilgilendirmek.
- Hasta ve yakınlarının telefon, internet vb. iletişim konularında yaşayabilecekleri sorunlarla ilgili çözüm üretmek.
- Epikriz (çıkış özeti) raporlarının istenilen yabancı dilde hazırlanmasını sağlamak ve hastaya teslim etmek.
- Ödeme ve fatura süreçlerini yönetmek.

Görsel 4.6: Hastaya refakat eden sağlık personeli

- Hasta ve yakınlarına alışveriş konusunda yardımcı olmak.
- Şehirde gezip görülecek yerlerle ilgili planlama yapmak.
- Hastanın ve yakınlarının geri dönüş işlemlerini planlamak ve organize etmek.
- Olası adli ve idari işlemlerde yardımcı olmak.

Sağlık turizminde sağlık hizmeti sunucuları çoğunlukla aracı kuruluşlarla çalışmaktadır. Aracı kuruluşlar uluslararası hastanın yurt dışında tedavi göreceği sağlık kuruluşlarının en kaliteli ve ucuz olanını seçer. Seçtiği sağlık kuruluşunun JCI, Türkiye Sağlık Hizmetleri Kalite ve Akreditasyon Enstitüsü (TÜSKA) gibi kuruluşlar tarafından akreditasyon standartlarına sahip olması önemlidir. Akreditasyon standartlarına sahip sağlık kuruluşu hastanın güvenliğinin sağlanması, olası risklerin azalması ve kaliteli sağlık hizmeti anlamına gelmektedir.

Türkiye’de 6 Ekim 2021 tarihine kadar yedi sağlık kurumu TÜSKA tarafından akredite edilmiştir.

Bilgi Kutusu

4.2.2. Sağlık Turizminde Aracı Kurumların Yerine Getirmesi Gereken İşlemler

- Sağlık turizminde aracı kurumlar hastanın talepleri doğrultusunda yönlendirme yaparken sağlık kurumları konusunda tarafsız olmaları, belli bir sağlık kurumuna yönlendirme açısından baskı yapmalarını gerektirir.
- Aracı kurumlar hastaya talepleriyle ilgili bilgi verirken tıp konusunda yetkinliğe sahip sağlık çalışanını kadrolarında bulundurmalıdır.
- Hastanede uygulanacak tedavi ile ilgili süreç hasta ile paylaşılmalıdır (Görsel 4.7).
- Aracı kurumun yönettiği süreç hastanın tercihleri doğrultusunda olmalıdır.
- Aracı kurumlar hasta ile birlikte yönetecekleri bu süreçte sağlık turizmi akreditasyon kriterlerine sahip hastaneleri tercih etmelidir.
- Sağlık turizminde aracı kurumlar hastalarla daha kolay bir iletişim kurmak için web sitesini kullanarak bilgilendirme yapmalıdır.
- Aracı kurumların iş birliği kurdukları hastanelerin mutlaka sağlık turizm birimi ve tercüman hizmeti olmalıdır.
- Aracı kurumlar uluslararası hastalara hastanelerin sunduğu hizmetlerle ilgili detaylı bilgi vermelidir.
- Aracı kurumlar hasta ile bilgi paylaşım sürecinde bilimsel, kolay, anlaşılır bir dil ve kontrol listesi kullanmalıdır.
- Hastaya uygulanacak tedavi ile ilgili fiyat listesi hakkında bilgi vermelidir.
- Hasta verilerinin ve tıbbi bilgilerinin hastaneye iletiliğinin ve değerlendirildiğinin bilgisi hastaya verilmelidir.

Görsel 4.7: Tedavi sürecinin hasta ile paylaşılması

- Tedavi planı kararlaştırıldıktan sonra hastadan onam alınmalıdır (Görsel 4.8).

Görsel 4.8: Onam alınan hasta

- Tedavi sonrasında rehabilitasyon gerekli ise bu süreç ile ilgili hastaya bilgi verilmelidir.
- Aracı kurum ödeme ve iade seçenekleriyle ilgili tüm olasılık koşullarını hastaya açıkça belirtmelidir.
- Vize başvurusu için gerekli tüm destek sağlanmalıdır.
- Uluslararası hastanın ve refakatçisinin önerilen hastaneye nasıl ulaşabileceğine dair uçuş planı, transfer basamakları, karşılama gibi tüm süreç aracı kurum tarafından koordine edilmelidir.
- Hasta ve refakatçisinin konaklama rezervasyonları, alışveriş turları, şehir turları vb. tüm hizmetleri koordine edilmelidir.
- Planlanan tüm sürecin değişmesi ya da iptal edilmesiyle ilgili tüm sorumluluk ve yükümlülükler hastaya açıklanmalıdır (Görsel 4.9).

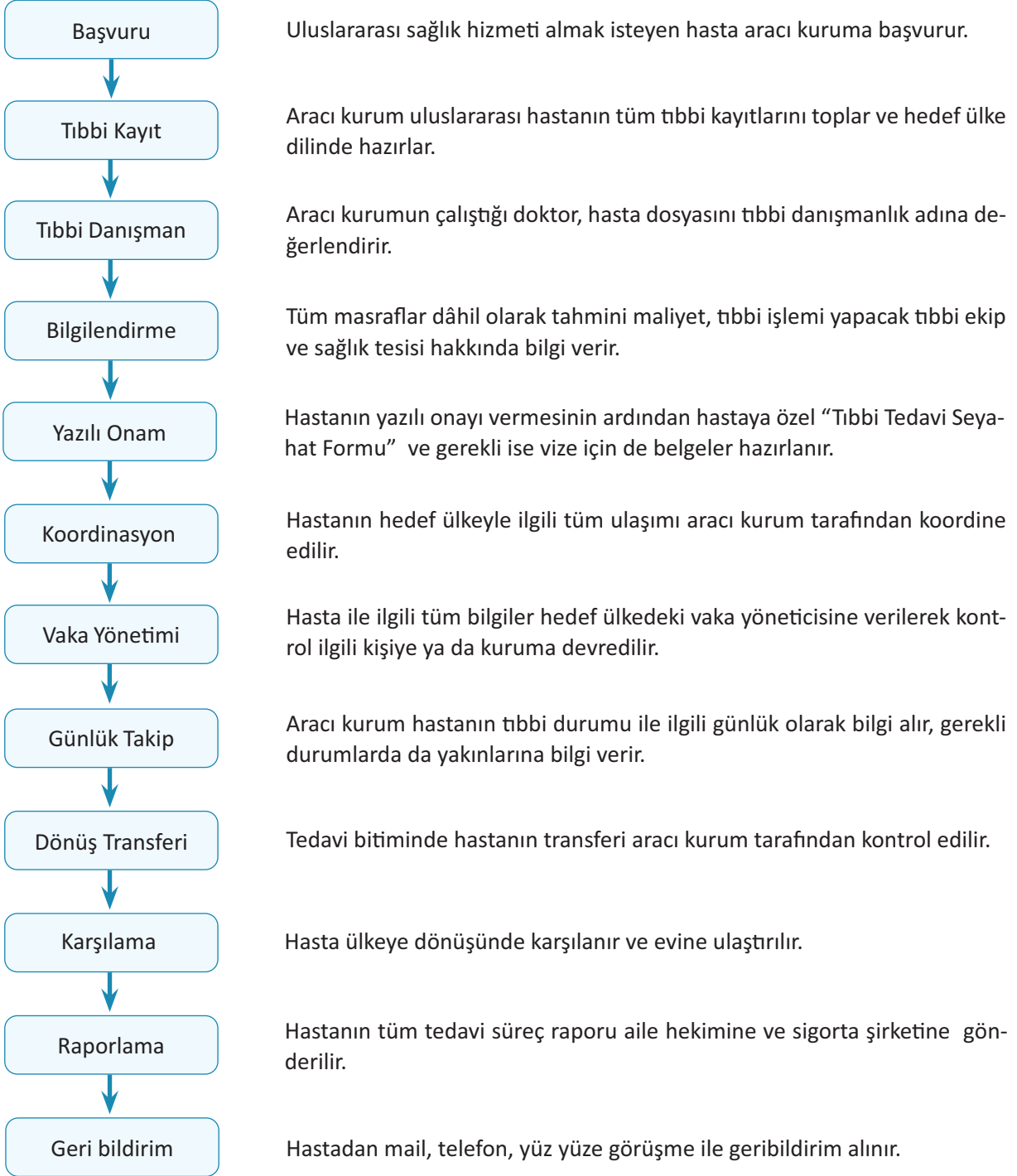
Görsel 4.9: Süreçle ilgili bilgi alan hasta

- Tedavi ile ilgili tüm süreç tamamlandıktan sonra gerekli dokümanların hastanın sigorta şirketine ulaştırılması sağlanmalıdır.
- Süreç tamamlandıktan sonra hasta ve yakınlarının süreçle ilgili geri bildirimlerinin hastane ve SA-TURK (Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu) ile paylaşılması sağlanmalıdır.

4.2.3. Sağlık Turizmindeki Aracı Kurum/Kuruluşların Genel İşleyişi

Aracı kurumlar, sağlık hizmeti sağlayıcıları ve uluslararası hastalar arasındaki süreci disiplinli bir şekilde yürütmelidir (Şema 4.4).

Şema 4.4: Aracı kurum/kuruluş genel işleyişi

4.2.4. Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşları Talep Nedenleri

Uluslararası hastalar istedikleri sağlık hizmetini en uygun fiyata ve en güvenli şekilde almak ister. Bu hizmeti kendileri araştırma yaparak, bu hizmeti verebilen hastane ile direkt iletişime geçerek ya da tecrübeli yetkili bir kurumdan alabilir. Uluslararası hastaların sağlık turizm sektörünü iyi bilen, aynı işi çok defa yapan, tecrübeli aracı kurumlardan hizmet alması tercih sebebidir (Şema 4.5).

Şema 4.5: Neden Aracı Kurum?

Sıra Sizde

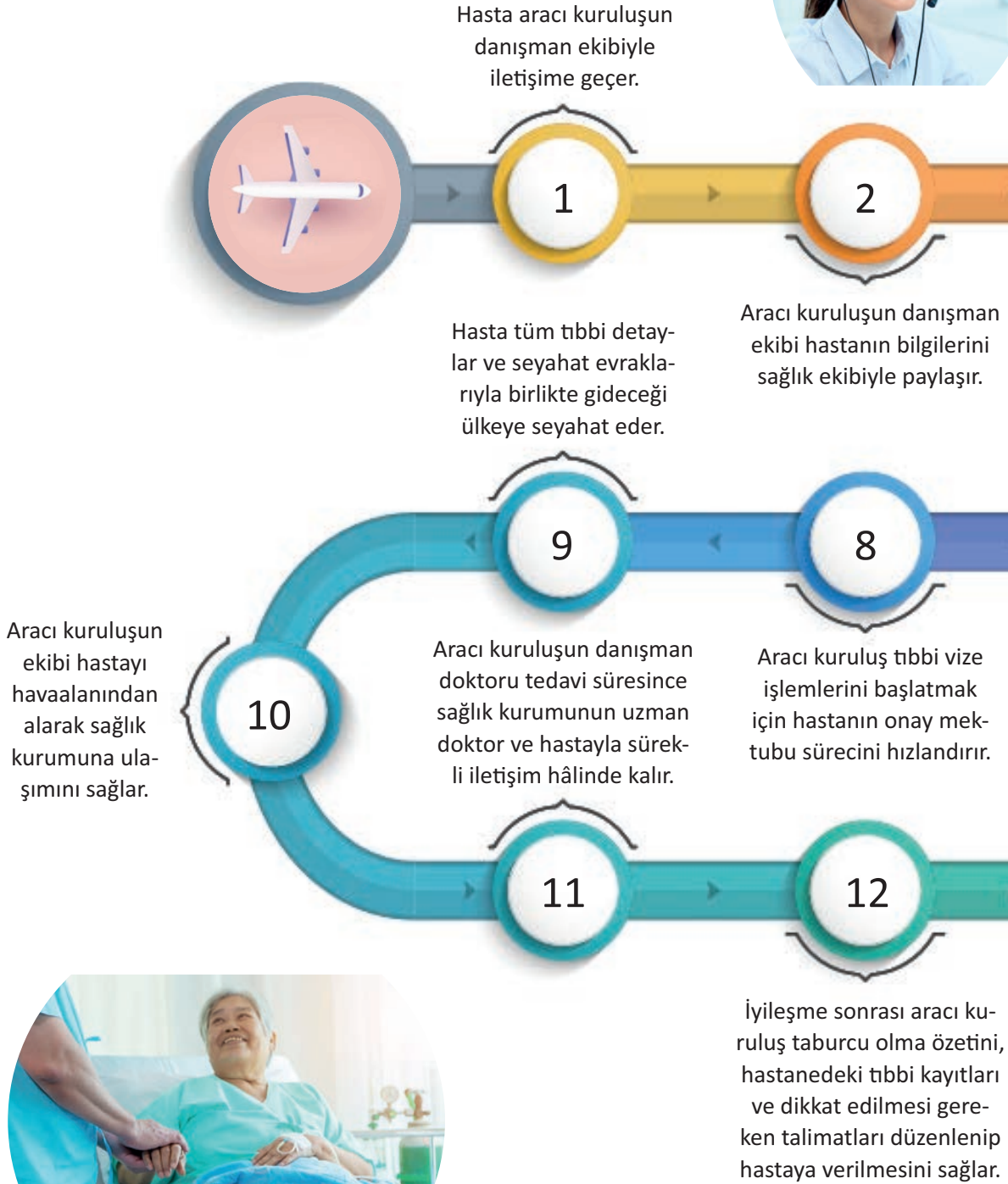
Aşağıda sağlık turizm sürecini aracı kurum ile yöneten hastalarla ilgili iki örnek olay verilmiştir.

- A.** Aracı kurum İngiliz hasta David'e tedavi süreciyle ilgili bilgilendirmeyi yapmıştır. Tedaviyi kabul eden David imzalamak üzere eline aldığı dosyadaki yazılanları anlamadığını belirtmiştir.
- B.** Saç ektirme tedavisini tamamlayan Peter eline aldığı faturayı görünce çok şaşırmıştır. Tedavi başlangıcındaki fiyat ile fatura bedeli arasında çok fark vardır.

Verilen olayları dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sağlık turizmi aracı kurumların hizmet sunumunda yapmış olduğu hatalar nelerdir? Bu hataların kaynağı nelerdir?
2. Sağlık turizmi aracı kurumun hizmet sunumu kalitesinin artırılması için neler önerirsiniz?

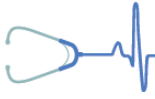
Aracı Kuruluş Tarafından Yönetilen Sağlık Turizm Süreci

Eğer gerekirse aracı kuruluşun doktorları, hastanın ülkesindeki danışman doktorlarıyla iletişime geçer.

ETKİNLİK

ETKİNLİK: Sağlık Turisti Oluyorum

YÖNERGE

- Oyunda 9 öğrenci rol alır.
- Bir öğrenci hasta, iki öğrenci hasta yakını, üç öğrenci aracı kurum çalışanı, üç öğrenci hastane çalışanı rolündedir.
- Rol alan öğrencilere rolleri ile ilgili hazırlık yapmaları için süre tanınır.
- Öğrencilerin rollerine sağlık turizm aracı kurumların genel işleyiş basamaklarına dikkat ederek hazırlanmaları istenir.
- Diğer öğrenciler oyundan sonra yapılacak tartışmaya katılabilmek için oyuncuları dikkatle izler.

ROL YAPMA

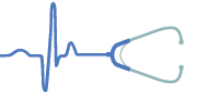
Hasta: A. 48 yaşında cerrahi operasyon yaptırmak isteyen yabancı bir hastadır. Ülkesinde çok pahalı olmasından dolayı ameliyatı Türkiye’de yaptırmaya karar verir. Hasta Türkiye’ye ilk defa gideceğinden dolayı endişe duymaktadır. Türkiye’ye iki yakını ile gidecek olan A. bu süreci takip etmesi için B. adlı aracı kuruma başvurur.

Aracı Kurum Personeli: Personel , A. adlı hasta ile iletişime geçerek hastaya süreçle ilgili bilgi verip sağlık kurumuna yönlendirir. Ameliyatı kabul eden hastanın onayı alındıktan sonra vize işlemlerine başlanır. Aracı kurum çalışanları tüm süreçte hastanın yanındadır. Personel, hasta ve yakınlarını evlerinden alarak hastaneye ulaşımlarını sağlar.

Hastane Personeli: Personel, hasta ve yakınlarını hastane girişinde karşılar. Hastaya ameliyat süreci hakkında bilgi verir. Tedavi onayı alınan hasta hastane odasına çıkarılır. Hastane kuralları ile ilgili bilgi verilir. Hasta tüm süreçte yalnız bırakılmaz.

Tartışma Sorusu

- İzlediğiniz tiyatrodaki eksik gördüğünüz konular nelerdir?

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

1. Aşağıda verilen sağlık turizmi aracı kurum/kuruluşlarla ilgili bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Uluslararası hastalar ile sağlık hizmeti sağlayıcıları arasındaki iş birliğini sağlar.
- B) Uluslararası sağlık turizmi aracı kurum/kuruluş olabilmenin hiçbir şartı yoktur.
- C) Görev ve sorumluluklarını yerine getirirken yasal ilke ve standartlara dayalı işlem yapmaktadırlar.
- D) Sağlık turisti ve yakınlarının konaklama hizmetini de yürütmektedirler.
- E) Asistan firmalar aracı kuruluşlardan biridir.

2. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası sağlık turizm aracı kurum/kuruluşların yetkinlik kriterlerinden değildir?

- A) En az iki dilde 7/24 gelen çağrılara cevap verebilecek alt yapıya sahip olmak.
- B) Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi'ne sahip en az üç sağlık tesisi ile anlaşma imzaladığını belgelemek.
- C) A grubu Seyahat Acentesi İşletme Belgesi sahibi olmak.
- D) Gelen çağrılara cevap verecek personel dışında en az iki yabancı dil bilen personel daha çalıştırmak.
- E) Seyahat sigortasına sahip olmak.

3. Uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşları yabancı dil yeterliliğinde Avrupa Dil Portfolyosu'nda yer alan dil düzeyinde hangi seviyeyi gösterir belgeye sahip olması gerekmektedir?

- A) B2   B) B1   C) A1   D) A2   E) B3

4. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi aracı kurum/kuruluş çeşitlerinden değildir?

- A) USHAŞ
- B) Asistan firmalar
- C) Danışman firmalar
- D) Seyahat acenteleri
- E) Sağlık hizmeti sağlayıcı gruplar

5. Aşağıdakilerden hangisi poliçe sahibi kişilerin sigorta şirketleri ile irtibatlarındaki ilk aracı kuruluştur?

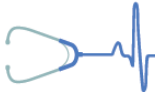
- A) Seyahat acenteleri
- B) Sağlık hizmeti sağlayıcı gruplar
- C) Asistan firmalar
- D) Danışman firmalar
- E) TÜSKA

6. Aşağıdakilerden hangisi aracı kuruluşlarda bulunması gereken özelliklerdendir?

- A) Tercümanlık desteği
- B) Etkili iletişim becerileri
- C) Transfer hizmeti
- D) Problem çözme yeteneği
- E) Hepsi

7) Aşağıdakilerden hangisi aracı kurumların görev ve sorumluluklarından değildir?

- A) Hasta ve hekim arasındaki iletişimi sağlamak.
- B) Vize işlemlerini yürütmek.
- C) Konaklama hizmetlerini organize etmek.
- D) Fatura ve ödeme süreçlerini yönetmek.
- E) Hastane denetimini yapmak.

8. Aşağıdakilerden hangisi aracı kurumların yerine getirmesi gereken işlemlerden değildir?
- A) Kadrolarında tıp konusunda yetkinliğe sahip sağlık çalışanı bulundurmak.
B) Tedavi sürecini hasta ile paylaşmak.
C) Sağlık kurumu seçiminde hastaya baskı oluşturmak.
D) Tedavi ile ilgili fiyat listesi hakkında bilgi vermek.
E) Tedavi kararlaştırılması sonrası hastadan onam almak.
9. Aşağıdakilerden hangisi aracı kurumların genel işleyiş basamaklarından değildir?
- A) Yazılı onam
B) Vaka analizi
C) Bilgilendirme
D) Başvuru
E) Tıbbi danışmanlık
10. Aşağıdakilerden hangisi uluslararası hastaların aracı kurum seçme nedenlerinden biri değildir?
- A) Maliyetli çözümler bulmak.
B) Tıbbi olmayan işlemlerde de yardım almak.
C) Tüm işlemleri tek muhatap tarafından yönetmek.
D) Tüm işlemlerde tecrübeli yardım almak.
E) Tedavi sonrası takip sürecini problemsiz yürütmek.
11. Sağlık turizm aracı kuruluşlar kaç yılda bir denetlenir?
- A) Bir
B) İki
C) Üç
D) Dört
E) Beş
12. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi aracı kuruluşların hastane seçim kriterlerinden değildir?
- A) Akreditasyon standartlarına sahip olma.
B) Tüm tıbbi bölümlere sahip olma.
C) Alanında uzman sağlık personelleri bulundurma.
D) Sağlık turizm birimine sahip olma.
E) Tercümanlık hizmeti verme.
13. Uluslararası Sağlık Turizm Yetki Belgesi hangi kurum tarafından verilmektedir?
- A) JCI
B) TÜSKA
C) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
D) USHAŞ
E) SATURK
14. Aşağıdakilerden hangisi sağlık turizmi aracı kuruluşların yürüttüğü sürecin son basamağıdır?
- A) Başvuru
B) Geri bildirim
C) Danışmanlık
D) Raporlama
E) Tıbbi kayıt
15. Sağlık turizm aracı kuruluşlar hangi kurum tarafından denetlenmektedir?
- A) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
B) T.C. Sağlık Bakanlığı
C) TÜSKA
D) T.C. Ticaret Bakanlığı
E) SATURK

5. ÖĞRENME BİRİMİ

Sağlık Turizminde Devlet Desteği ve Teşvikler

► NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Devlet Tarafından Sağlık Turizmi Alanında Verilen Destek ve Teşvikleri
- Sağlık Turizmi Alanında Devlet Desteği ve Teşviklerinin Etkileri

► TEMEL KAVRAMLAR

- destek / teşvik
- teşvik çeşitleri
- döviz Kazandırıcı hizmet ticaretinin desteklenmesi hakkında 2015/8 numaralı karar

► KONULAR

- 5.1. SAĞLIK TURİZMİ ALANINDA VERİLEN DEVLET DESTEKLERİ VE TEŞVİKLERİ
- 5.2. DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMET TİCARETİNDE SAĞLIK TURİZMİ

5. SAĞLIK TURİZMİNDE DEVLET DESTEĞİ VE TEŞVİKLERİ

Turizm sektörünün önemli bir bileşeni olan sağlık turizmi, bölgesel bir kalkınma aracı olarak da rol aldığı için dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemi giderek artmıştır. Türkiye’de hem sağlık turizmi potansiyelini değerlendirmek hem sağlık turizmi pazarından pay almak hem de turizm ürününü çeşitlendirmek adına sağlık turizmine yönelik faaliyetlerin çoğu devlet teşviki ile desteklenmektedir. Mal ihracatının yanı sıra hizmet ihracatında da sürdürülebilir artışın sağlanmasına yönelik tedbirleri alma görevini yürütmekte olan T.C. Ticaret Bakanlığı, 2011 yılından itibaren hizmet sektörlerine yönelik kapsamlı devlet yardım programları uygulamaktadır.

Devlet teşvik sisteminin temel amacı ve işlevi elde olan kıt kaynakların seçici bir şekilde tayin ve tespit edilen ekonomik faaliyetlere tahsis edilmesi ve bu yolla yatırım, üretim, istihdam ve ihracatın artırılmasıdır.

5.1. SAĞLIK TURİZMİ ALANINDA VERİLEN DEVLET DESTEK VE TEŞVİKLERİ

Hazırlık Çalışmaları

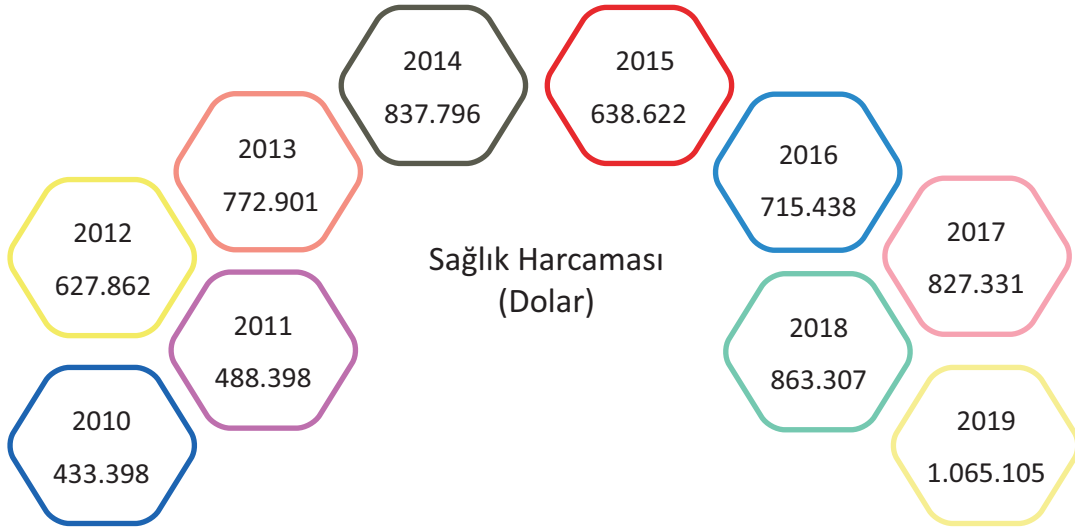
1. Sizce sağlık turizminin teşvik edilmesini ve korunmasını gerektiren nedenler nelerdir?
2. Türkiye’ye gelen sağlık turisti sayısının artırılması için neler yapılabilir?

Tüm dünyada turizm politikalarının önemli konularından biri hâline gelen sağlık turizmi, ekonomik anlamda ülke gelirine değer katmakta ve var olan mevcut imkânların da kullanımını sağlayarak sadece “sağlık” olarak değil diğer turizm aktivitelerini de içinde barındıran fırsatlar sunmaktadır (Görsel 5.1).

Görsel 5.1: Sağlık turizmi amaçlı seyahat eden kişiler

Kaliteli, ulaşılabilir ve uygun fiyatlı sağlık hizmeti arayan hasta seyahatlerinden oluşan sağlık turizmi faaliyetlerinde dünya genelinde her yıl toplam 608 ile 635 milyar dolar arasında harcama yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu amaçla Türkiye’yi ziyaret eden kişi sayısı 2010 yılında 163.252 kişiden 2019 yılında 662.087’e, gelir ise 433 milyon dolardan bir milyar doların üzerine çıkmıştır (Görsel 5.2).

Görsel 5.2: Yıllara göre Türkiye'nin sağlık turizmi geliri

Türkiye'de hem sağlık turizmi potansiyelini iyi bir şekilde değerlendirmek ve sağlık turizmi pazarından pay almak hem de turizm sektörünü çeşitlendirmek adına sağlık turizmine yönelik faaliyetler devlet teşviki ile desteklenmektedir. Katma değeri oldukça yüksek olan sağlık turizmi sektörünün gelişiminde son yıllarda izlenen olumlu ulusal politikalar, verilen devlet destekleri ve teşvikler önemli rol oynamıştır.

Teşvik kavramı kelime anlamı olarak isteklendirme, özendirme şeklinde belirtilir. Ekonomi literatüründe ise "Belirlenmiş olan ekonomik faaliyetlerin diğer faaliyetlere göre oran olarak daha fazla ve hızlıca gelişiminin sağlanması amacıyla devlet tarafından çeşitli yöntemler uygulanarak karşılıklı veya karşılıksız, maddi veya gayri maddi destek vermektir." şeklinde geçmektedir.

Devlet teşviklerinin amaçları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İhracatı, döviz kazandırıcı işlemleri ve uluslararası rekabet gücünü artırmak.
- Yeni kurulmuş endüstrileri korumak ve dünya pazarına açılmasını sağlamak.
- Bölgelerarası dengesizlikleri gidermek.
- Belirli ürün, hizmet ve sanayi gruplarının rekabet avantajını artırmak.
- Geri kalmış bölgelere yatırımları özendirerek gelişmişlik farklarını azaltmak.
- Ülke içindeki yatırım hacmini artırmak.
- Vergilerin ekonomik kararlar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri azaltmak/gidermek.
- Ekonomik istikrar sağlamak, refah düzeyini ve istihdamı artırmak.

5.1.1. Devlet Teşviklerinin Sınıflandırılması

Teşvikler amaçlarına, kapsamalarına, kullanılan araçlarına, kaynaklarına ve verilmiş aşamalarına göre olmak üzere farklı şekillerde sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Veriliş Amaçlarına Göre Devlet Teşvikleri

Veriliş amaçlarına göre teşvikler kendi içinde genel amaçlı ve özel amaçlı teşvikler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Genel amaçlı teşvikler, ekonominin genelinde meydana gelen bir sorun nedeni ile yapılan düzenlemeler olup bütün bölge ve sektörler için yapılan teşviklerdir.

Özel amaçlı teşvikler, kendi içinde bölgesel ve sektörel teşvikler olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır. **Bölgesel teşvikler** herhangi bir bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla parasal ya da ayni (nesnel) olarak verilen teşvikler olup amaç bölgelerarası gelişmişlik farkının azaltılmasıdır. 1980'li yıllarda Türkiye'de sistemli teşvik sisteminin uygulanması, özellikle doğu illerindeki yatırımların desteklenmesi ile olumlu adımların atıldığı söylenebilmektedir (Akdeve ve Karagöl, 2013). Türkiye'de bölgesel dinamikler sayesinde kalkınmanın sağlanması amacıyla 1950'li yıllardan itibaren birtakım projeler hayata geçirilmiştir. GAP (Güney Anadolu Projesi), DAP (Doğu Anadolu Projesi), DOKAP (Doğu Karadeniz Projesi) ve KOP (Konya Ovası Projesi) söz konusu projelere örnek olarak gösterilebilmektedir. **Sektörel teşvikler** herhangi bir sektörün geliştirilmesine yönelik verilen teşviklerdir.

Veriliş Araçlarına Göre Devlet Teşvikleri

Parasal teşvikler, işletmelere doğrudan finansman desteği sağlamak amacıyla karşılıklı/karşılıksız olarak verilen teşviklerdir (Görsel 5.3). Karşılıksız parasal teşvikler doğrudan hibe şeklinde ya da prim şeklinde ve doğrudan varlık alımı ile ilgili ya da gelir sağlamaya yönelik olabilmektedir. Parasal teşvikler kamunun, yatırımcıların gerçekleştirmeyi planladıkları yatırım projelerine doğrudan katkı sağlaması şeklinde gerçekleşmektedir. Uygun koşullu krediler ile hibeler uygulanan en yaygın parasal teşvikleri oluşturmaktadır. Örneğin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomideki rolünü ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini artırarak sanayide uyumunu sağlamak amacıyla KOBİ'lerin yerli ve milli imkânlarla üretim yapabilmeleri için gerekli parasal teşvik ve desteği verir.

Görsel 5.3: Parasal teşvik

Ayni teşvikler, devlet tarafından yatırım yerinin seçiminde daha sağlıklı karar verme ve yatırımların yönlendirilmek istenen alana kaydırılmasında işletmelere destek sağlamak amacıyla karşılıksız ya da düşük bir ücret karşılığı yapılan yardımlardır. Genelde bedelsiz ya da belirli bir dönem bedel alınmamak kaydıyla kamu arsa ve arazilerinin yatırım için tahsis edilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

Vergi teşvikleri, bazı sektörleri desteklemek amacıyla düşük vergi uygulaması, vergi istisnası, vergi muafiyeti ve vergiye tabi gelirlere bazı indirimler gibi teşviklerdir.

Garanti ve kefaret teşvikleri, bazı sektörlerin finansman ihtiyacının devlet tarafından dolaylı olarak karşılandığı teşviklerdir. Finansman ihtiyacı olan işletmeye doğrudan kredi vermek yerine kredi kullanacağı bankaya işletme için gerekli teminat verilmektedir. Kısaca bu teşvikte devlet işletmeye kefil olmaktadır.

Diğer teşvikler, işletme için gerekli alt yapının hazırlanması ve yatırım öncesi hizmetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla devlet tarafından verilen teşviklerdir. Bu tür teşviklere yatırım öncesi hizmetler, finansman kaynakları, yatırım projesi hazırlama/yönetme, piyasa araştırması, hammadde ve altyapı durumu, pazarlama teknikleri, eğitim, kalite kontrol geliştirme teknikleri ile ilgili yardımlar ve ayrıcalıklı kamusal anlaşmalar örnek gösterilebilir.

Teşvik kavramı yerine bazı uluslararası anlaşmalarda **sübvansiyon**, **devlet yardımları** gibi kavramlar kullanılabilir. Devlet destekleri, ülke ekonomisinde oluşan sıkıntılardan firmaların en az etkilenmesini sağlamak ya da ekonominin daha da güçlenmesi için firmalara yardımda bulunduğu sistemdir.

Türkiye'nin döviz kazanması için hizmet sektörlerindeki uluslararası rekabette güç kazanmak, gelirlerin artması, dış pazara açılma ve markalaşma amacıyla Türkiye'deki kuruluşların bazı faaliyetlerinin giderlerinin devlet tarafından karşılanması söz konusudur.

Sıra Sizde

2019 yılında başlayan Corona virüs salgınının ekonomik hayata ve istihdama verebileceği hasarları en aza indirmek amacıyla verilen kararlar doğrultusunda kayıtlı çalışan sayısını azaltmayan işletmelerin sermaye ihtiyaçlarını karşılamak için kamu bankaları (Halkbank, Ziraat Bankası ve Vakıfbank) başta KOBİ'ler olmak üzere İşe Devam Kredi Desteği'ni hayata geçirdi.

Yukarıda bahsedilen kredi desteği verilmiş amaçlarına göre hangi sınıf desteğe girmektedir?

5.1.2. Devlet Teşviklerinin Temel Özellikleri

Devlet teşviklerinin temel özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Devlet tarafından sağlanmaktadır.
- Parasal ve aynı (nesnel) yardımlar olabileceği gibi uygulamaya yönelik kolaylıklar da olabilmektedir.
- Teşviklerden genelde kamu iktisadi teşebbüslerinin yararlandığı gözlenirse de asıl yararlanması istenen kesim özel sektördür.
- Devlete doğrudan katkısı olmayıp tersine belirli bir maliyet söz konusudur.
- Teşvikler; belirlenen yatırımların maliyetini, bölgesini, sektörünü, büyüklüğünü ve zamanlamasını etkilemektedir.
- Üretim, istihdam, dış ticaret gibi ekonomik amaçların yanında göç ve çevre gibi sosyal amaçlı da olabilir.

5.1.3. 2015/8 Sayılı "Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar

Türkiye'de sağlık turizmi ile ilgili destek ve teşvikler için T.C. Ticaret Bakanlığı (Görsel 5.4) 2015/8 sayılı "Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar" la birlikte 2564 sayılı "Döviz Kazandırıcı Hizmet Sektörleri Markalaşma Destekleri Hakkında Karar" 20.05.2020 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sağlık turizmine yönelik destekler, yürürlüğe giren bu karar ile hibe destekleri kapsamında düzenlenmiştir.

Karar, Türkiye'de döviz kazandırıcı hizmet gelirlerinin artırılması ve hizmet sektörlerinin uluslararası rekabet gücünün yükseltilmesi amacıyla sağlık kurum ve kuruluşlarının gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderlerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanması ile ilgili uygulama usul ve esaslarını belirlemektedir.

Görsel 5.4: T.C. Ticaret Bakanlığı logosu

Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında 2015/8 numaralı Karar sağlık turizmi, bilişim, film ve eğitim sektörlerine verilen pazara giriş, yurt dışı tanıtım, yurt dışı birim, belgelendirme, ticaret heyeti, alım heyeti ve danışmanlık desteklerini kapsamaktadır.

Türkiye’de sağlık sektöründe faaliyet gösteren, uluslararası hizmet sunum altyapısına sahip T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından ruhsatlandırılmış kamu hastaneleri, özel hastaneler veya üniversite hastaneleri ile sağlık turizmi şirketleri bu destek kapsamındadır. Devlet tarafından verilen bu destekler **hibe** niteliğindedir yani geri alınmaksızın karşılıksız olarak verilir.

Tebliğ kelimesi Türk Dil Kurumuna göre “duyurma, bildirme, haber verme” anlamına gelmektedir. Hukukta Tebliğ, kanunların nasıl anlaşılması, uygulanması gerektiği konusunda ilgili Bakanlıkça yapılan genel açıklamalardır.

Bilgi Kutusu

T.C. Ticaret Bakanlığının Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi tebliğine göre sağlık turizmine yapılan hibe destekleri aşağıda sırasıyla verilmiştir.

- Tescil ve Koruma Desteği
- Rapor ve Yurt dışı Şirket Alımına Yönelik
- Danışmanlık Desteği
- Belgelendirme Desteği
- Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği
- Yurt dışı Birim Desteği
- Danışmanlık Desteği
- Acente Komisyon Desteği
- Tercümanlık Hizmetleri Desteği
- Hasta Yol Desteği
- Münhasıran (özellikle) yurt dışına yönelik olarak yurt içinde gerçekleştirilen tanıtım ve eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi

5.1.4. Sağlık Turizmi Alanında Verilen Devlet Desteği ve Teşviklerin Alana Etkileri

Sıklıkla medikal turizm olarak da adlandırılan sağlık turizminin iki temel amacı vardır. Birincisi, gelir durumu yüksek olan ülkelerdeki insanların kentleşme ile artan çeşitli sağlık sorunlarından kurtulmalarına aracılık etmek, ikincisi de ülkenin iç ve dış turizmini canlandırarak çeşitli katma değerler yaratmak ve toplam ulusal gelire katkıda bulunmaktır. Sağlık turisti normal turistten getirisinden 3 ile 10 kat fazla bir getiriye sahiptir. Türkiye’ye gelmesi beklenen sağlık turistlerinin niteliği önemlidir. Seçilecek hedefin pazarlara getiriye yüksek olan ürünler/hizmetlerden seçilerek diğer ülkelere farklılıklar ön plana çıkarılarak markalaşmaya önem verilmelidir.

Sağlık turizmini genel turizmden ayıran özellikler şunlardır:

- Sağlık turizmi merkezine “insan sağlığını” alır.
- Daha karma ve komplekstir. Memnuniyeti sağlamak için ekstra dikkat, donanım ve çaba gerektirir.
- Planlı ve programlı ilerlemesi gerekir.

Ekonomik açıdan bakıldığında sağlık turizmi bir adım öne çıkmaktadır çünkü bir **sağlık turisti normal bir gezi için gelen turiste oranla daha fazla döviz bırakmaktadır**. Sağlık turizm gelirleri, genel turizm gelirleri içerisinde en önemli paya sahip olan kalem olarak görülmektedir.

Sağlık turizmini diğer turizm alanlarından ayıran en önemli faktörlerden biri yukarıda belirtildiği gibi ülkeye daha fazla gelir bırakması olarak nitelendirilebilir. Bununla birlikte ekonomik bir gösterge olarak sağlık turizmi, pek çok ülkenin gayri safi milli hasılasında belirgin bir rol oynar, istihdam yaratır, yatırımı çeker ve dış ticaret dengesini geliştirir (Görsel 5.5).

Görsel 5.5: Sağlık turizminin ülke ekonomisine etkisi

Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) bir ülkede ikamet eden kişilerin elde ettikleri toplam gelirdir. Bir ülkenin vatandaşları tarafından bir yılda gerek o ülkede gerekse diğer ülkelerde üretilen nihai malların piyasa değeridir.

Bilgi Kutusu

Ortadoğu, Avrupa, Balkanlar ve Afrika'nın ortasında bulunan Türkiye'nin sahip olduğu alanında uzman hekim ve sağlık çalışanı, ulaşım kolaylığı ve yüksek sağlık teknolojisi sayesinde sağlık turizminde öncü ülke olabilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

Sağlık turizmi alanında da diğer devlet desteklerinde olduğu gibi hedef pazarlar bulunur. Bu konuda önemli potansiyelleri olduğu düşünülen, sağlık turizmine ihtiyacı olduğu varsayılan ve öncelikli hedefler olarak belirlenen ülkeler aşağıda verilmiştir.

- İngiltere
- Rusya
- Türkmenistan
- Almanya
- Ukrayna
- Özbekistan
- Bosna Hersek
- Azerbaycan
- Irak
- Bulgaristan
- Gürcistan
- Katar
- Sırbistan
- Kazakistan
- Kuveyt
- Romanya
- Kırgızistan
- Cezayir

Ülkeler de sağlık turizmi konusunda küresel rekabette yerlerini ayırabilmek adına sağlık hizmeti sunucularına destekler sağlamaktadır. Türkiye’de de T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından sağlık turizmi sektörüne yapılan destek ve teşvikler ile Türkiye’nin sağlık turizmi konusunda küresel rekabette yerini alması ve sağlık turizminde cazibe merkezi olması amaçlanmaktadır. Sağlık turizminin gelişiminde ve sektörün başarısının sürdürülebilir olmasında devlet teşvik ve destekleri önemli bir yer tutmaktadır. Sağlık turizminde devlet desteği ve teşvikleri uygulama alanında uluslararası rekabet gücünü artırır, bölgesel gelişmeyi sağlar, istihdam yaratır ve ekonomik kalkınmayı destekler.

Sıra Sizde

Avrupa ülkelerinden sağlık hizmeti almak amacıyla Türkiye’yi tercih edenlerin sayısı hayli fazla olsa da en çok talep Almanya’dandır. Almanya aynı zamanda sağlık turizminde hedef ülke olarak belirlenmiştir. Sizce bu durumun sebebi nedir?

ETKİNLİK

Etkinliğin adı : Sağlık Turizmine Verilen Devlet Destek ve Teşvikleri

Yönerge : Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek “Sağlık Turizminde Destek ve Teşvikler” etkinliğini gerçekleştiriniz.

- 1 hafta öncesinden etkinlik için araştırma hazırlığı yapınız.
- Sınıf ortamında U oturma düzeninde 3 farklı masa (istasyon) oluşturunuz.
- 1. İstasyonda sağlık turizmine verilen devlet destekleri hakkında bir broşür, 2. İstasyonda afiş, 3. İstasyonda ise bilgilendirici bir sunum hazırlayınız.
- Sınıf mevcuduna göre 3 grup oluşturunuz.
- Birinci turda sırasıyla 1. 2. ve 3. istasyonlara giderek 6 dakika süre ile o istasyon için belirtilen görevi yerine getiriniz.
- İkinci turda yine aynı sürede istasyon değişikliği yaparak önceki grubun kaldığı yerden etkinliğe devam ediniz.
- Üçüncü tur sonrası her istasyonda yine 6 dakika çalışarak broşür, afiş, sunum hazırlayınız.
- Hazırlanan ürünleri sınıf ortamında kısa bir sunum ile açıklayınız.
- Öğretmen rehberliğinde sınıf, okul panolarında sergileyiniz.

5.2. SAĞLIK TURİZMİ İLE İLGİLİ DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMET TİCARETİ

Hazırlık Çalışmaları

1. Sağlık turizmi amacıyla ülkemize gelen kişilerin sağlık dışında hangi sektörlerle katkısı olabilir?
2. Sizce döviz kazandırıcı hizmetler denince aklınıza hangi sektörler geliyor?

Son yıllarda hizmet ihracatında gözle görünür artış yaşanan hizmet sektörlerinden biri sağlık turizmi olmuştur. Katma değeri oldukça yüksek olan bu sektörün gelişiminde son yıllarda izlenen olumlu ulusal politikalar, verilen devlet destekleri ve teşvikler önemli rol oynamıştır. Türkiye’de turizm sektörünün önemli konularından biri hâline gelen sağlık turizmi, ekonomik anlamda ülke gelirine artı değer katmakla birlikte var olan diğer imkânların da kullanımını sağlayarak sadece “sağlık” olarak değil diğer turizm aktivitelerini de içinde barındıran fırsatlar sunmakta ve ülkeye döviz kazandırmaktadır (Görsel 5.6).

Görsel 5.6: Döviz kazanımı

5.2.1. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar ve Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi ile ilgili devlet teşvikleri T.C. Ticaret Bakanlığının döviz kazandırıcı hizmet ticaretinin desteklenmesi hakkında 2015/8 numaralı karar ile açıklanmaktadır. Bu karar ile Türkiye’nin döviz kazandırıcı hizmet sektörlerinin uluslararası rekabet gücünün geliştirilmesi, hizmet gelirlerinin artırılması, dış pazarlara açılması ve markalaşmasını sağlayabilmek için Türkiye’de yerleşik şirket ve kuruluşların gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin giderlerin **Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan (DFİF)** karşılanması amaçlanır.

Bu Karar kapsamındaki desteklerden Türkiye’de yerleşik işbirliği kuruluşları, eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, sağlık turizmi şirketleri ve ilgili diğer şirketler ile kurum ve kuruluşlar yararlandırılabilir.

Bu Karar’da geçen;

İş Birliği Kuruluşları: Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), İhracatçı Birliği, Ticaret ve/veya Sanayi Odası vb. gibi Bakanlık tarafından belirlenen hizmet sektörlerindeki kuruluşlar,

Sağlık Kuruluşu: İlgili kamu kurumunun izin ve denetiminde sağlık ve/veya bakım alanlarında faaliyet gösteren özel veya kamu sektörü kuruluşunu ya da üniversite sağlık/bakım kuruluşlarını,

Sağlık Turizmi Şirketi: Yurt dışından gelen hastalara rehberlik, danışmanlık ve organizasyon hizmetleri sunan şirketi ifade eder.

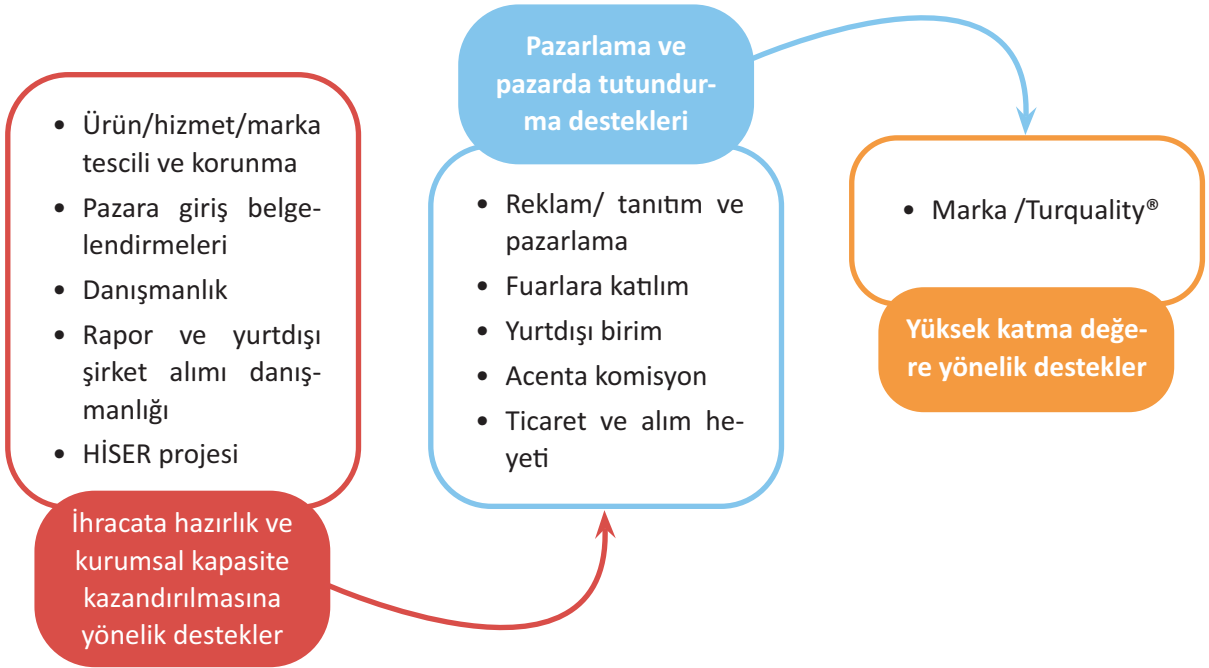
Biliyor
muydunuz ?

Türkiye'nin rekabet avantajına sahip olduğu hizmet sektörlerini bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak bu alanda dış ticaret yaklaşımıyla çalışmalar yapmak üzere **Ticaret Bakanlığı Bünyesinde Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü** kurulmuştur. Konuya ilişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, 07 Temmuz 2021 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

5.2.2. Sağlık turizmi ne Yönelik Destek Unsurları

Türkiye'de sağlık turizmine yönelik verilen destek unsurları aşağıdaki şemada verilmiştir (Şema 5.1).

Şema 5.1: Sağlık turizmi destek unsurları

TURQUALITY® (Turkualiti), dünyanın devlet destekli ilk ve tek markalaşma programıdır. Günümüzde gittikçe ağırlaşan rekabet koşulları ve değişen tüketim kalıpları uluslararası arenada yer almak isteyen şirketleri daha fazla katma değer ve daha fazla pazar payı anlamına gelen güçlü markalar yaratmaya teşvik eder. TURQUALITY® programının odağında, klasik ihracat desteklerinden farklı olarak salt ihracatı artırmak yerine firmaların markalaşma hedeflerine katkıda bulunmak yer alır.

HİSER (Hizmet Sektörü Rekabet Gücünün Artırılması Projesi) Desteği

Sağlık turizmi, bilişim, film, eğitim, yönetim danışmanlığı, yayıncılık ve lojistik sektörlerinden herhangi birinde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar HİSER projelerini düzenleyen işbirliği kuruluşuna başvuru yaparak bir HİSER projesine dâhil olabilirler. Böylelikle başvurusu onaylanan kurum ve kuruluşlar üyesi olunan işbirliği kuruluşların yürüteceği projede yer alarak 3 yıl boyunca faaliyetlere katılabilir. Bu faaliyetlerdeki masrafların %75'i destek kapsamında devlet tarafından karşılanır.

Bilgi Kutusu

a) Ürün/Hizmet/Marka Tescil ve Koruma Desteği

Yurt dışında Sağlık turizmi firmasına ait markanın korunması için yapılan “Marka Tescili (resmi olarak kaydedilmesi)” ve buna ilişkin yapılacak olan başvuru ücretleri ile araştırma, inceleme vb. bütün zorunlu giderlerin %50'sine Bakanlık tarafından geri ödemesiz hibe desteği verilir.

Destek Üst Sınırı: Yıllık 50.000 USD

Destek Oranı : %50-60

Destek Süresi: 4 Yıl

b) Belgelendirme Desteği

Şirketlerin çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesi ve başka bir ülke pazarına giriş yapabilmesi için zorunlu olarak aranan veya pazara girişte avantaj sağlayan belge/sertifikalara ilişkin her türlü belgelendirme giderlerinin %50'sine Bakanlık tarafından geri ödemesiz hibe desteği verilir.

Destek Miktarı: 50.000 USD

Destek Oranı : %50

Biliyor
muydunuz ?

Görsel 5.7: Hacettepe Üniversitesi Hastanesi Akreditasyon Belgesi

Hacettepe Üniversiteleri Hastaneleri, Türkiye’de JCI tarafından akredite edilen “ilk kamu üniversitesi hastanesidir.” 2007 yılında Erişkin Hastanesi ile başlayan akreditasyon serüveni, 2011 yılında İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi ve Onkoloji Hastanesini kapsayarak devam etmiştir. Erişkin Hastanesi, İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi ve Onkoloji Hastanesi hâlen “tek kamu üniversitesi hastanesi” unvanını koruyarak 2021 yılına kadar 4. kez tekrar akredite olmayı başarmıştır (Görsel 5.7).

c) Rapor ve Yurt Dışı Şirket Alımına Yönelik Danışmanlık Desteği

Sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların Bakanlık tarafından uygun görülen kurum ve kuruluşlardan aldığı/yaptırdığı pazar araştırması ve bu araştırmalara ait raporlar ile yabancı şirket alımlarına yönelik danışmanlık hizmetlerine (mali ve hukuki danışmanlık dâhil) ilişkin yapılan ödemelerin %60’ına Bakanlık tarafından geri ödemesiz hibe desteği verilir. Bu desteğin alınabilmesi için sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren yararlanıcı kurum ve kuruluşların raporu veya danışmanlık hizmetini almaya başlamadan önce başvuru yapmaları ve ön onay almaları gerekir. Ancak ön onayın verildiği tarihten sonraki harcamalar destek kapsamındadır.

Destek Üst Sınırı: 200.000 USD

Destek Oranı: %60 (Şirketler)

ç) Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği

Sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren ve yurt dışında hizmetinin reklamını yaparak hizmet ticaretini ve marka bilinirliğini artırmak isteyen tüm kurumların yurt dışına yönelik yapılan aşağıdaki reklam tanıtım harcamalarına ilişkin ödemelerin %60’ı Bakanlık tarafından 4 yıl boyunca geri ödemesiz hibe desteği verilir. Televizyon, radyo, internet ve havayolu şirketi yayınları gibi kitle iletişim araçları yoluyla sadece yabancı dilde gerçekleştirilecek her türlü tanıtım harcamaları desteklenir fakat yabancı dilin yanı sıra Türkçe dilinde yapılan ve yurt içine yönelik gerçekleştirilen tanıtım harcamaları destek kapsamında değerlendirilmez.

- TV ve radyo reklamları (Görsel 5.8)
- Basılı tanıtım
- Web sitesi tasarımı
- Sosyal medya reklamları
- Diğer tanıtım harcamaları (katalog, eşantiyon vb.)

Destek Üst Sınırı: Yıllık 400.000 USD

Destek Oranı: %60-70

Destek Süresi: 4 Yıl

Görsel 5.8: TV ve radyo reklamları

d) Yurt dışı Birim Desteği

Sağlık turizmi sektöründe de müşteriye yakın olmak çok önemlidir. Bu amaçla yurt dışında açılan kuruluş ve ofislerin kiralarının %60'ına Bakanlık tarafından 4 yıl boyunca geri ödemesiz hibe desteği verilir. Üstelik 10 farklı birime kadar bu destek alınabilir.

Destek Üst Sınırı: Yıllık 120.000 USD (Birim başına)

Destek Oranı: %60-70

Destek Süresi: 4 Yıl

e) Sağlık Turizmi Şirket Satın Almaya Yönelik Danışmanlık Desteği

Sağlık turizmi alanında yabancı şirket alımlarına yönelik danışmanlık hizmetlerine (mali ve hukuki danışmanlık dâhil) ilişkin giderlerin %60'ına Bakanlık tarafından geri ödemesiz hibe desteği verilir.

Destek Üst Sınırı: 200.000 USD

Destek Oranı: %60

f) Sağlık Turizmi Uluslararası Pazarlara Yönelik Danışmanlık Desteği

Uluslararası pazarlarda rekabet avantajını artırmak üzere Bakanlığın belirlediği konularda firma, kuruluş ya da uzmanlardan alınan danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderlerine geri ödemesiz hibe desteği verilir.

Destek Üst Sınırı: 200.000 USD

Destek Oranı: %50

Uluslararası pazarlarda pazarlama stratejisi, yurt dışı pazar yapısı ve pazara giriş konularında alınacak danışmanlık hizmetlerine yönelik giderlerin desteklenebilmesi için sağlık turizmi sektöründe faaliyet gösteren yararlanıcıların ön onay almaları gerekir ve ön onay verilmeyen danışmanlık giderleri desteklenmez.

g) Acente Komisyon Desteği

Sağlık turizmi sektörlerinde Türkiye'de uluslararası hasta getirilmesine yönelik yurt dışı bağlantılı acentelere yapılan komisyon ödemeleri desteklenmektedir.

Destek Miktarı: 100.000 USD (Yıllık)

Destek Oranı: %50

Süresi: 4 Yıl

h) Sağlık Turizmi Yurt Dışı Fuar, Kongre, Konferans, Seminer, Festival Katılımı Desteği

Yurt dışında açılan fuarlara katılım giderleri ile en fazla iki temsilcisinin ekonomi sınıfı gidiş-dönüş ulaşım masrafları destek kapsamındadır.

Destek Üst Sınırı: 15.000 USD (Etkinlik Başı)

Destek Oranı: %50-70

Türkiye’de sağlık turizmi alanında verilen desteklerin tamamı tablo 5.1’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 5.1: Türkiye’de Sağlık Turizmi Alanında Verilen Destekler

DESTEK KALEMİ	Destek Oranı	Destek Üst Limiti (\$)	Yararlanan
Ürün/Hizmet/Marka Tescil Korunma	% 50	50 bin/yıl	Sağlık Kuruluşları, Sağlık Turizmi Şirketleri, Bilişim Şirketi ve Eğitim Kurumları
Belgelendirme		50 bin/belge	
Danışmanlık		200 bin/yıl	
Acente Komisyon		100 bin/yıl	
Bireysel Fuar Katılım		15 bin/fuar	
Milli Fuar Katılım			
Rapor ve Yurtdışı Şirket Alımı Danışmanlığı	% 60	200 bin/yıl	
Reklam, Tanıtım, Pazarlama		400 bin/yıl	
Yurt Dışı Birim		120 bin/birim/yıl	

5.2.3. Sağlık Turizmi ve Eğitim Sektörlerine Yönelik İlave Destek Unsurları

Sağlık turizmi alanında verilen destek unsurları dışında sağlık ve eğitim alanında verilen bazı ilave destekler de bulunmaktadır.

a) Tercümanlık Hizmetleri Desteği

Sağlık kuruluşu olarak uluslararası hastalarla iletişim kurabilmek için yurt içinde istihdam edilen ve tercümanlık hizmeti veren en fazla iki adet personelin aylık brüt ücretleri %50 oranında ve personel başına yıllık en fazla 25.000 ABD Doları desteklenir veya tercümanlık hizmet alımına yönelik giderleri %50 oranında ve yıllık en fazla 50.000 ABD Doları’na kadar destek verilir.

Destek Miktarı: 50.000 USD

Destek Oranı: %50

Süresi: 4 Yıl

b) Hasta Yol Desteği

Hava yolu şirketleri tarafından hastaların tedavi edilmek üzere;

- Tarifeli uçak seferi ile Türkiye'ye getirilmesi hâlinde uçak veya diğer ulaşım giderleri hasta başına %50 oranında ve en fazla 1.000 ABD Doları,
- Tarifesiz kiralık uçak seferleriyle Türkiye'ye getirilmesi hâlinde hasta başına 200 ABD Doları'nı geçmemek kaydıyla ulaşım giderlerinin tamamı desteklenir.

Destek Miktarı: 50.000 USD

Destek Oranı: %50

Süresi: 4 Yıl

T.C. Ticaret Bakanlığınca Türkiye'deki sağlık turizmi tanıtımının desteklenmesi için yürütülen bu destek programına havayolu şirketlerinin dâhil olması sonrası hastaların uçuş ücretlerinin %50'si teşvik kapsamında desteklenmiş olmakta ve ücretin yarısı sağlık turisti olan yabancı hastaya iade edilmektedir.

Yurt dışından gelecek olan hastaların yol desteğinin verilmesi için yolculuk tarihinden sonra en geç 7 gün içerisinde sağlık kuruluşuna kaydının yapılması gerekmektedir.

c) Münhasıran Yurt Dışına Yönelik Olarak Yurtiçinde Gerçekleştirilen Tanıtım ve Eğitim Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Yurt dışından etkinliğe davet edilen ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı ile özellikle yurt dışına yönelik olarak yurt içinde düzenlenen tanıtım ve pazarlama etkinliklerine ilişkin giderleri destek kapsamındadır (Görsel 5.9).

Görsel 5.9: Tanıtım ve pazarlama etkinliği

Destek Miktarı: 50.000 USD

Destek Oranı: %50

Yurt dışından davet edilen akademisyen, uzman, ilgili kişi veya kurum/kuruluş temsilcilerinin katılımıyla özellikle yurt dışına yönelik olarak yurt içinde gerçekleştirilen eğitim programlarına yönelik harcamaları, %50 oranında ve yıllık en fazla 100.000 ABD doları tutarında karşılanır.

Destek Miktarı: 100.000 USD

Destek Oranı: %50

Tanıtım ve eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında desteklenen giderler şunlardır:

- Organizasyona katılan yabancı davetlilerin ekonomi sınıfı ulaşım ve transfer giderleri,
- Organizasyona katılan yabancı davetlilerin günlük 150 ABD Dolarına kadar konaklama (oda ve kahvaltı) giderleri,
- Tercümanlık, halkla ilişkiler ve çeşitli danışmanlık hizmeti giderleri,
- Tanıtım, eğitim organizasyon giderleri (yer kirası, ilgili teknik araç ve gereçlerin kira giderleri vb.),
- Yurt dışından davet edilen eğitimciye, konuşmacıya ödenen ücret,
- Tüm Katalog, broşür ve tanıtım malzemeleri giderleri,
- Organizasyonun başlangıç tarihinden önceki ve bitiş tarihinden sonraki en fazla 3 güne ait yurt içi tanıtım/eğitim etkinliğine katılanların ulaşım harcamaları, programın tamamına katılmış olmaları koşuluyla desteklenmektedir.

5.2.4. Sağlık Turizmine Vergisel Teşvikler

Sağlık turizmi alanında KDV muafiyeti ve kurumlar vergisi desteği olmak üzere iki çeşit vergisel destek bulunmaktadır.

a) Sağlık Turizmi KDV Muafiyeti

Sağlık turizmini teşvik etmek için 3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanunu'nda yapılan değişiklik ile 1 Haziran 2018 tarihinden itibaren geçerli olan KDV indirimleri aşağıdaki durumları kapsar.

- Sağlık Bakanlığınca yetkilendirilen gerçek veya tüzel kişiler tarafından Türkiye'de yerleşmiş olmayan yabancı uyruklu kişilere, özellikle sağlık kurum ve kuruluşlarının bünyesinde verilen; koruyucu hekimlik, teşhis, tedavi ve iyileştirme hizmetleri KDV'den muaftır.

Fakat estetik amacıyla yapılan hizmetler; saç ekimi, cilt bakımı, kırışıklık tedavisi, dolgu maddeleri uygulamaları gibi hizmetler KDV'den muaf değildir. Ek olarak koruyucu hekimlik, teşhis, tedavi ve iyileştirme hizmetleri ile birlikte verilebilen konaklama, ulaşım, yemek gibi teslim ve hizmetler KDV'den muaf değildir.

b) Sağlık Turizmi Kurumlar Vergisi Muafiyeti

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yapılan düzenleme ile Sağlık turizmi faaliyetlerine %50 vergi avantajı getirilmiştir. Bu avantajın kullanılabilmesi için bazı şartlar gerekmektedir.

Buna göre;

- Türkiye'de yerleşmiş olmayan kişilerle sağlık alanında faaliyet gösteren ve Türkiye'de yerleşmiş olmayan kişilere hizmet veren işletmelerin özellikle bu faaliyetlerinden elde ettikleri kazancın %50'si Kurumlar vergisinden muaftır. Ancak bu indirimden yararlanabilmesi için fatura veya benzeri belgenin yurt dışındaki müşteri adına düzenlenmesi şarttır.

5.2.5. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Kararın Sağlık Turizmine Katkıları

Turizmin ülkelerin kalkınma politikalarında önemli bir yer tutmasının başlıca nedenleri şunlardır:

- Turizm ihracat özelliği göstererek döviz akışını ve yabancı sermaye girişini artırır.
- Milli geliri olumlu etkiler.
- İstihdam olanaklarını geliştirir.
- Alt yapının gelişmesini sağlar.

Buna dayanarak Ekonomi Bakanlığı en çok gelir getirici ve desteklenmesi planlanan dört alandan biri olan sağlık turizmini işaret etmektedir.

Amerika'nın güvenilir medikal turizm şirketleri tarafından 2010 yılında hem egzotik olan hem de kaliteli tıp hizmeti alınabilecek yerler Hindistan, Tayland, Malezya, Brezilya, Arjantin, Türkiye, Kuzey Afrika olarak belirtilmiştir. Bu ülkelerin seçimindeki en önemli faktörler uluslararası medikal turizm sektörü içerisinde en kurumsal, en deneyimli ve yüksek kalitede hizmet veren sağlık kurum ve kuruluşları olarak gösterilmeleridir.

Söz konusu bu hizmetlerin organize edilmesi, sunumu ve yapısı her ülkenin sahip olduğu politik yapı, demografik özellikler, gelişmişlik düzeyi, nüfus artış hızı ve bilişimi, doğum oranları ve ortalama hayat beklentileri gibi faktörlerden etkilenmektedir. Dolayısıyla bu unsurlar sağlık turizmi hizmeti veren ülkelerin finansman yöntemlerini şekillendirmektedir.

Türkiye'nin sağlık turizmi açısından değerlendirilmesi sonucunda özellikle tedavi amaçlı gelen bir turist (medikal turist) ortalama 10 gün konakladığı ve 10 bin Amerikan Dolar'ı harcadığı, rehabilitasyon amaçlı gelen yabancı hastanın ise ortalama bir ay kaldığı ve 7 bin Amerikan Dolar'ı harcadığı belirlenmiştir. Kimi zaman bu rakam çok daha yukarılara çıkabilmektedir. Tedavi dışındaki konaklama, ulaşım, refakatçi gibi diğer masraflar da düşünülürse Türkiye'de ciddi rakamlarda turizm girdisi olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca, ödenen dolaylı ve dolaysız vergiler de göz önüne alınınca, sağlık turizminin ekonomik anlamda ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bahsi geçen bu rakamlar ülke ekonomisi için azımsanmayacak düzeydedir ve turizmin Türkiye için önemini vurgulamaktadır. Turizm sektörünün dolayısıyla sağlık turizminin önemini vurgulayan bir diğer nokta da **istihdam**dır. Turizm alanında çalışanların Türkiye istihdamındaki payı oldukça yüksektir. Türkiye'de sağlık turizmi doğru yöntemlerle, sistemli bir şekilde hayat bulduğunda genel turizme olumlu etkisi ile yeni projeler kapsamında yatırımlar yapılmasına, tüm bunların sonucunda vatandaşlara yeni iş imkânları oluşturarak istihdamın artmasına neden olacaktır.

Ayrıca Sağlık turizminin bir getirisi de sanayideki dışa bağımlılık (ithalat ihtiyacı) oranlarına kıyasla turizm yatırımlarında ihtiyaç duyulan teçhizatla **dışa bağımlılık** oranının oldukça düşük olmasıdır.

Hizmete olan talep artışı ve bu bağlamda sektörde yapılan iyileştirme ve geliştirme çalışmaları da bir yan fayda olarak Türk halkının daha iyi bir sağlık hizmetine kavuşmasına da vesile olmuştur.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümlede yer alan ifade doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- (.....) 1. Televizyon, radyo, internet ve havayolu şirketi yayınları gibi kitle iletişim araçları yoluyla yabancı dilde veya Türkçe gerçekleştirilecek her türlü tanıtım harcamaları desteklenir.
- (.....) 2. Tanıtım ve eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında organizasyona katılan yabancı davetlilerin konaklama (oda ve kahvaltı) giderlerinin hepsi desteklenir.
- (.....) 3. Sağlık turizmi ile ilgili devlet teşvikleri T.C. Ticaret Bakanlığının döviz kazandırıcı hizmet ticaretinin desteklenmesi hakkında 2015/8 numaralı karar ile açıklanmaktadır.
- (.....) 4. Yurt dışından gelecek olan hastaların yol desteğinin verilmesi için yolculuk tarihinden sonra en geç yedi gün içerisinde sağlık kuruluşuna kaydının yapılması gerekmektedir.

ETKİNLİK

Etkinliğin adı : Döviz kazandırıcı hizmet sektöründe teşviklerin etkileri

Yönerge

1. Sınıfta 5'er kişilik gruplar oluşturulur. Gruplar buldukları bölgede sağlık turizmi yetki belgesi almış kurum ve kuruluşları tespit eder.
2. Her bir grup tespit edilen sağlık kuruluşlarından bir tanesini ziyaret ederek ya da iletişim kurarak kurum ve kuruluşun hizmet ticareti yapmaya başlama süreci ve bu süreçte döviz kazandırıcı hizmet sektörünün desteklenmesine yönelik kararın kuruluşlarına yönelik etkileri ile ilgili aşağıdaki soruları sorarak bilgi toplar.
  - Kaç yılında hizmete açıldı?
  - Kaç yıldır hizmet ticareti yapıyor?
  - Hizmet ticaretine başlama sürecinde aldıkları destekler nelerdir?
  - Aldıkları desteklerin kurum ve kuruluşlarına etkileri nelerdir?
3. Sağlık turizmi devlet destek ve teşviklerinin kurumlara etkilerini araştırır.
4. Toplanan bilgiler doğrultusunda devlet destek ve teşviklerinin sağlık turizmine etkilerini sunum hâline getirilerek sınıf ortamında paylaşılır.

Okuma Parçası

Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Avrupa'nın en büyük hastanelerinden biri olan Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi, en son tıp teknolojileri ile donatılmış, ülkenin alanlarındaki en deneyimli uzman doktor ve profesyonel sağlık çalışanları ile çağdaş, güvenilir ve en üst düzeyde sağlık hizmeti sunmayı amaç edinmiştir.

Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Görsel 5.10) 374.000 m² kapalı alana sahip akıllı bina sistemi ile donatılmış 1300 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir.

Görsel 5.10: Mersin Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Bünyesinde;

3 VIP Oda,

21 Süit Oda,

546 Tek Kişilik Hasta Odası,

252 Çift Kişilik Hasta Odası,

280 Poliklinik Odası,

204 Yataklı Yoğun Bakım,

51 Ameliyat Salonu,

7 Gün/24 Saat Kesintisiz Sağlık Hizmeti, 3940 Araç Kapasiteli Ücretsiz Otopark,

Ücretsiz Vale Hizmeti,

Hasta ve Yakınlarının Faydalanabileceği Sosyal Alanlar ve

Navigasyon Hizmeti ile En Üst Düzeyde Hasta Memnuniyetine odaklanmıştır.

Şehir Hastaneleri modeli kapsamında ilk olan Mersin Şehir Hastanesi, 3 Şubat 2017 Tarihinde hizmete girmiştir.

En yüksek kalitede ve konforlu sağlık hizmeti sunmayı amaç edinen Mersin Şehir Hastanesi, eğitim faaliyetleri alanında da öncü şehir hastanesi olmuştur

Mersin Şehir Hastanesi, 15 Mayıs 2018 Tarihinde Sağlık Bakanlığı tarafından Eğitim ve Araştırma Hastanesi akreditasyonu almış olup, bu tarihten itibaren Mersin Şehir Eğitim Araştırma Hastanesi olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

Kaynak: "www.mersinsehir.saglik.gov.tr" adresinden alınmış ve düzenlenmiştir (Erişim tarihi: 21.07.2022, erişim saati: 18.00).

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda verilen soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

1. “Belirlenmiş olan ekonomik faaliyetlerin diğer faaliyetlere göre oran olarak daha fazla ve hızlı gelişiminin sağlanması amacıyla devlet tarafından karşılıklı veya karşılıksız, maddi veya gayri maddi destek vermektir.” Yukarıda verilen tanım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hibe
- B) İstikrar
- C) Kalkınma
- D) Teşvik
- E) Vergi

2. Aşağıdakilerden hangisi devlet destek ve teşviklerinin amaçlarından değildir?

- A) İhracatı ve döviz kazandırıcı işlemleri uluslararası rekabetten korumak.
- B) Ülke içindeki yatırım hacmini artırmak.
- C) Ekonomik istikrar sağlamak.
- D) Refah düzeyini ve istihdamı artırmak.
- E) Bölgelerarası dengesizlikleri gidermek.

3. Bedelsiz ya da belirli bir dönem bedel alınmamasıyla kamu arsa ve arazilerinin yatırım için tahsis edilmesi şeklinde uygulanan teşvikler hangi tür teşviklerdendir?

- A) Garanti ve kefalet teşvikleri
- B) Vergi teşvikleri
- C) Aynı teşvikler
- D) Özel amaçlı teşvikler
- E) Genel amaçlı teşvikler

4. Aşağıdakilerden hangisi devlet destek ve teşviklerinin özelliklerinden değildir?

- A) Devlete doğrudan katkısı vardır.
- B) Teşviklerden asıl yararlanması istenen kesim özel sektördür.
- C) Devlet tarafından sağlanmaktadır.
- D) Parasal yardımlar olabileceği gibi uygulamaya yönelik kolaylıklar da olabilmektedir.
- E) Göç ve çevre gibi sosyal amaçlı da olabilir.

5. Aşağıda verilenlerden hangisi yanlıştır?

- A) Sağlık turisti normal bir gezi için gelen turisti oranla daha fazla döviz bırakmaktadır.
- B) Sağlık turizmi merkezine insan sağlığını alır.
- C) Sağlık turizmi, pek çok ülkenin gayri safi milli hâsılasında azaltıcı bir rol oynar.
- D) Devlet tarafından verilen destekler hibe niteliğindedir.
- E) Sağlık turizmi ile ilgili destek ve teşvikler 2015/8 sayılı “Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında Karar” doğrultusunda düzenlenmiştir.

6. Kanunların nasıl anlaşılması, uygulanması gerektiği konusunda ilgili Bakanlıkça yapılan genel açıklamalara ne denir?

- A) Kanun
- B) Karar
- C) Tebliğ
- D) Yönerge
- E) Yönetmelik

7. 2015/8 nolu karar kapsamındaki desteklerden aşağıda verilen kurum ve kuruluşlardan hangisi faydalanamaz?
- A) Sağlık kuruluşları
B) Eğitim kurumları
C) Sağlık turizmi şirketleri
D) Temizlik şirketleri
E) Üniversitelere bağlı sağlık kuruluşları
8. Aşağıdakilerden hangisi tanıtım ve eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi kapsamında desteklenen giderlerden değildir?
- A) Yurt dışından davet edilen eğitimciye, konuşmacıya ödenen ücret
B) Tüm broşür ve tanıtım malzemeleri giderleri
C) Tercümanlık hizmeti giderleri
D) Yabancı davetlilerin tüm sağlık giderleri
E) Yabancı davetlilerin ulaşım ve transfer giderleri
9. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?
- A) Türkçe olarak gerçekleştirilen tüm tanıtım harcamaları destek kapsamındadır.
B) Yurt dışından gelecek olan hastaların yol desteğinin verilmesi için yolculuk tarihinden sonra en geç 15 gün içerisinde sağlık kuruluşuna kaydının yapılması gerekmektedir.
C) Yurt dışındaki fuarlara katılım giderleri ile en fazla on temsilcinin ekonomi sınıfı gidiş-dönüş ulaşım masrafları destek kapsamındadır.
D) Sağlık turizmi sektörlerinde yurt dışı bağlantılı acentelere yapılan komisyon ödemeleri %100 oranında desteklenmektedir.
E) TURQUALITY®, dünyanın devlet destekli ilk ve tek markalaşma programıdır.
10. "Sağlık turizmi sektöründe de müşteriye yakın olmak çok önemlidir. Bu amaçla yurt dışında açılan kuruluş ve ofislerin kiralarının %60'ına Bakanlık tarafından dört yıl boyunca geri ödemesiz hibe desteği verilir." Yukarıda bahsi geçen destek aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Marka Tescil ve Koruma Desteği
B) Yurtdışı Birim Desteği
C) Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği
D) Danışmanlık Desteği
E) Belgelendirme Desteği
11. Aşağıda verilenlerden hangisi Türkiye'de sağlık turizmine yönelik verilen destek unsurlarından değildir?
- A) Marka Tescil ve Koruma Desteği
B) Kosgeb Desteği
C) Reklam, Tanıtım ve Pazarlama Desteği
D) Danışmanlık Desteği
E) Belgelendirme Desteği
12. Aşağıda verilen bilgilerden yanlış olanı bulunuz?
- A) 3065 sayılı Katma Değer Vergisi (KDV) Kanunu'nda yapılan değişiklikle sağlık turizmine vergisel teşvikler verilmiştir.
B) Sağlık turistlerine sağlık kurumlarında verilen; koruyucu hekimlik, teşhis ve tedavi hizmetleri KDV'den muaftır.
C) Saç ekimi, cilt bakımı, kırışıklık tedavisi uygulamaları gibi hizmetler KDV'den muaf değildir.
D) Teşhis, tedavi ve iyileştirme hizmetleri ile birlikte verilebilen konaklama hizmetleri KDV'den muaftır.
E) Vergi muafiyeti sadece Türkiye'de yerleşmiş olmayan yabancı uyruklu kişilere uygulanır.

CEVAP ANAHTARLARI

1. Öğrenme Birimi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
E	B	E	D	A	E	A	C	B	D	C
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
B	D	A	E							

2. Öğrenme Birimi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
E	A	C	E	D	E	C	B	A	B	A
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
C	C	A	B	D	A	D	A	D		

3. Öğrenme Birimi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
C	D	A	A	E	B	A	C	E	C	B
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
D	A	B	A	E	A	E	E	E	B	

4. Öğrenme Birimi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
B	E	A	A	C	E	E	C	B	A	A
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
B	D	B	B							

4. Öğrenme Birimi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
D	A	C	A	C	C	D	D	B	B	B
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
D										

SIRA SİZDE CEVAP ANAHTARLARI

1. Öğrenme Birimi

Sayfa 20

1. D
2. Y
3. D
4. D
5. Y

Sayfa 26

1. Talassoterapi
2. Balneoterapi
3. Gaz banyosu
5. Klimaterapi

Sayfa 31

D ↗ D ↗ Y, 2. Çıkış

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Sayfa 48

1. Y
2. Y
3. D
4. D
5. D

Sayfa 62

1. Y
2. D
3. Y

3. ÖĞRENME BİRİMİ

Sayfa 70

D ↗ Y ↗ Y, 4. çıkış

Sayfa 81

1. Finans
2. İletişim ve Bilişim
3. Ulaşım
4. Turizm
5. İnşaat (Yeni Yatırımlar)

4. ÖĞRENME BİRİMİ

Sayfa 91

1. D 2. Y 3. D 4. D

5. ÖĞRENME BİRİMİ

Sayfa 120

1. Y 2. Y 3. D 4. D

KAYNAKÇA

- Arslan, A., Bostan, A., Coşkun, E. (2021). Turizmde Yeni Umut: Sağlık Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aslanova, K. (2013). Türkiye’de Sağlık Turizmi ve Sağlık Turizmi Hukuku. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi 2 (3), 129-145.
- Aydın, V., Özcan, K., Z. (2015). Sağlık Turizmi: Teori ve Politika. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Baltacı, F., Ekici, R., Yirik, Ş. (2015). Türkiye ve Dünyada Sağlık Turizmi (Medikal Turizm). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bölüktaş, R. (2020). Türkiye’nin Yaşlı Sağlığı Turizmi İçin Fırsatları. Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi, 1-15.
- Çavuşoğlu, U, A. (2018). Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşu Hizmet Standartları Hakkında Düşünce ve Öneriler. Sağlıkta Kalite ve Akreditasyon Dergisi, 1-5.
- Çetinkaya, P. (2016). Hemşirelikte Tıbbi Uygulama Hataları ve Hukuki Sonuçları. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dikmetaş, H., Us, C.,N., Yabana, B., Yardan, D., E. (2014). Türkiye ve Dünya’da Sağlık Turizmi. Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi, (8), 27-42.
- Erer, S. (2010). Sağlık Hizmetlerinde Sorumluluğun Paylaşılması. Uludağ Tıp Fakültesi Dergisi, 36 (1), 33-38.
- Eriş, H. (2020). Sağlık Turizmi. Ankara: İksad Yayınları.
- Görmüş, A. (2013). Sağlık Siteminde Dönüşüm Ve Sağlık İnsan Gücü Üzerindeki Etkileri. Kasım Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gövce, M., Okutmuş, E., Uyar, S. (2015). Sağlık Turizminde Devlet Teşviklerinin Tms 20.
- Hatırnaz Erol, G. (2017). Özel Hastanelerin Hukuki Sorumluluğu ve Hasta Hakları (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Işık, M. (2021). A'dan Z'ye Sağlık Turizmi. İstanbul: Onemedit Yayıncılık. Kapsamında Muhasebeleştirilmesi. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, (16-2).
- Kumru, S. (2019). Kalite ve Akreditasyona Teorik Bir Bakış Beylik içinde sayfa (1-15). Sağlıkta, Kalite Yönetimi ve Akreditasyon. Editörler: Beylik, U. Ve Avcı, K. Gazi Kitabevi.
- Küçük, A. (2019). Türkiye’de Sağlık Turizmi Politikası içinde sayfa (291-312). Türkiye’de Sağlık Yönetimi. Editörler: Avaner, T. ve Fedai, R., 1. Baskı, Aralık, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Morkoç, İ. K.(2019). Sağlık Kurumlarında Hasta Hakları ve Etik. İçinde sayfa (343-368). Sağlık Kurumlarında Yönetimi. Editör: Zekai Öztürk. Ankara: Siyasal Kitabevi .
- Onaran, B. (2004) Hasta Hakları. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt:1, Sayı:2, s. 273-325.
- Özer, Ö., Songur, C. Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri ve Ekonomik Boyutu. Mehmet Akif Ersoy Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 69-81.
- Sert, G. (2021). Hasta Hakları içinde Sağlık ve Tıp Hukukunda Sorumluluk ve İnsan Hakları. Editörler: Özge Yücel ve Gürkan Sert 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Sevim, E. ve Yıldırım, B. F. (2018) Sağlık Turizmi ve Karar Verme Süreci içinde sayfa (341-378) Sağlık Yönetiminde Karar Verme I Çok Kriterli Karar Verme Uygulamaları İle. Editörler: Önder, E. ve Yıldırım, B. F., 1. Baskı, Dora Yayın.
- Sinan, E. (2016). Sağlık turizminde aracı kurumların rolü. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 436889).
- Şahbaz, R. P. , Akdu, U., Akdu, S. (2012). Türkiye’de Medikal Turizm Uygulamaları; İstanbul ve Ankara Örneği . Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 15 (27) , 267-296.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı. (2012). Sağlık Turizminde Süreçler Ve Aracı Kuruluşlar Araştırma Raporu. Ankara: Opus Basım Ltd. Şti.
- Tarakçı, E., İ., Uysal, B. (2020). Sağlık Turizmi Güncel Yaklaşımlar. İstanbul: Efe Akademi.
- Temizkan, P., S. (2015). Sağlık Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tengilimoğlu, D. (2020). Sağlık Turizmi. Ankara : Siyasal Kitapevi.
- Tengilimoğlu, D. (2020). Sağlık Turizminde Aracı Kuruluşlar. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Tengilimoğlu, D. (2021). Sağlık Turizmi ve Devlet Teşvikleri. Journal of Life Economics. 8(1), 1-10, DOI: 10.15637/jlecon.8.1.01.
- Tontuş, H.Ö (2015) Sağlık Turizmi Hukuku. SATÜRK Yayını.
- Tontuş, H.Ö (2015) Sağlık Turizminde Mevzuat ve Teşvikler . SATÜRK Yayını.
- Tontuş, H.Ö. (2015) Sağlık Turizminde Tanıtım ve Markalaşma. SATÜRK Yayını.
- Toprak, R., Karakulah, D., Taş, E. G. ve Aslan, A. (2020) İnsan Hakları ve Hasta Hakkı içinde sayfa(101-119) Adli Hemşirelik. Editörler: İ. Hamit Hancı, Yurdağül Erdem ve Sevinç Polat. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tuncer, M. (2020). Farklı Boyutlarıyla Sağlık Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tuncer, P. (2019) Sağlık Hukuku Temel Bilgileri. 4. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Uygun, M. (2018). Türkiye’de Sağlık Turizmi Alanında Paydaş Analizi: Ankara’da Sosyal Ağ Analizi Yaklaşımı Uygulaması. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez no: 519727).

GENEL AĞ KAYNAKÇASI VE GÖRSEL KAYNAKÇASI

Ders materyalinin genel ağ kaynakçasına ve görsel kaynakçasına karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Karekoda ulaşamaması durumunda aşağıdaki linki kullanabilirsiniz.

<http://kitap.eba.gov.tr/karekod/Kaynak.php?KOD=2818>

